

ČAS.

JARO & LÉTO

2024

OBSAH Č. 145

SLOVO ÚVODEM	<i>Erik Lukas</i>	1
NOVINKY Z Hnutí		2
Už byl nejvyšší ČAS!	<i>Erik Lukas</i>	2
ZAPOMENUTÁ HISTORIE		
Po stopách českých zajaců ve střední Asii – I. díl	<i>Radim Chrást</i>	4
Vyhodnocení XVI. ročníku literární soutěže Masaryk do škol	<i>Erik Lukas</i>	8
Nenápadný, až přehlížený politik	<i>František Morkes</i>	9
MASARYK DO ŠKOL		
Vítězná práce I. kategorie literární soutěže Masaryk do škol Mimořádná cena: Masaryk očima dnešní společnosti	<i>Klára Štefková</i>	13
Prezident Václav Havel a MDH na přelomu tisíciletí	<i>Vratislav Preclík</i>	16
Jak Masaryk v Moravské Nové Vsi z popela povstal	<i>Erik Lukas</i>	21
ZE ZAHRANIČÍ		
T. G. Masaryk letem světem	<i>Martin Nekola</i>	23
Krajanská beseda Čechů přesídlených z Kazachstánu v moravském Kořenci	<i>Erik Lukas</i>	24
Zednáři, Masaryk, katolíci – trnitá cesta od nenávisti k dialogu	<i>Jaroslav Hrdlička</i>	26
INTERVIEW		
K Masarykovi bychom se měli vrátet, říká Světlana Witowská	<i>Erik Lukas, Tomáš Saic</i>	27
T. G. Masaryk ve Velimi. K významu jedné vesnické přednášky z roku 1901	<i>Milan Scholz</i>	32
TIP NA VÝLET		
Skalica – svobodné královské město	<i>Erik Lukas</i>	37
NOVINKY Z KOPŘIVNICE		
Slovo předsedy Klubu TGM Kopřivnice	<i>Jaroslav Šula</i>	38
Z klubu MDH v Kopřivnici	<i>Zdeněk Sazovský</i>	39
BYLI JSME U TOHO	<i>Dana Nemcová</i>	40
STRÍPKY Z MOZAIKY	<i>František Morkes</i>	43

SLOVO ÚVODEM

Vážení čtenáři,

na letošní první vydání časopisu ČAS jste si museli počkat skoro půl roku a asi již tušíte proč. Dovolte mi tedy, abych vám jako nově jmenovaný šéfredaktor představil kompletně nový koncept tradičního časopisu ČAS, který loni oslavil 30. narozeniny od svého obnovení Masarykovým demokratickým hnutím.

V posledním čísle jsme naše čtenáře informovali o nutnosti snížení periodicity časopisu a rozšíření jeho elektronické podoby, jelikož si to finanční úspory vyžadují. Staronový ČAS tak bude od čísla 145 vycházet 2x ročně (jaro & léto a podzim & zima) ale v obsáhlejší formátu, v novém designu, s novými tématy a doplněný velkým množstvím fotografií a obrázků, jež čtenáři zpestří četbu. Zároveň vždy budeme zveřejňovat loga našich sponzorů, kterým děkujeme za jejich podporu. Také jsme se rozhodli nedržet se striktně jen tématu TGM a jeho spolupracovníků či následovníků, ale přistoupili jsme k obohacení časopisu zařazením dalších témat pro širší okruh čtenářů. K tradičním a osvědčeným tématům a autorům tak přidáváme novinky v podobě následujících pravidelných rubrik:

• Novinky z hnutí

Zde se čtenáři dozvědí co se v Masarykově hnutí odehrálo nového, nebo co nového se chystá. Tato rubrika je určena především pro ty čtenáře, kteří naše aktivity nesledují pravidelně na webu či sociálních sítích.

• Zapomenutá historie

V této rubrice přinášíme zajímavá témata z naší historie, která nejsou předmětem časté diskuse, nebo se na ně téměř zapomnělo. Tak jako je tomu i v prvním díle Po stopách Českých zajatců ve střední Asii od našeho nového dopisovatele Radima Chrásta z Ministerstva obrany – Odboru péče o válečné veterány a válečné hroby – tedy skutečného odborníka na danou problematiku.

• Ze zahraničí

Budeme Vás také informovat o našich aktivitách ze zahraničí, popřípadě o tématech blízkých naší organizaci za hranicemi. V prvním díle nás autor Martin Nekola provede několika vybranými místy ve světě, jež jsou spojeny s Masarykovým jménem.

• Interview

Vždy pro vás vybereme zajímavou osobnost, kterou pro naše čtenáře vyzpovídáme (v tomto čísle se můžete těšit na exkluzivní rozhovor se Světlanou Witowskou).

• Tip na výlet

V této rubrice pozveme naše čtenáře na zajímavá místa spojená s československou historií. Čtenáři tak dostanou zajímavá doporučení na místa známá i neznámá na přič bývalým Československem, která pak budou moci navštívit. V tomto novém čísle se tak podíváme do moravsko-slovenského pohraničí – tedy rodiště TGM.

• Novinky z Kopřivnice

Touto rubrikou chce Předsednictvo MDH napravit malý dluh, který máme vůči našim kolegům na Moravě – a to ke klubu MDH v Kopřivnici. Po dlouhá léta byla jejich rozsáhlá činnost ze sídla v Praze tak trochu přehlížena, brána za samozřejmou, nebo nedostatečně reflektována. Vzhledem k tomu, že kopřivnický klub nám zajišťuje cca ¼ členské základny MDH, považujeme za správné dát jim prostor i v inovovaném ČASe. Proto dáváme našim partnerům z Moravy k dispozici novou rubriku, tak aby mohli svoji práci více, a hlavně pravidelně prezentovat. Sami čtenáři tak mohou nejlépe posoudit kolik pro MDH a pro naši občanskou společnost v Moravskoslezském kraji vykonávají!

• Byli jsme u toho

Zde vás budeme informovat převážně prostřednictvím fotografií o akcích, kterých jsme se za MDH zúčastnili.

Pevně věřím, že naši čtenáři ocení tento nový koncept časopisu ČAS a dospějí k závěru, že za zvýšený členský příspěvek, který od letošního roku platí, obdrží adekvátní odměnu. Ostatně o tom, jak se vám tato zásadní změna po 30 letech zamlouvá, budete moci již během celých letních prázdnin hlasovat v naší online anketě, jejíž výsledek zveřejníme na sociálních sítích, webu a v Novinkách z hnutí v zinním čísle 146. Závěrem mi už jen dovolte poděkovat všem našim členům a podporovatelům za jejich štědré dary a příspěvky, poděkovat Ministerstvu financí, které nám po řadě měsíců nejistoty přidělilo státní dotaci i na rok 2024 a díky tomu může naše organizace pokračovat v práci i v tomto roce.

Ať je vám nový časopis příjemným zpestřením letní dovolené.

ERIK LUKAS

*šéfredaktor časopisu ČAS
místopředseda MDH*

NOVINKY Z HNUTÍ

- Dne 4. 3. 2024 rezignoval na funkci předsedy MDH Josef Dolista, který pověřil dle platných stanov MDH jako svého nástupce pana místopředsedu Františka Dobšíka, který tuto funkci přijal.
- Novým předsedou se oficiálně po zápisu do OR dne 16. 5. 2024 stává František Dobšík, který povede MDH do řádného sněmu.
- V dubnu jsme obdrželi dotaci z Ministerstva financí na činnost pro rok 2024. Vzápětí jsme však byli informováni, že tato dotace byla udělena naposled a na rok 2025 si tak musíme hledat jiný způsob financování. Náš problém týkající se zajištění další činnosti MDH je tak i nadále velmi akutní!
- V letošním roce bude vydána nová dvojjazyčná publikace pana Erika Lukase pod názvem „Československá kolonizační politika na Podkarpatské Rusi mezi léty 1919–1939“. Kniha bude k dostání prostřednictvím paní tajemnice MDH na e-mailové adrese masdem.tajemnik@gmail.com, a nebo v pracovních hodinách na 606 770 680.
- Nově můžete naše aktivity sledovat krom webu a Facebooku také na dalších sociálních sítích včetně Instagramu a síti X.
- V dubnu Masarykovo demokratické hnutí a Československá obec legionářská podepsaly vzájemné memorandum o porozumění a spolupráci. Krom tradičních oblastí spolupráce se nově hlásíme ke spolupráci na zahraničních projektech.
- Dne 22. 4. 2024 jsme se účastnili v hotelu Legie v Praze společné schůzky česko-slovenských spolků podobného zaměření. Ze zasedání vzešlo mnoho podmětů na rozšíření a upevnění spolupráce.

Už byl nejvyšší ČAS!

Do rukou se vám dostává zcela nový a odlišný časopis, než na jaký jste byli po 3 dekády zvyklí, a proto si hned úvodem představíme, jak šel čas s časopisem ČAS.

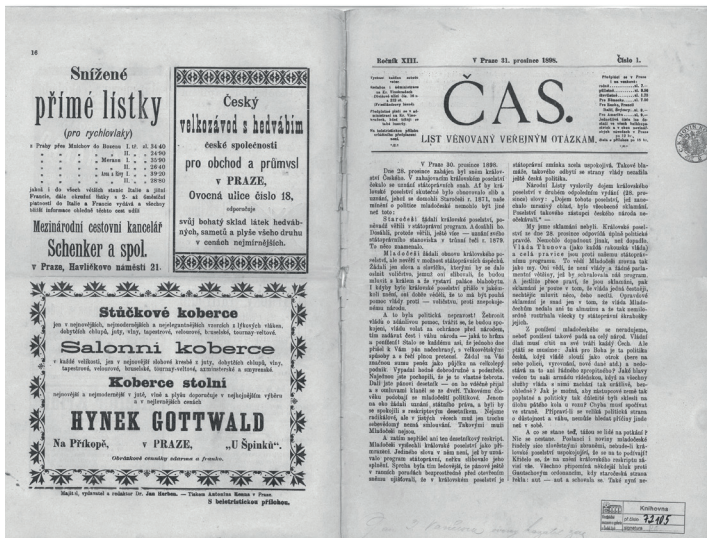
Od založení do první světové války

Původní časopis ČAS založil Jan Herben ve chvíli, kdy se kvůli svému angažování proti tzv. Rukopisům rozešel se svým předchozím zaměstnavatelem – Juliem Grégrem, vydavatelem Národních listů. První číslo nového časopisu spatřilo světlo světa dne 20. prosince 1886. Již do prvního čísla přispěl svojí kritikou profesor Masaryk. Tehdy časopis vycházel s dvoutýdenní periodicitou. Proti napadání nového periodika vystupoval právě Masaryk, který reagoval na neurvalé útoky konkurence článkem v ČASu pod názvem „Vlastenecká policie“. Nový časopis rozhodně neměl na různých ustláno, od počátku měl mimo jiné i finanční problémy, které ho provázely po celou jeho existenci. Zatímco v roce 1887 vycházel ČAS v nákladu 600 výtisků, na konci roku 1888 měl už jen 188 odběratelů. V prvních letech byly jeho jedinými příjmy jen předplatné od svých čtenářů, až později se přidala inserce. V říjnu 1888 začali „realisté“ jednat s dr. Herbenem o převzetí časopisu, a tak číslo z listopadu téhož roku vyšlo nejen pod Herbenovou a Masarykovou redakcí, ale také pod Kaizlovým dohledem.

Od roku 1889 vycházel ČAS jako politický týdeník. Roku 1890 se „realisté“ stali de facto součástí mladočeské strany z nichž Masaryk o 3 roky později vystoupil

a hrozilo i zastavení vydávání časopisu. To však Herben odmítnul a v letech 1894–1906 jej vydával sám. Roku 1897 vycházely v ČASu Herbenovy vzpomínky nazvané „Deset let proti proudu“, mapující také deset let „bojů“ skupiny realistů proti mladočeským liberálům, inspirované a spoluredigované T. G. Masarykem. Ty byly také o rok později vydány knižně. V roce 1899 začal Masaryk opět psát pro ČAS, a to kvůli tehdejší aféře – Hilsneriádě. Během této aféry se oba muži opět sblížili a navázali novou spolupráci. Masaryk nabídnul Herbenovi, aby se z ČASu stala oficiální tribuna nově vzniklé České strany lidové, později přejmenované na Českou stranu pokrokovou. Pro potřeby politického časopisu se stal z ČASu deník, který se takto vydával v letech 1900–1915, kdy byl úředně zakázán. V roce 1901 vydával už na 3500 výtisků denně, což ho ovšem neuchránilo od pokračujících finančních problémů. Začátkem „Velké války“, jak píše Masaryk ve své knize *Světová revoluce*, přinášel ČAS velmi čtené články, zejména o průběhu bojových operací. Tehdy v Knihovničce ČASu vycházely i česky a německy knižní publikace.

Za války činnost spojená s redakcí ČASu, zahájení Masarykova odboje a zahraniční akce budily značnou pozornost policie. V roce 1914 byl časopis ČAS během několika měsíců celkem devětsedmdesátkrát konfiskován. K jeho zastavení však došlo až rok po rozpoutání války, a to dne 26. srpna 1915. Úlohu časopisu realistů během první světové války převzala Masarykova *Naše doba*.

Podoba původního časopisu ČAS z roku 1898

Zdroj:
Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě
– Oddělení knihovního fondu

S časopisem ČAS je za jeho dlouhou dobu spojena celá řada významných autorů. Publikoval zde například básník Petr Bezruč, Jan Karafiát (autor Broučků), Milan Rastislav Štefánik či Ferdinand Peroutka.

Meziválečný ČAS a role TGM

K znovuoživení ČASu došlo 6 roků po jeho zákazu, a to v roce 1921. Časopis vycházel do roku 1935. Masaryk, jakožto prezident, nemohl veřejně psát příspěvky, neboť mu ústava ukládala maximální zdrženlivost v kritice žijících politiků, což ho neodradilo a do ČASu psal pod pseudonymy. Poprvé se tak stalo po sporu mezi Polskem a Československem o Těšínsko, kdy tehdejší ministr Beneš začal jednat s Poláky, a tím vzbudil nevoli národní demokracie. Předseda Kramář měl roku 1922 pět přednášek o zahraniční politice, v nichž také nařkl Beneše, že politice nerozumí. Prezident Masaryk mu pádně odpověděl dvanácti novinovými příspěvky podepsanými různými šiframi. Jako autora prezidenta Masaryka identifikoval historik Jaroslav Werstadt, ale u jednoho velmi rozsáhlého článku, který vzbudil největší rozruch, si nebyl jist. Článek podepsaný iniciálou „T.“ vyšel v meziválečném ČASu 3. listopadu 1923 s titulem „Prodaná nevěsta bez Jeníka“.

V roce 1920 také napsal příspěvky s názvem „Naše otázky a bolševické Rusko“, které pisatel podepsal pseudonymem „Československý legionář“. Avšak skutečnost, že se za tímto pseudonymem skrýval T. G. Masaryk, byla veřejným tajemstvím.

Obnovený ČAS

V roce 1993 byl ČAS obnoven jako občasník Masarykova demokratického hnutí. Vycházel 4krát až 6krát ročně. Předsedy redakčního kruhu obnoveného ČASu byli Zdeněk Koňák (1993–1994), Jaromír Hořec (1995–2004), Miroslav Sígl (2005–2006) a Vratislav Preclík (2006–2011), který je od roku 2011 předsedou nově zřízené redakční rady, zabývající se zejména legionářskou i sokolskou problematikou ve vztahu k T. G. Masarykovi a lidem kolem něho. Rovněž byla zavedena rubrika „hledání mostů přes řeku času, právě před sto

lety“. V ní jsou kriticky mapovány události první republiky a vyjadřuje se také k současnému dění.

Od roku 2008 jsou v ČASu zveřejňovány vybrané vítězné práce studentů a žáků účastnících se celostátní soutěže „Masaryk do škol“ (TGM – život, dílo a odkaz pro současnost i budoucnost). Časopis je od svého znovuoživení ve formátu A5 s jednosloupcovou sazbou.

A jaký bude nový ČAS?

Cílem nového časopisu je rozšířit čtenářskou základnu, jít více s dobou a graficky zaujmout. Zároveň si chceme z jeho téměř 150leté historie vzít to nejlepší a posunout se dál.

Proto z dosavadního ČASu ponecháváme všechna oblíbená témata a autory se zaměřením na osobu a dílo TGM. K tomu však přidáváme nové rubriky, které tak mají šanci oslovit širší čtenářskou základnu. Z původního historického časopisu ČAS se chceme také vrátit k jeho mnoha typickým rysům, jako je větší formát (A4), dvojité sloupkování textu, specifické číslování na celé ročníky, a ne pouze na jednotlivá čísla atd. Novinkou bude barevný a lesklý papír titulní strany s dominantní fotografií, která by měla vystihovat to nejdůležitější, co se v MDH za dobu, jež uplyne od posledního čísla, událo, nebo znázorňovat osobnost, se kterou jsme se setkali, či co nás nejvíce zaujalo. Zatímco historický časopis ČAS byl po většinu času politicko-kulturního zaměření reprezentující určitou politickou stranu či orientaci, obnovený ČAS byl od svého počátku tribunou Masarykova demokratického hnutí, nepolitické, neziskové organizace, pečující a šířící Masarykovy myšlenky a ideály. Do politických otázek se tak nadále pouštět nehodláme, ale to neznamená, že nebudeme nadále hájit princip svobody a demokracie.

Vážení čtenáři, dovolte mi popřát novému časopisu ČAS vše nejlepší do 4. dekády od jeho znovuzrození a pevně věřím, že až dospějeme v roce 2026 k číslu 150, kdy zároveň oslavíme 150 let od jeho vzniku, bude nejenom tento časopis, ale i celé MDH znovu v nejlepší kondici a plné síle!

ERIK LUKAS

Po stopách českých zajatců ve střední Asii – I. díl

V téměř každé české obci se nachází pomník padlým z první světové války a mnohé z nich uvádějí názvy exotických míst: například na pomníku u silnice z Kostelce do vesnice Cejle u Jihlavy čteme „Taškent“ nebo třeba v Děčíně „Ašchabad“. Což nám spíš připomíná pohádky z Tisíce a jedné noci než zákopy Velké války.

Velmi málo se dnes již ví, že právě do střední Asie směřovaly velké transporty zajatců z ruských ofenziv na podzim roku 1914. Tento osud potkal až na výjimky zajatce z největší rakousko-uherské pevnosti Přemyšl, čítající až 120.000 osob z řad vojáků, ale i civilních zaměstnanců. Z Přemyšlu a okolí putovali tito vlakovými transporty rovnou do hloubi carského Ruska a přes tranzitní tábor v Orenburgu pak dále na jih.

V létě 1915 z Přemyšlu do dnešního uzbeckého Taškentu a jeho blízkého okolí doputovalo více než 50.000 osob. Připomeňme, že Taškent v té době byl hlavním městem Turkestánské gubernie, zahrnující dnešní Uzbekistán, Kyrgyzstán, Tádžikistán, Turkmenistán, část Afghánistánu a většinu dnešního Kazachstánu. V 37 místních zajateckých táborech se v létě 1915 nacházelo asi 150.000 rakousko-uherských zajatců.

Na základě archivních materiálů a dalších zdrojů se prozatím dohledalo přibližně 8.500 konkrétních jmen zajatců, přičemž se předpokládá až 11.000 zemřelých z českých zemí, jimž se střední Asie stala místem posledního odpočinku. V následujících číslech si představíme jednotlivé tábory či lokality s hroby českých vojáků a též ukážeme to, co se dochovalo do dnešních dnů.

Rakousko-uhersští zajatci v táborech na území dnešního Taškentu. Zdroj: <https://mytashkent.uz>

Příjezd zajatců do Turkestánu

Po prvních úspěších ruské armády při překročení západní hranice dne 16. 8. 1914 bylo jasné, že bude potřeba odeslat mnoho zajatců do vnitrozemí. Rozhodlo se využívat zejména opuštěné kasárny pluků, které byly posílány na frontu. Postup v zacházení se zajatci měl odpovídat ruskému předpisu Положение о военнопленных (Předpis o válečných zajatcích), který v podstatě respektoval ustanovení Haagské konference z roku 1907.

V Dárnici, na předměstí Kyjeva, byl postaven velký tranzitní tábor, kam přicházely tisíce zajatců z haličské fronty. Zde byly organizovány transporty bývalých nepřátelských vojáků, kteří byli posíláni dále do ruského impéria. Slovanští zajatci byli umisťováni hlavně do evropské části říše, zatímco němečtí a maďarští byli směřováni na Dálný východ a Sibiř. Turkestánská gubernie se stala výchozím bodem pro deportaci zajatců různých národností díky své vzdálenosti a příznivému klimatu.

Situace se radikálně změnila v březnu 1915. Po pádu pevnosti Přemyšl směřovaly vlaky přímo k železniční křižovatce v jihozápadním Rusku, konkrétně v Orenburgu, kde se nacházel další z karanténních táborů. Zde byli vysazeni zajatci ve špatném zdravotním stavu. Transporty s ostatními zajatci směřovaly dále na jih do Turkestánské gubernie.

Stejně tak slavný 28. pěší pluk, který je známý jako „Pražské děti“, byl po svém zajetí v Karpatech v dubnu 1915 téměř celý umístěn do zajetí v Turkestánu. Příslušníci tohoto pluku díky nařízení generálního štábu obdrželi výjimečné výhody. Směli se volně pohybovat ve městech mimo táborové oblasti, hledat zaměstnání a byli hlavně soustředěni do měst. Jedna z železničních tras z Orenburgu směřovala na východ do severního Kazachstánu, kde se nacházely další zajatecké tábory. V Turkestánu byli zajatci ubytováni v kasárnách pluků Turkestánského vojenského okruhu.

V okolí kasáren si někteří postavili jednoduché hliněné baráky s dřevěnými stěnami. V městě **Perovsk**, nyní **Kyzylorda**, si bohatší zajatci na vlastní náklady postavili menší domky, které sdíleli s dalšími. V Kasalinsku žili zajatci v jurtech, a v přístavu Krasnovodsk dokonce na starých nákladních lodích. Vysoce postavení štábní důstojníci se většinou ubytovávali v Taškentu, kde si pronajímali byty nebo pokoje ve městě. Generálové si na své ubytování ve městě vybrali hotely evropského typu a sami hradili náklady.

Zajatci, kteří dorazili na jaře 1915 do Střední Asie,

Zajatci v Orenburgu v táboře Výměnný dvůr, kde pobývalo až 2000 zajatců. Právě sem byli posíláni na doléčení zajatci, kteří pak dále pokračovali do nedaleké Turkestánské gubernie. Zdroj: <https://cyberleninka.ru>

si oddychli, že neputovali na Sibiř, a protože zde bylo tepleji, jejich zajetí bylo snesitelnější. S přibývajícím odchodem ruských mužů do války se však začala zvyšovat potřeba pracovních sil jak v průmyslu, tak v zemědělství.

Již v létě 1915 se tak někteří turkestánští zajatci dobrovolně vydali zpět na sever, kde byli zaměstnáváni nejen na úrodných pláních ukrajinské černozemě, ale také v průmyslových závodech a uhelných šachtách. Počet zajatců v táborech Turkestánské vojenské okruhu na začátku léta 1915, který se odhaduje na přibližně 150 000 osob, se tak neustále měnil v důsledku odchodů, příjezdů a úmrtí.

Zajatecké baráky v táboře Výměnný dvůr a ranní nástup zajatců. Zdroj: <https://cyberleninka.ru>

Kam jsme se to dostali?

Když v létě roku 1914 nastoupili první vojáci z českých zemí na frontu, jistě si žádný z nich nevzpomněl na arabské pohádky zvané „Tisíc a jedna noc“ velmi oblíbené v českých zemích. Tyto pohádky vydal nakladatel Josef Pečírka v šesti svazcích koncem 19. století.

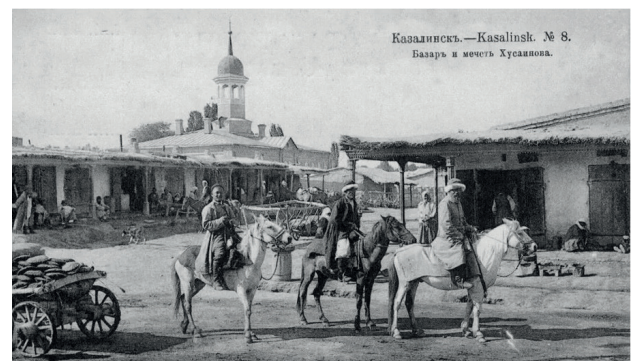
Určitě si někteří z vojáků ve vlaku vzpomněli na jednu z nich, když cestou z Orenburgu na jih potkávali často kyrgyzské jezdce na koních a na jihu dokonce karavany pomalu kráčejících velbloudů s jejich zahalenými průvodci. Trať, kterou byli přesouváni na jih do střední Asie, se dodnes nazývá Orenburgsko-Taškentská železniční trať. yla postavena v letech 1887–1906,

tedy relativně krátce před vypuknutím války. Ve vzpomínkách zajatců se velmi často opakuje chvíle, kdy poprvé spatřili moře. Po dlouhé cestě stepí, kdy vlak pouze míjel nekonečné pláně písku, suché trávy a keřů, vždy zastavoval doplnit vodu a první velká stanice na jih od relativně moderního města **Aktjubinsk** s ruským obyvatelstvem byla právě stanice **Aralskoje more** u městečka Aralsk. Vlak zastavil a zajatcům se naskytl nádherný výhled na mořskou hladinu. Nedaleko nádraží byl přístav, dále pak továrna na zpracování ryb a na pobřeží byl velmi čilý lodní ruch. Zajatci vzpomínají, jak nevěřičně hleděli na nekonečnou vodní hladinu. Zatímco tato železniční stanice s uvedeným letopočtem 1901–1905 na průčelí vítá cestující do dnes, vodní hladina Aralského jezera se kvůli sovětským zemědělským experimentům vzdálila od přístavu na 20 kilometrů. Z někdejšího 4. největšího jezera na planetě tak přežilo do současnosti pouze 10 % původní plochy.

Po průjezdu okolo severního cípu Aralského moře zajatci dorazili do Kasalinsku (nyní přejmenovaného na Kazaly), města vzdáleného 130 km na východ od Aralsku se nacházel první tábor na Turkestánském území. Bylo to první město s výraznou orientální atmosférou, včetně bazaru, mešity a tradiční kulturou.

Další zastávky a tábory následovaly téměř v každém větším městě na trati, která vedla podél řeky Syrdarja, jež ústila právě v Aralském jezeře. Za **Kasalinskem** (Kazaly) to byl **Perovsk** (Kyzylorda), **Turkestan**, **Čimkent** (Šymkent). V Čimkentu se trať rozdělila a s ní také zajatci, většina pokračovala na jih, přes **Čenjajev** do **Taškentu**, ale někteří putovali dále na východ až do města **Aulie-Ata** (dnešní Taraz). V Aulie-Ata byl také zajatecký tábor, a právě zde se zajatci významně podíleli na stavbě tzv. Sedmiřečenské železné dráhy.

V těchto městech v dnešním jižním Kazachstánu se začínal skutečný Orient, a bývalí vojáci tak vlastně vstoupili do oblasti, kterou by mohla závidět i princezna Šeherezáda. Ovšem žádná pohádka je zde nečekala. Právě naopak, mnoho z nich zde našlo svůj poslední odpočinek.

Bazar ve městě Kasalinsk v roce 1914.

Zdroj: www.etoretro.ru

Vlevo dobový snímek železniční stanice Aralskoje more s viditelnou hladinou jezera v pozadí (zdroj: www.etoretro.ru). Vpravo současná (2020) podoba hlavního vchodu do železniční stanice (foto: Erik Lukas).

Kam zajatci přijížděli?

Zajatci z českých zemí, mířící do střední Asie si vůbec nedokázali představit, co je vlastně čeká, věděli pouze, že tam bude tepleji než na Sibiři. Ve vzpomínkách se zachovaly zmínky o tom, že některé transporty již cestou na stanicích zjistili, že vlak jede směr Taškent, ale nikdo o tomhle dalekém městě nic konkrétního nevěděl. V letech 1914 až 1918 do Taškentu coby hlavního města Turkestánské gubernie směřovaly transporty zajatců. Tato oblast, s rozlohou 3 500 000 km², byla téměř šestkrát větší než celé Rakousko-Uhersko a měla více než

7,7 milionu obyvatel. Turkestánská gubernie se skládala z devíti oblastí: Turgajské, Uralské, Akmolinské, Semipalatinské, Sedmiřečenské, Fergánské, Syrdarynské, Zakaspické a Samarkandské. Kromě toho zahrnovala také Bucharský emirát a Chivský chanát. Celá tato gubernie sahala do několika současných států, včetně Ruska, Kazachstánu, Uzbekistánu, Turkmenistánu, Tádžikistánu, Kyrgyzstánu, Afghánistánu, Pákistánu, Číny a Mongolska. Zajatci přijížděli do oblastí, kterou ruské impérium obsadilo teprve před několika málo desítkami let a kde jedinou jim známou civilizaci připomínalo ně-

Mapa Turkestánské gubernie, která v letech 1914–1918 dosáhla své největší rozlohy.

Nádraží v Taškentu bylo postaveno v roce 1899. Vpravo současná podoba Taškentského nádraží (foto: Erik Lukas).

kolik kasárenských baráků uprostřed stepi. Ti šťastnější se ale mohli dostat do některého z větších měst, jako byla třeba Buchar, Chiva, Samarkand, či na severu Petropavlovsk (Petropavl) či Semipalatinsk (Semej).

Pro každého ale bylo výhrou, když mohl zůstat přímo v Taškentu. V té době byl Taškent moderním ruským městem, které za 60 let ruské nadvlády prošlo významnými proměnami. Během této doby zde vznikla řada moderních budov, městských čtvrtí, vojenských zařízení, zavlažovacích kanálů a průmyslových komplexů. Už od roku 1912 zde byla provozována tramvajová doprava a Taškent se stával důležitou železniční křižovatkou.

Pro zajatce v Taškentu se nabízely mnohé příležitosti ke zlepšení své situace. Zkušení a šikovní řemeslníci, jako krejčí, ševci, kováři, holiči a další, byli velmi ceněni. Sami Rusové uvádějí, že téměř ve všech taškentských kavárnách a restauracích v roce 1916 hrála kvalitní česká kapela. Češi byli rovněž vyhledáváni v téměř každé vyšší ruské rodině, kde plnili role učitelů cizích jazyků a hudebních mistrů.

V kontrastu k relativně příznivým životním podmínkám v Taškentu existovaly dva zajatecké tábory, kam byli posíláni jedinci, kteří porušili zákony a nařízení, přičemž nejčastějším důvodem jejich uvěznění byl pokus o útěk.

Prvním z těchto táborů bylo malé městečko Gulča, situované v obklopení vysokých hor v dnešním Kyrgyzstánu. Sem byli především přepravováni prostí vojáci, kteří se pokusili uniknout. Gulča byla záměrně vybrána jako místo, odkud by bylo téměř nemožné utéci, protože ti, kteří nepošli smrtí v horách, čelili nebezpečím z rukou divokých místních obyvatel, kteří je zabili a okradli. Vězni v Gulče byli nuceni stavět silnici známou dnes jako Pamírský trakt, která měla sloužit k lepšímu

spojení Gulče s regionálním centrem v městě Oš na severu. Po válce byl dokončen také jižní úsek této silnice směrem do Tádžikistánu.

Druhým místem, kde byl útěk téměř nemožný, byla stará trestanecká kolonie Fort Alexandrovsk (známá také jako Fort Ševčenko), nacházející se na poloostrově Mangystau v Kaspickém moři na východě Kazachstánu. Do tohoto tábora bylo možné dostat se pouze lodí přes Kaspické moře. Suchozemská cesta do nejbližšího osídleného místa trvala několik dní a musela být absolvována prostřednictvím velbloudího karavanu. Do Fort Alexandrovsk byli přivázeni za trest převážně důstojníci či vojáci z nejbližších táborů v dnešním Turkmenistánu a Uzbekistánu. Tito vězni pracovali na stavbě silnic, v odsolovacím závodě a v továrně na zpracování ryb.

Žádný zajatec, sedící ve vlaku směr střední Asie, neměl předem jistotu, kam jej jeho cesta nakonec zavede. Byť možná tušil, že vlak směřuje do Taškentu, téměř vždy následovala ještě další fáze cesty, která vedla do některého z dalších táborů. Mnozí vojáci prošli několika různými tábory, zatímco jiní zůstali uvěznění v jednom jediném zařízení po celou dobu svého zajetí. Dodnes existují případy, kdy se zajatci naposledy ozvali prostřednictvím lístku poslaného ze zajatecké pošty právě z Taškentu, a poté následovalo jejich ztracení někde v nekonečných stepích tohoto rozlehlého území. Někteří zemřeli již během cesty do tábora, jiní v samotném táboře, a bohužel, mnoho z nich také na cestě zpět domů.

RADIM CHRÁST

Vyhodnocení XVI. ročníku literární soutěže Masaryk do škol

Po roce jsme se opět dočkali nejslavnostnější chvíle našeho hnutí, na které se těší nejenom žáci účastníci se této soutěže, ale i celé Předsednictvo Masarykova demokratického hnutí, které si velmi považuje aktivity naší nejmladší generace. Letošní vyhodnocení se odlišovalo od předchozích ročníků hned ve třech podstatných rysech. Tím prvním byl strach, který do nás vnášela nejistota, ohledně zpráv z Ministerstva financí týkajících se zrušení dotace pro činnost MDH na rok 2024. Druhou, již příznivou zprávou byla skutečnost, že v soutěžním XVI. ročníku soutěže se účastnil rekordní počet žáků, a to konkrétně 102 ze 13 škol a 7 krajů celé republiky! Abychom tak uspokojili a ocenili všechny naše účastníky, přistoupili jsme k vyhodnocení soutěže ve dvou částech. Jelikož studenti z Moravskoslezského kraje tradičně převyšují všechny kraje, rozhodli jsme se pozvat jen ty zástupce, kteří získali mimořádnou – 3. cenu. Aby nezůstali stranou i ti žáci, kteří napsali neméně dobré práce ale z kapacitních a finančních důvodů nebylo možné je ohodnotit v Praze, rozhodli jsme se je ocenit přímo v Moravskoslezském kraji. Poslední velkou změnou v naší soutěži byla skutečnost, že se mi podařilo pro naši stále se rozvíjející soutěž zajistit poprvé v historii soutěže sponzory, a to hned 7. Ti nám buď finančně, anebo věcnými cenami pro soutěžící pomohli k velmi důstojnému zajištění vyhodnocení soutěže a k dostatečnému ohodnocení studentů ale i vyučujících.

Hlavní část slavnosti se tak tradičně odehrála na pražském magistrátu na Mariánském náměstí dne 23. 11. 2023. Hlavní sál jsme tak zaplnili téměř stovkou hostů z řad soutěžících a jejich vedoucích prací, pozvaných čestných hostů, sponzorů a samozřejmě Předsednictvem Masarykova demokratického hnutí. Soutěžící jsme obdarovali nejenom finančními dary ale také celou řadou publikací. Po úvodním slově tehdejšího předsedy Josefa Dolisty promluvil host za Ministerstvo školství a tělovýchovy – pan státní tajemník Ondřej Andrys. Za sponzory promluvil pan Petr Horký ze společnosti AŽD Praha, která nám velmi pomohla obohatit portfolio cen. Poté již proběhlo samotné vyhodnocení soutěže s předáváním ocenění a diplomů. Mimořádnou cenu v I. kategorii žáků základních škol ve věku 10–15 roků získala studentka Klára Štefková za její precizně zpracovanou práci Masaryk očima dnešní společnosti. V II. kategorii určené pro studenty středních škol od 16 let byla udělena rovněž mimořádná cena, a to Monice Smolánové za práci pod názvem Spravedlnost a TGM. Obě žákyně tak letos poprvé obdrželi krom čestné medaile TGM i mimořádnou odměnu – za nejlepší práci o Masarykovi, Masaryka na bankovce – tedy 5 000 Kč. Po předání všech cen a diplomů zakončil svým proslavem bývalý předseda MDH pan Michael Halaška slavnostní vyhodnocení XVI. ročníku soutěže a všichni hosté se tak odebrali ke společnému focení a následně na společný oběd.

Druhá část vyhodnocení se musela kvůli mimořádnému počtu soutěžících odehrát ve Frenštátě pod Radhoštěm v místní střední škole, ze které se celkově zúčastnilo nejvíce studentů. Společně s kolegy z kopřivnického klubu MDH jsem se tak jakožto garant soutěže vypravil do Frenštátu, kde jsme ocenili i drobnou finanční odměnou a dárky všechny ostatní, kteří za vysokou kvalitu jejich prací obdrželi diplom s poděkováním za účast v soutěži.

Závěrem si dovoluji říci, že XVI. ročník byl přes mimořádná úskalí, která jej doprovázely, jedním z těch nejlepších a zcela určitě největších. Doufám, že podobné uspokojení sdílí i naši soutěžící a jejich vyučující, bez jejichž úsilí by se tato soutěž neobešla. A nyní už se můžeme těšit na letošní zimu, kdy proběhne vyhodnocení již XVII. ročníku.

ERIK LUKAS

Nenápadný, až přehlížený politik

Přestože byl jedním z téměř legendárních mužů 28. října, kteří vyhlásili samostatný československý stát, byl rozdílně od ostatních spíše nenápadným. Všech pět bylo po vzniku republiky ministry v první vládě, pouze pro **Františka Soukupa** byla však tato účast ve vládě, kdy byl ministrem spravedlnosti, jedinou. Přestože nadále působil aktivně v politice, jeho politická kariéra se ubírala jinými cestami. Po celou dobu existence republiky působil v zákonodárných sborech. Nepochybně si realisticky vyhodnotil, že jeho naturelu by mnohem více vyhovovala práce v zákonodárných sborech než v oblasti výkonné moci a o další ministerský post již neusiloval. V letech 1920–1929 byl místopředsedou senátu, v letech 1930–1939 jeho předsedou. Skutečnost, že po celou dobu samostatného státu obhájil reprezentativní funkci v senátu pro sociální demokracii – a to i v letech, kdy sociální demokracie neměla svého zástupce ve vládě – je nesporně pozoruhodná. Ovšem senát, který byl obecně vnímán, rozdílně od poslanecké sněmovny, jako určité odkladiště již vyloučených politiků, nebyl zdaleka tím, co by politikům

získávalo pozornost davů a ti se pak z obecného povědomí vytráceli. S životem a politickou kariérou Františka Soukupa nebyla v letech republiky spojena žádná kauza či atraktivní událost, takže nebyl středem žádné větší mediální pozornosti. Přes vysokou funkci byl politikem spíše nenápadným a až přehlíženým. V porovnání s dalšími „muži 28. října“ nebyla jeho politická kariéra a průběh života tím, co by vzbuzovalo – jak tomu bylo běžné u dalších „mužů 28. října“ – větší pozornost a zájem veřejnosti. Stačí si jen připomenout. Alois Rašín se stal ve funkci ministra financí v roce 1923 obětí atentátu. Antonín Švehla, který zemřel v roce 1933, byl třikrát ministerským předsedou a obecně byl považován za nejvýraznějšího politika předmnichovské republiky. Vavro Šrobár prožil sice nejdelší politickou kariéru a to, že byl ministrem i v poúnorové vládě Klementa Gotwalda mu sice také přispělo k známosti, ale nijak nesloužilo ke cti. Jiří Stříbrný se po svých několika ministerských funkcích v počátečních letech republiky sice dále angažoval v politickém životě, proslulým se ale stal především jako bezskrupulozní politik snažící

cí se maximálně využívat politiku ve svůj prospěch a jako vydavatel bulvárního tisku neštítícího se pomlvy a nevybíravých útoků na demokratické politiky. Po válce byl odsouzen k mnohaletému vězení a v roce 1955 ve vězení zemřel. Proti dramatickým životním osudům těchto mužů byl poklidný životní příběh dr. Františka Soukupa pro veřejnost nezajímavým. Proto i dnes, s mnohaletým časovým odstupem, zůstává jeho život skrytý a na veřejnost z něj probleskují pouze střípky. Patří k nim i jeho nešťastné účinkování v tzv. knoflíkové aféře v roce 1915. Nijak mu nesloužilo ke cti, ale také nebylo nijak výrazně připomínáno. Na oficiálních akcích, kterých se ovšem jako představitel senátu často vyskytoval a musel proto na nich i pronášet projevy, byl ale pro svoji vysokou postavu nepřehlédnutelný. Jako předseda senátu je zvěčněn, společně s předsedou poslanecké sněmovny Janem Malypetrem, premiérem Milanem Hodžou a kancléřem Přemyslem Šámalem i na známé fotografii dokumentující Masarykovu abdikaci. Po příjezdu do Lán na historický akt abdikace prvního prezidenta bylo z tváří i chování ministerského předsedy a předsedů obou komor sněmovny zcela zřejmé jejich hluboké citové pohnutí. Zatímco Hodža a Malypetr ho ale zvládali, citlivější František Soukup se podle svědectví Jana Masaryka tehdy v lánském zámku celkem třikrát neubráníl velkým slzám...

František Soukup (1871–1940) patřil mezi čtené politiky, kteří získali vysokoškolské právnické vzdělání. Cesta k němu ale byla pro něho složitá. Z pražské univerzity byl pro politickou činnost vyloučen. Pokračoval tedy ve studiích na univerzitě ve Štýrském Hradci, závěr studia a promoci v roce 1899 ale absolvoval opět v Praze. V roce 1896 vstoupil do sociální demokracie a pracoval pak v redakci Práva lidu. V politickém životě se prosadil a stal známým jako vynikající řečník na masových táborech lidu, řečník se zvučným až podmanivým hlasem. V roce 1907 se stal poslancem říšské rady ve Vídni, byl i prvním sociálním demokratem, který zasedl ve sboru pražských zastupitelů.

Na počátku války považovala sociální demokracie vytvoření samostatného českého státu za nerealistické a nedosažitelné. Masarykovu zahraniční akci považovala z národního hlediska přímo za velký hazard. Argumentovala tím, že malý český stát by byl obklopen ze tří stran mohutným a agresivním Německem a že tři miliony Němců, kteří by byli jeho součástí, by vytvářely nesmiřitelnou a ze zahraničí podporovanou iredentu. Proti nerealistické a hazardně riskantní snaze o vytvoření českého státu stavěla alternativu demokratického a federalizovaného Rakouska, čímž by byl zachován velký ekonomický podunajský celek, v jehož rámci by byla zachována mezinárodně politická bezpečnost českého národa. Autorem této koncepce byl předseda sociální demokracie Bohumír Šmeral, František Soukup s ní plně souhlasil a ztotožnil se s ní. Když jednal v listopadu 1914 dr. Beneš s Bohumírem Šmeralem a snažil

se ho získat pro podporu Masarykovy zahraniční akce, byl odmítnut s tím, že Masaryk vede svou hazardní politikou národ znovu na Bílou horu a on – který má odpovědnost za velkou stranu a národ – takovou hazardní politiku dělat nesmí. Navíc nevěřil, že válčící země na straně dohody by měly zájem rozbit rakousko-uherskou monarchii. Válka však znamenala naprosté zhroucení těchto představ a nadějí. Vše, čím sociální demokracie jako politická strana žila – masové tábory lidu a schůze, tiskové kampaně, parlamentní činnost – bylo nyní nemožné. Navíc výrazně narůstala i podřízenost Rakousko-Uherska dravým německým záměrům, což se projevovalo i ve zvýšených snahách celé Rakouskem ovládané území germanizovat. Doktoru Soukupovi pak válka zcela osobně vzala i to, co uměl z tehdejších politiků nejlépe – možnost procitěných projevů na masových shromážděních.

František Soukup, ačkoliv se na počátku války plně stavěl za Šmeralovu politickou linii a podporoval ji i tím, že se veřejně prorakousky angažoval, navázal současně i kontakty s tvořící se Maffií. Tuto nelogičnost mnozí vysvětlovali jeho povahovou měkkostí a skutečností, že lehce podléhá vlivu silných osobností i určitému povahovému oportunismu či chameleonství. Navázání kontaktu s Maffií mu pak v říjnu 1915 přineslo i nepříliš šťastné účinkování v již zmíněné knoflíkové aféře. V činnosti Maffie měl výrazný podíl především na přípravě a sepsání textu národní přísahy, která se konala 13. dubna 1918. V té době už česká politika žila mnohem víc budoucím českým státem než rakouskou přítomností. Přestože naděje na rychlý konec války po porážce ruské armády u Gorlice a pak i po uzavření brest-litevského míru Německa s Ruskem zmizela v nenávratnu, protirakouské smýšlení české společnosti začalo již být výrazně dominantní. Tomu odpovídal i výrazně emotivní text národní přísahy, která byla autorským dílem Františka Soukupa a kterou veřejně přednesl před šestitisícovým shromážděním spisovatel Alois Jirásek.

Vraťme se ale zpět ke knoflíkové aféře z října 1915. O co vlastně při ní tehdy šlo? V podstatě o hrubé chyby, kterých by se organizace pracující v ilegality neměla nikdy dopouštět. Dr. Beneš pověřil poněkud lehkomyšlně ve Švýcarsku jednoho z krajanů – byl jím Jan Kyjovský – aby odeslal do Prahy Maffii jeho poselství. Ten využil k předání poselství ženu svého přítele jedoucí do Prahy. V Praze měla paní Linhartová kontaktovat jednoho ze dvou adresátů – byli jimi redaktori Času Hájek a Dušek – jimž se jako kurýr měla prokázat šifrovaným doporučením, které měla ukryté v knoflíku u šatů. Redaktory se pokusila kontaktovat prostřednictvím pana Mareše, který byl strýcem ve Švýcarsku žijícího Kyjovského. Vznikl ale problém, protože Mareš redaktory nezastihl. Jeden z redaktorů byl již na vojně, druhý byl mimo Prahu. Rozhodla se tedy poslat Mareše za Soukupem do Práva lidu, neboť sociální demokrat Kyjovský se ve Švýcarsku nějak doslechl, že se Soukup dal

k Maffii. Mareš jí měl schůzku k předání poselství s dr. Soukupem domluvit. Mareš, vybavený knoflíkem s šifrovaným doporučením, navštívil redakci Práva lidu, ale Soukupa v redakci nezastihl. Několika přítomným proto bez jakýchkoliv zábran sdělil, že má pro redaktora Soukupa nějaké zprávy ze Švýcarska a že přijde příští den. Když byl Soukup o návštěvě Mareše v redakci zpraven, silně znervozněl. Jakýkoliv styk s cizinou byl v době války značně nebezpečný. Soukup přitom o ničem nevěděl, žádný vzkaz neočekával a když následného dne Mareše přijal (pro jistotu v přítomnosti bratra Bohumíra Šmerala), tak šifrované doporučení v knoflíku mu také nic neřikalo. Když začal Mareš před jemu neznámým člověkem otevřeně a bez zábran hovořit o tom, že přináší poselství ze Švýcarska, začal se Soukup obávat, že se stal objektem policejní provokace. Spolu s Bohumírem Šmeralem proto navštívil Antonína Švehlu a dlouholetého Masarykova přítele Jana Herbena, redaktora Času. Vysvětlili jim co se stalo a ptali se, zdali se nedomnívají, že jde o policejní provokaci. Švehla ani Herben také o ničem nevěděli, přikláněli se proto k názoru, že skutečně jde o provokaci. Soukup se ještě pokusil navštívit redaktora Duška (tedy jednoho z původních adresátů), ale nezastihl ho. Pokud by ho zastihl, mohla celá záležitost skončit, protože Dušek Mareše znal a potvrdil by, že o policejní provokaci nejde. Takhle se Soukup rozhodl, že celou záležitost, kterou považoval za policejní provokaci, ohlásí na policejním ředitelství. Své rozhodnutí sdělil redaktorům Práva lidu a telefonicky ohlásil svoji návštěvu policejnímu prezidentovi. A pak se policejní mašinerie rozběhla. V krátké době byla zatčena řada lidí (redaktoři Času, Alice Masaryková i Hana Benešová), objeveny ukryté Masarykovy spisy, dešifrovaný vzkaz ukrytý v knoflíku a odhaleno tak ilegální spojení s cizinou. Zatčen byl i František Soukup, kterému bylo kladeno za vinu, že celou záležitost ohlásil až s dlouhým mnohahodinovým zpožděním. Z vazby byl Soukup propuštěn počátkem prosince. K jeho propuštění přispěla i účelová a nijak nepravdivá argumentace pečlivě zaznamenaná v policejních protokolech. Jejím cílem bylo chránit stranu a dostat Soukupa z vězení. Zdůrazňovala, že čeští sociální demokraté a František Soukup zejména byli vždy k Rakousku loajální, odmítali carské Rusko a nesouhlasili s postupem Masarykovy emigrace. S řadou svědeckých výpovědí okázale zdůrazňujících Soukupovu prorakouskou loajalitu se ztotožnil i Soukupův obhájce dr. Meissner. Soukup v době knoflíkové aféry sice již byl členem Maffie, ale jako funkcionář sociální demokracie nadále prováděl a souhlasil s prorakouskou linií své strany. O těchto podivných skutečnostech hovořil ve dvacátých letech otevřeně prezident Masaryk s vysokoškolskými studenty, pro které pořádal na Hradě čaj. Přímou jim řekl, že mnozí politici se nechovali v letech války čestně a demokraticky a vytýkal jim i určitou nemужnost a nedostatek chladnokrevnosti. O Soukupovi, který byl v té době již místopředsedou senátu, přímo řekl, že „*byl přímo zachvácen strachem*“. Když o několik dnů později navštívil prezident Švehlu na jeho

statku v Hostivaři, tak mu ministerský předseda vytkl nemístnou otevřenost v rozhovoru „*s usmrkanými klučky*“, kterou narušuje politický klid, což jemu jako premiérovi ztěžuje práci.

„Knoflíková kauza“, kterou Maffie za cenu jistých ztrát přežila, tak ve svém výsledku byla výstražným a vážným mementem vyzývajícím k větší ostražitosti a důslednému dodržování základních konspiračních zásad a postupů. Samotné Soukupovo chování v celé kauze, ovlivněné jak jeho nezkušeností, tak i neosvojenými pravidly konspirační práce, vzbuzuje ale i dnes údiv. To, že Maffie, potýkající se i s takovými nedostatky ve svém utajení, vyvíjela svoji činnost i v dalších válečných letech pak bylo nejen důsledkem nízké efektivnosti rakouské kontrarozvědky a policie, ale také důkazem projevované mravní integrity českých politiků, kteří se neuchýlili – nehledě na politické či osobní kontroverze – k veřejné, ani anonymní denunciaci.

V červenci 1918 vznikl na základě dohody českých politických stran Národní výbor. Podle návrhu Antonína Švehly odpovídalo zastoupení jednotlivých politických stran výsledkům voleb v roce 1911. Jeho úkolem byla již příprava na převzetí moci, vypracování základních zákonů a zorganizování budoucí státní správy. V podstatě představoval stínovou vládu budoucího státu. Hlavním vyjednávačem za sociální demokracii při sestavování výboru byl František Soukup, neboť představitelé nesocialistických stran odmítali jednat s předsedou sociální demokracie Šmeralem, který byl agrárním tiskem pejorativně označován za „českého Lenina“. Už samotná skutečnost, že výbor byl složen podle výsledků voleb v roce 1911 byla pro sociální demokracii nevýhodná. V roce 1918 už byla její síla a politická pozice mnohem silnější než v roce 1911, takže její zastoupení rozhodně neodpovídalo její aktuální síle. František Soukup navíc dravějším politikům při jednáních prakticky ve všem ustoupil, což se projevilo i v jeho politickém odklonu od Šmerala (k němuž ho společně přemluvili Švehla s Rašínem), jehož politické názory prakticky po celou válku bez jakýchkoliv výhrad sdílel. Nepochybně i pro svoji měkkost a ústupnost pak nebyl Soukup přímo ve vedení Národního výboru, ale dostal nižší funkci tajemníka. Paradoxně se právě díky této nižší funkci stal o několik měsíců později jedním z legendárních mužů 28. října. Když totiž odjeli vedoucí představitelé politických stran na jednání s dr. Benešem do Ženevy, vyhlásili republiku jejich zástupci, kteří citlivě vnímali rychle se měnící situaci a nepostrádali odvahou a rozhodností. V prvních hodinách po vyhlášení samostatné československé republiky si někteří představitelé dohodových mocností kladli dokonce otázku, zda nejde o puč jim neznámých a druhořadých politiků proti jim dobře známému Masarykovi, který měl jejich podporu a důvěru.

František Soukup byl v roce 1918 jedním z pěti mužů 28. října, kteří stáli u vyhlášení republiky, ale převratným událostem toho dne ještě předcházely událos-

ti spojené se 14. říjnem. Dne 6. září 1918 byla ustavena Socialistická rada, kterou tvořili zástupci sociálních demokratů a českých socialistů. Rada měla rozhodovat o sociálních, hospodářských a vnitropolitických otázkách. Potenciálně tak představovala orgán, který mohl konkurovat Národnímu výboru. Vládnoucí kruhy monarchie si v té době již byly vědomy, že rozpad monarchie je pravděpodobný a vyvážely proto z českých zemí stroje, výrobky, suroviny, ale hlavně potraviny. Vývoz potravin už vážně ohrožoval fyzické přežití obyvatel. Antonín Švehla proto jménem Národního výboru vyzval socialistické strany opírající se o masu dělníků k zorganizování protestní akce proti vývozu potravin. Socialistická rada se usnesla, že železničáři zabrání vývozu pasivní rezistencí a na 14. října vyhlásila generální protestní stávkou. Počítalo se s tím, že v době stávky budou uspořádána shromáždění, na nichž by se měly přijímat protestní rezoluce. Současně se ale Socialistická rada rozhodla vydat i zásadní politické prohlášení. Autorem patetického textu byl opět již osvědčený autor František Soukup. Jím sepsaný text schvaloval šestičlenný výbor, který v textu provolání udělal zdánlivě nepatrnou, ale dalekosáhlou změnu. Termín „*stát československý*“, který již byl v politických diskuzích běžně používán a tolerován, byl nahrazen termínem „*republika československá*“. Nejdůležitější pasáž textu pak zněla „*Doba se naplnila! Shodili jsme již okovy poddaných rabů! Povstali jsme k samostatnosti! Z nezloinné vůle vlastní a ze sankce všeho demokratického světa prohlašujeme, že tu dnes stojíme jako vykonavatelé nové státní svrchovanosti, jako občané svobodné Republiky československé*“. Zdánlivě nepatrnou změnou textu se provolání již stávalo vyhlášením národní svrchovanosti. Socialistická rada tak nejen překročila záměr Národního výboru, ale fakticky popírala i jeho právo mluvit jménem celého národa. Představitelé Národního výboru proto nasadili všechny prostředky, aby vyhlášení zabránili. Alois Rašín důrazně apeloval na Františka Soukupa, aby od vyhlášení svrchovanosti odradil i sociálně demokratické dělníky. Příslušná opatření k tomu aby republika nebyla vyhlášena provedla i rakouská moc. Do Prahy bylo z okolí povoláno 550 četníků, ulice obsadily vojenské jednotky a jejich kordony společně s jízdní policií přehradily všechny přístupové cesty z předměstí do centra města. Generální stávka proběhla prakticky na celém území Čech a Moravy, konaly se velké tábory lidu, na nichž se přijímaly protestní rezoluce proti vývozu potravin a žádalo se odvelení českých pluků domů. K masovým pochodům do centra Prahy, kde měla být samostatná republika vyhlášena, ale nedošlo s odůvodněním, že by došlo ke krveprolití. Tím, že se rakouským úřadům podařilo zabránit vyhlášení republiky v historickém centru Prahy, ztratily proklamace v některých městech svůj politický význam. K nejvyhrocenějším situacím došlo v Písku, kde dav vzal útokem budovu okresního hejtmánství, roztrhal rakouskou vlajku, rozbil sochu císaře Františka Josefa, vyvěsil červenobílou vlajku a vyhlásil republiku. Již v noci ale byla situa-

ce v Písku vojenskými jednotkami z Plzně vrácena do starých pořádků. Události 14. října ale výrazně znejistily vládnoucí kruhy, které pak již neusilovaly ani tak o uhájení rakousko-uherského státu, ale o to, aby jeho rozpad nebyl provázen sociální, nebo dokonce bolševickou revolucí. Socialistická rada, která byla kritizována pro narušení národní jednoty a za snahu vyhlásit samostatný stát předčasně a nepřipraveně, uznala poté svrchovanost Národního výboru a v prohlášení přiznala, že projevy 14. října „*daleko přerostly hranice původně zamýšlené*“. Vyhlášení samostatného státu se tak o 14 dnů odkládalo.

Masarykův vztah v letech jeho prezidentského období byl k doktoru Soukupovi značně rezervovaný. V roce 1929 zaznamenala prezidentova archivářka dr. Gašparíková, jak Masaryk vzpomínal na svůj příjezd do Prahy v roce 1918. Když mu byl předložen seznam členů první vlády, nejenže s ním nebyl nijak spokojen, ale prý se některými jmény přímo polekal. Konkrétně přitom zmínil čtyři jména: premiéra Kramáře a ministry Stříbrného, Soukupa a Klofáče. Obzvláště v případě Klofáče vyjádřil své hluboké rozčarování. Konstatoval, že jmenování anarchisty a lajdáka ministrem obrany – v době, kdy je armáda tak důležitá – považoval za naprostý vrchol. Jednalo se ovšem o Masarykovo vyjádření z května 1929 a do té doby od roku 1918 mohl svůj postoj k mnohým – protože se změnili i oni – také opravit a změnit. Nepochybně se to týkalo dr. Kramáře, ale především Jiřího Stříbrného, který se v počátcích republiky těšil spíše Masarykově přízni než kritice, kterou si vysloužil až později. O tom, že doktoru Soukupovi nevěnoval Masaryk po jeho odchodu z první vlády žádnou větší pozornost svědčí i to, že i v obsáhlých Hovorech s TGM sepsaných Karlem Čapkem se jméno Františka Soukupa objevuje pouze dvakrát. Poprvé spolu s dalšími jmény odsouzených v devadesátých letech, podruhé pak v souvislosti s knoflíkovou aférou, kterou ale prezident nijak blíže nepřibližuje ani nevysvětluje a nic neříká ani o tom, jakou roli v ní František Soukup hrál.

Ani v letech, kdy byl dr. František Soukup významným představitelem senátu, nezapřel svoji profesi dlouholetého redaktora, v níž prezentoval i svoji loajalitu k Masarykovi. V roce 1920 uspořádal sborník k 70. narozeninám prezidenta T. G. Masaryka, který vyšel s názvem „*Syn dělníka vítězem nad Habsburky*“. V roce 1928 autorsky vydal publikaci (1240 stran) „*28. říjen 1918*“, v níž se obsáhle zabýval historickými předpoklady dějinného zvratu, k němuž v ten den došlo. V roce 1930 byl autorem publikace „*T. G. Masaryk jako politický průkopník, sociální reformátor a president státu*“. Závěrečným autorským počinem Františka Soukupa byla v roce 1938 publikace „*Revoluce práce*“, v níž se věnoval historickému vývoji sociálně demokratické strany. Jako předseda senátu byl v roce 1938 – společně s předsedou poslanecké sněmovny Janem Malypetrem a předsedou Národní rady československé prof. Janem

Kaprasem – také redaktorem kolektivního díla „Armáda a národ“. Obsáhlá reprezentativní publikace v celožurné vazbě, mající 520 stran textu doprovázeného řadou fotografií, vyšla v květnu 1938 s úvodním věnováním „Naši armádě u příležitosti dvacátého výročí Československé republiky Národní rada československá“. Již podle prvních slov předmluvy měla publikace veřejnosti ukázat, že „*dějinnými strážci našeho národa byli vždy jen jeho vlastní činitelé političtí, opření o národní vojsko*“. Publikace vyšla v květnu 1938, tedy v měsíci, kdy představitelé kulturního života vydali manifest na obranu republiky s názvem Věrní zůstaneme! (do konce září byl podepsán více než milionem občanů) a vláda po zprávách o údajných pohybech německých vojenských jednotek k našim hranicím a z obavy z možných incidentů při obecních volbách rozhodla o povolání jednoho ročníku záložníků a příslušníků speciálních a technických oddílů – tedy v podstatě o částečné mobilizaci. Konec samostatného československého státu v březnu 1939 znamenal i ukončení politické kariéry dr. Františka Soukupa. O několik měsíců později byl zatčen a uvězněn. Za jeho propuštění intervenovali u německých úřadů protektorátní prezident Emil Hácha i ministerský předseda generál Alois Eliáš. František

Soukup sice propuštěn byl, ale na následky svého věznění již 11. listopadu 1940 zemřel. Jeho památku jako prvního československého ministra spravedlnosti dnes připomíná pamětní deska umístěná v Kamenné Lhotě (dnes je Kamenná Lhota součástí obce Čestín u Kutné Hory) před kamenem vztyčeném na původním místě jeho rodného domu.

FRANTIŠEK MORKES

Zdroje:

GALANDAUER, Jan: Bohumír Šmeral 1914–1941, 1. vydání, Praha 1986, 513 stran, ISBN 73-505-21-8-5

GAŠPARÍKOVÁ-HORÁKOVÁ, Anna: U Masarykovcov, Spomienky osobnej archivárky T. G. Masaryka, Bratislava 1995, 304 stran, ISBN 80-967366-4-7

KLIMEK, Antonín: Říjen 1918. Vznik Československa, Litomyšl 1998, 279 stran, ISBN 80-7185-175-2

SOUKUP, František: Proč jsme nechtěli rakouskou monarchii?, Rybka Publishers 2022, 304 stran, ISBN 978-80-87950-62-3

MASARYK DO ŠKOL

Vítězná práce I. kategorie literární soutěže Masaryk do škol – mimořádná cena

Masaryk očima dnešní společnosti

V této práci jsem se zabývala tím, jak mé okolí vnímá Masaryka. Zajímalo mě, jak je pro ně osobně Masaryk důležitý, jaký na něj mají názor a třeba i to, jak jim byl prezentován ve škole. Abych vše toto zjistila, vytvořila jsem krátký dotazník.

Dotazník

Obsahoval osm otázek týkajících se Masaryka a tři osobní otázky, abych o zúčastněných získala určité osobní údaje (věk, nejvyšší dosažené vzdělání, období, kdy studovali). Průměrný věk mých 56 respondentů je přibližně 35 let, takže jsem očekávala, že Masaryk bude většinou vnímán spíše pozitivně, i vzhledem k tomu, že většina dotazovaných také studovala po roce 1989 a nebylo jí tak podsouváno, že byl TGM buržoazní a kapitalistický prezident. Konkrétně 59 % zúčastněných studovalo v demokracii a zbylých 41 % za komunismu. 39 % odpovědí také přicházelo od vysokoškoláků, tak

že můj dotazník zodpověděla spíše vzdělanější demografická skupina.

Vzdělání	Četnost	Průměrný věk
ZŠ	15	14,9
SŠ s výučním listem	2	38,5
SŠ s maturitou	16	49,14
VOŠ	1	43
VŠ	22	38,77

Pojmy spojovány s TGM

Zajímalo mě, co si lidé vybaví pod jménem Masaryk a jaké pojmy jsou s ním spojovány. Lehce mě překvapilo, že byl vnímán tak vlastenecky, ale jinak odpovědi naplnily očekávání a byly faktograficky správné. Obecně byly pojmy pozitivní.

Asociace	Četnost
(první) prezident	35
demokracie	15
Československo	11
otec vlasti	9
svoboda	9
vlastenectví	7
pravda (vítězí)	6
spravedlnost	5

Nejvýznamnější prezident

Další otázka zněla: „Byl pro Vás TGM nejvýznamnějším prezidentem ČR nebo Československa? Pokud ne, koho za nejvýznamnějšího prezidenta považujete?“ Vzhledem k tomu, že tato otázka je poměrně složitá i pro mě samotnou, protože Masaryk klíčově dopomohl k založení samostatného Československa a Václav Havel je mi bližší a je pro mě symbolem rozloučení se s komunismem, tak mě zajímalo, jak si s ní poradí dotazovaní. Nejvýznamnějším prezidentem byl pro většinu TGM (40 respondentů), poté Václav Havel (15 respondentů) a jednou byl uveden Ludvík Svoboda i přes to, že dotyčný se podle odpovědi slučuje s demokratickými názory, což si poměrně protiřečí, a myslím si, že daný člověk označil své názory jako demokratické, protože se bojí si přiznat, že k demokracii nemají moc blízko.

Jak vnímáte TGM a jaký máte názor na jeho působení?

Tady u této otázky se odpovědi lišily, udělala jsem z nich tedy vždy závěr a většinově byly odpovědi kladné nebo dotazovaní otázku nepochopili, popřípadě na ni neuměli odpovědět. Musím ale některé zajímavé odpovědi zmínit, například: „*Machiavelista*“ tento pojem označuje politika, který provádí politiku bez ohledu na morální hodnoty, užívající jakýchkoli prostředků. Oproti tomu je tady třeba názor: „*Byl to první československý prezident, který zastával spravedlnost, právo a demokracii. Snažil se vždy lidem pomoci a porozumět jim.*“ Já osobně souhlasím spíše s druhým názorem, ale zároveň je nutno podotknout, že dělat nepopulární rozhodnutí může být velice přínosné pro společnost.

Jak Vám byl Masaryk prezentován ve škole?

Tato otázka mě zajímala, jelikož jsem chtěla vědět, kam se české školství posunulo od dob komunismu, především co se výuky moderních dějin týče. Po přečtení odpovědí jsem se zklamáním zjistila, že ve velkém množství případů bylo pouze konstatováno, že Masaryk byl prvním prezidentem, a tak si nemyslím, že mají o TGM úplný obrázek. Našly se ale i odpovědi, které naopak popisovaly, že byl Masaryk prezentován: „*Z kladného pohledu a jednalo se o téma probírané velice do hloubky.*“

Pro srovnání se mi podařilo sehnat i pár odpovědí ze Slovenska: „*Prvá republika bola preberaná asi hodinu, takže minimum.*“ Případně doslova jen „*Uf*“, takže je dost možné, že v sousední zemi je TGM považován za naprosto okrajové téma, a bylo by zajímavé více do hloubky prozkoumat, proč tomu tak je.

No a jak to bylo za komunismu? To mi částečně přiblížily tyto odpovědi:

„*V době, kdy jsem studovala, byl TGM zmiňován jen okrajově. Pak jsem se o něm dovídala více až po roce 1989, ale přiznám se, že jsem hlouběji o něm nepátrala.*“

„*Nejprve zamlčován, poté oslavován, kontroverze ohledně zacházení s německou menšinou, potlačení dělnických stávek, prosazování Beneše jako nástupce...*“

„*Do roku 1968 jako buržoazní politik, potom krátkou dobu jako zakladatel státu a osvícený prezident, po roce 1971 opět negativně.*“

Pojďme se ale přesunout v čase a pozastavit se nad knihou/učebnicí pro střední školy: Dějiny Československa od Václava Husa a pocítit aspoň útržek z komunistických lží na vlastní kůži. Při čtení této knihy jsem se upřímně zasmála, už jen proto, že kapitola o první republice se nazývá Období buržoazní republiky. Kdyby se můj názor měl zakládat na této komunistické propagandě, myslela bych si, že naše buržoazní, kapitalistická, prozápadní vláda násilně bránila československému pracujícím lidu, aby šel po vzoru dělnického, sovětského Ruska. Taky naše vláda nic nedělala a všechny své přísliby odkládala, až na ně nikdy nedošlo. No a když byla v Československu hospodářská krize, tak nebrala ohledy na nezaměstnaný, hlady strádající, podvyživený lid, ale místo toho sama sobě přidělovala zemědělské pozemky. Myslím si, že čtení této kapitoly, kde byl Masaryk zmíněn jen jako buržoazní politik, mi pomohlo pochopit absurditu tehdejší propagandy a jsem upřímně ráda za příležitost nahlédnout do tohoto dobového dokumentu.

Jak si myslíte, že většinová společnost vnímá TGM?

U této otázky se vyskytovaly především dva typy odpovědí, buď byly ve stylu:

„*Myslím si, že ho vnímají pouze jako hlavu státu.*“

„*Je jim první republika ukradená. Vědí pouze, že byl první prezident.*“

„*Myslím, že většina lidí ho vnímá jako prvního prezidenta a víc je nezajímá.*“

Nebo z rozmanitější perspektivy např.:

„*Jako vhodného prezidenta, za kterého se nemusíme stydět.*“

„*Jako významnou osobnost, která ovlivnila dějiny Československa.*“

„*Neznám snad nikoho, kdo by Masaryka neuznával jako velikána našich dějin.*“

„*Jako prezidenta, za kterého se nikdo nestyděl, věřili mu a vzhlíželi k němu.*“

Takže lze udělat závěr, že část si myslí, že TGM společnost vnímá jen jako symbolickou postavu v našich dějinách, naopak další část je názoru, že Masaryka vnímají jako velice významnou osobnost.

Sebehodnocení: Jaké si myslíte, že máte znalosti o TGM?

Tady jsem očekávala, že se odpovědi budou odvíjet logicky především podle vzdělání a také věku. To, že někdo studoval za dob komunismu nemusí vůbec znamenat, že má automaticky nedostatečné znalosti o Masarykovi, přestože jim bylo nejspíš předkládáno něco podobného jako Dějiny Československa od Václava Husa. Opět to, že někdo studoval za demokracie neznamená, že má skvělý přehled o TGM. Pojdme se ale teď podívat, jak sami sebe hodnotili zúčastnění v závislosti na dosaženém stupni vzdělání.

Žáci nebo lidé s dosaženým pouze základním vzděláním uvedli, že jejich znalosti jsou ze 47 % dostatečné, ze 46 % dobré a jen jednou někdo považoval své znalosti za velmi dobré. Odpovědi většinou chodily od žáků ve věku 15 let, takže nejspíš probírali téma první republiky a TGM minulý rok, a vzhledem k tomu, že nikdo nepovažuje své znalosti za špatné, tak to může částečně náš vzdělávací systém brát jako svůj úspěch.

U středních škol jsou výsledky horší, nejspíš i proto, že střední školu s maturitou studovalo před rokem 1989 dvanáct z šestnácti respondentů a po roce 1989 jen čtyři, tedy 38 % považuje své znalosti za špatné, pak 31 % za dostatečné, 25 % za dobré a jeden respondent za velmi dobré. Jen dva dotazovaní studují/studovali na SŠ s výučním listem, tak jejich odpovědi nechci rozebírat, protože se nejedná o dostatečný vzorek zúčastněných.

Odpovědi od vysokoškoláků byly rozmanitější, každopádně 41 % považuje své znalosti za dobré, poté 27 % za dostatečné, 18 % za špatné, naopak 9 % za velmi dobré a 5 % za výborné. Pestrost těchto výsledků, může být zapříčiněna tím, že počet těch, kteří studovali za komunismu a za demokracie je poměrně vyrovnaný, a i vzhledem k vysokému vzdělání možná trochu naivně předpokládám, že si dodatečně po revoluci dohledávali informace a mají všeobecný přehled o historii našeho státu.

Závěr

Z této práce jsem tedy zjistila, že mínění o Masarykovi je velice pozitivní, a že ho většina dotazovaných vnímá jako dobrého prezidenta. V rámci osobní zpětné vazby o dotazníku jsem se také často setkávala s tím, že zúčastnění byli otázkami mírně zaskočeni, a příznávali

že se jejich znalosti neukázaly být tak podrobné, jak si mysleli, případně že se nad tématem TGM nikdy neměli důvod hlouběji zamýšlet, a tak tedy doufám, že je to inspirovalo k prohloubení znalostí. Myslím si tedy, že jako společnost bychom se měli více zabývat tím, jaký ve skutečnosti Masarykův odkaz je, a co si z něj můžeme vzít do současnosti.

KLÁRA ŠTEFKOVÁ

Zdroje:

Machiavelista:

<https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/machiavelismus-machiavelismus>

Dotazník – otázky:

- Váš věk
- Vaše vzdělání (pokud nemáte dokončené vzdělání, uveďte prosím stupeň vzdělávání, který momentálně studujete)
- Doba, ve které jste studovali (např.: 1990–2007). Pokud stále studujete, otázku přeskočte.
- Jsou Vaše politické názory založeny na demokratických principech, stejně jako byly Masarykovy?
- Tři asociace, které se Vám vybaví pod jménem Tomáš Garrigue Masaryk.
- Byl pro Vás TGM nejvýznamnějším prezidentem ČR nebo Československa?
- Pokud jste u předešlé otázky odpověděli ne, koho za nejvýznamnějšího prezidenta považujete?
- Jak vnímáte TGM a jaký máte názor na jeho působení?
- Jak Vám byl ve škole prezentován TGM? Je nějaká důležitá informace, kterou jste o TGM zjistili později a byla pro Vás osobně nějak podstatná?
- Jak si myslíte, že většinová společnost vnímá TGM?
- Sebehodnocení: Jaké si myslíte, že máte znalosti o TGM?

Poznámka redakce: Tabulka s výslednými odpověďmi bude pro zájemce uveřejněna na webu www.masdem.cz a na našich sociálních sítích.

Prezident Václav Havel a MDH na přelomu tisíciletí

V našem posledním vzpomínání na prvního českého prezidenta, zakladatele a čestného člena Masarykova demokratického hnutí, jsme končili zmínkou o **prvním sněmu MDH** v památném listopadu roku 1995, který Václav Havel pozorně sledoval (zmínili jsme jeho písemný pozdrav). A také jeho výsledky, promítající se i do jmen zvolených členů hlavního výboru a předsednictva. V téměř třicetičlenném předsednictvu byly čtyři ženy: JUDr. Dagmar Burešová (ministryně spravedlnosti), Hana Koželuhová–Sládková (exulantka a někdejší tenisová mistryně), JUDr. Dagmar Křikavová, Tatiána Lukešová (redaktorka, členka redakčního kruhu časopisu Čas.). A rovněž řada veřejně známých osobností: prof. MUDr. Milan Adam (ministr školství), Jiří Dienstbier (polistopadový ministr zahraničí), prof. PhDr. Jiří Horák (exulant, předseda sociální demokracie), prof. PhDr. Milan Machovec, PhDr. Jiří Navrátil (starosta Českého Skautu – Junáka), doc. PhDr. Bořivoj Petrák (starosta obnoveného Sokola), JUDr. Jan Pixa (televizní publicista), JUDr. Antonín Sum (tajemník ministra Jana Masaryka), Vlastimil Venclík (herec a filmový režisér), doc. Milan Veverka (prezident Svazu průmyslu a dopravy) a další¹. Řada dalších osobností byla zvolena do hlavního výboru, který měl 68 členů (např. JUDr. Markéta Čermínová, herečky Olga Čuříková a Nina Divišková, JUDr. Dagmar Křikavová, Marta Kubišová, MUDr. Miloslava Pavlíková, doc. Antonín Baudyš, režisér Pravoslav Čáp, publicista Jiří Čulík, JUDr. Rudolf Fendrych, PhDr. Kamil Groh, Lubomír Hanzelka, Richard Honzovič, prof. Jiří Horák, JUDr. Jaroslav Jelínek, herec Jan Kačer, nakladatel Jaroslav Kalát, prof. MUDr. Pavel Klener, JUDr. Jindřich Konrád, PhDr. Zdeněk Koňák, prof. Jiří Kotalík, JUDr. Karel Laštovička, prof. Stanislav Loukota, primátor Plzně, JUDr. Milan Milner, kameraman Stanislav Milota, manžel herečky Vlasty Chramostové, Jiří Otava, starosta táborského Sokola, prof. František Pavlíček, zpěvák a překladatel Rudolf Pellar, Mgr. Zdeněk Pokorný, starosta České Lípy, doc. MUDr. V. Puchmajer, publicista Jiří Seydler, Václav Slavík, tajemník Alexandra Dubčeka, herec a zpěvák Jiří Suchý, PhDr. Bohumil Svoboda st., prof. Petr Vopěnka, Jiří Žantovský, otec Michaela Žantovského, Mgr. Petr Žantovský)².

Prezident **Václav Havel** byl spokojen se zvolením předsedy MDH PhDr. Emila Ludvíka, signatáře Charty 77 a také místopředsedů (prof. Milan Machovec, doc.

Vratislav Preclík, JUDr. Josef Patejdl a Egon Lánský) i ústředního tajemníka (doc. MUDr. Michael Halaška). Volbu (v sále Ministerstva obrany 21. 11. 1995) považoval za dobrý základ pro další úspěšné působení Masarykova demokratického hnutí. Usnesení sněmu (sjezdu) doporučilo pokračovat v dobré spolupráci s demokratickými organizacemi (Ústavem TGM, Masarykovou společností, Společností Edvarda Beneše, Spol. bratří Čapků, na návrh dr. Suma se Spol. Jana Masaryka) a na návrh místopředsedy Vratislava Preclíka, Richarda Honzoviče, Stanislava Miloty a Mgr. Alice Rundusové také s Hradem. Dosud byla zprostředkována zejména kancléři knížetem Karlem Schwarzenbergem, Ivanem Medkem (zejména při první velké výstavě Herberta Masaryka v roce 1993 s vnučkami Masarykovými), Jaroslavem Šafaříkem a prof. Dr. Janem Šolcem z KPR. A také prezidentovým mluvčím dr. Ladislavem Špačkem, prostřednictvím Klubu TGM MDH v Koprivnici. Cílem bylo co nejméně na Hradě „obtěžovat“. Sjezd také navrhl, aby MDH udělovalo k oceňování významných zásluh a práce v duchu TGM a JGM čestné medaile T. G. Masaryka a Jana Masaryka (ta byla později přenechána výše zmíněné Společnosti Jana Masaryka a spol. JANUA). Místopředseda MDH Vratislav Preclík a členové hlavního výboru (dr. Zdeněk Koňák, Stanislav Milota a Richard Honzovič) navrhli, aby první čestná medaile TGM byla udělena Václavu Havlovi, což bylo všeobecně akceptováno. Předseda dr. Emil Ludvík zdůraznil **vzájemnost Čechů a Slováků** i po rozdělení Československa, ve jménu odkazu TGM a Milana Rastislava Štefánika, která se projevila již v roce 1994 při odhalení Štefánikovy sochy u Petřínské hvězdárny, kterého se prezident Václav Havel zúčastnil. Připomenuli jsme si i jeho společnou účast na tradičním setkání velvyslanců spřátelených zemí u hrobu TGM v den jeho narozenin i ve sjezdovém roce 1995. Nový místopředseda Egon Lánský o tom do Času³ napsal: „Pamatuji také na letošní oslavu narozenin TGM. **Přišel prezident** (Václav Havel), dostavili se zástupci diplomatického sboru, Velvyslanec Rakouska, státu, od nějž se Masarykův stát odtrhl i Ukrajiny (snad proto, že k ní dnes patří Podkarpatská Rus). Nepřišel nikdo z české, či slovenské vlády. Slovenský prezident Michal Kováč se do Lán dostavil o den později.“ Jako účastníci s manželkou můžeme však potvrdit tradiční důstojnost této vzpomínky, zachycené i televizními kamerami, včetně

¹ SJEZD V DUCHU T. G. MASARYKA in Čas: časopis Masarykova demokratického hnutí, prosinec 1995, roč. III., čís. 11. ISSN 1210-1648, str. 1–5.

² Hlavní výbor Masarykova demokratického hnutí, tamtéž, str. 4 a 5.

³ LÁNSKÝ, Egon. Naše minulost v postmoderní době, tamtéž, str. 6–7.

zpěvu obou částí československé hymny, zpívané také naším panem prezidentem (tradičně se účastnil též americký, francouzský i slovenský velvyslanec). **Usnesení sněmu** také rozhodlo poslat pozdravné dopisy vnučkám dr. Anně a Herbertě Masarykovým. A panu prezidentovi poděkování, zejména za to, že nám v uplynulém období otevřel dvě velké výstavy (1993 a 1995).

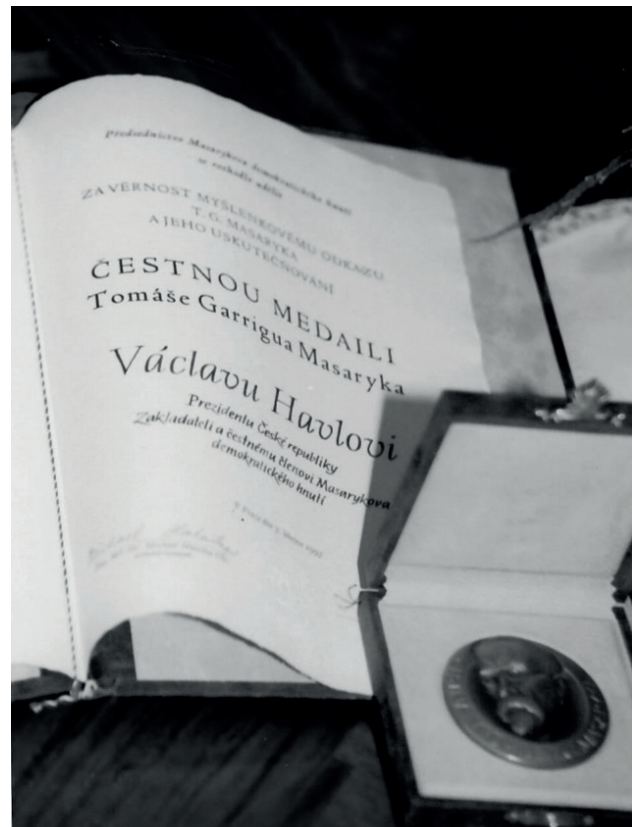
Z diskuse na sněmu vyplynuly také úkoly, přesahující tradiční běžné činnosti Masarykova demokratického hnutí a jeho hlavního výboru. V té době byly řešeny za morální podpory pana prezidenta Václava Havla ve spolupráci s KPR⁴ následující úkoly:

- Projekt šíření odkazu Tomáše Garrigua Masaryka dnešku.
- Návrh přístupové cesty paralelní se silnicí Slovanka Lány k Lánskému hřbitovu a pietnímu místu Masarykovy rodiny.
- Návrh na postavení pomníku TGM v Praze, co nejbliže Pražskému hradu.
- Návrh akcí MDH k 60. výročí skončení pozemské pouti TGM (udělování čestných medailí TGM v Rudolfinu v „předvečer“, vystoupení v České televizi 14. září 1997).
- Návrh akcí k 150. výročí narození TGM (7. března 2000) a paní Charlotty Garrigue Masarykové (20. listopadu 2000).
- Návrh na vyšetření úmrtí ministra Jana Masaryka (10. března 1948) s ustavením komise (předseda dr. Emil Ludvík, JUDr. Antonín Sum a další, s vyšetřovateli Janem Havlem a Iljou Pravdou).
- Návrh akcí k 110. výročí narození Jana Masaryka (14. září 1996).
- Návrh rozšíření publikační a ediční činnosti (časopis ČAS., Masarykova knihovna „Hlas“).
- Ustavení a jednání finanční komise pro zajištění činnosti MDH (od našeho pana prezidenta morální podpora).
- Pokračování v uctění památky prezidenta Osvoboditele 7. března s velvyslanci na pietním místě v Lánech a podpora stálé expozice a vybudování Muzea TGM v Lánech.

Účast na shromážděních k výročí založení Československa v Pantheonu Národního muzea na Václavském náměstí v Praze (v roce 1996 s předpokládaným projektem prezidenta Václava Havla).

Vzpomenuli jsme i významný rok **1996**, v němž Václav Havel 5. října důstojně oslavil své **60. narozeniny**, přičemž ani na nás nezapomněl. Avšak tento

rok začal na Hradě velmi smutně. Již v sobotu 27. ledna opustila tento svět první dáma a manželka našeho prezidenta **paní Olga Havlová**. Stáli jsme téměř nekonečnou frontou, klikatící se Hradčanským náměstím, abychom se mohli poklonit ostatkům paní Olgy v kapli jižního křídla Hradu, položit květiny a učinit zápis do kondolenční knihy, za mrazivého počasí. Tato událost zasáhla celý národ. Pan prezident pozoroval naše úsilí z oken prvního patra poblíž Matyášovy brány a občas známým pokynul (měli jsme ten den ve frontě „šťěstí“ na paní doktorku Moserovou Davidovou). Smutek vystřídala poněkud světlejší nálada až ve druhé polovině tohoto roku. Necelý měsíc před jubilejním datem 5. října 1996 proběhly z našeho hlediska dvě významné konference, pod záštitou našeho pana prezidenta. Již od 4. do 6. září 1996 se konala III. konference „Evropské hodnoty demokracie a výchovy (po zkušenostech posledního půlstoletí)“ přímo v hlavní budově Filosofické fakulty UK na Palachově náměstí v Praze 1. Tam jsem měl tu čest zastoupit MDH i ČVUT v Praze příspěvkem „Přínos Masarykovy akademie práce a Masarykova demokratického hnutí naší demokracii“. V diskusi vystoupili také Vladimír Bystrov, předseda výboru „Oni byli první“ a prof. MUDr. Jaroslava Moserová, která jednání řídila. Ve dnech 13. až 15. září se konala v hlavním sále budovy poslanecké sněmovny Parlamentu

Čestný diplom a čestná medaile Masarykova demokratického hnutí udělená Václavu Havlovi.

Zdroj: archiv Masarykova demokratického hnutí

⁴ PRECLÍK, Vratislav (-ecl-). „Přijetí v kanceláři prezidenta republiky.“ (Rukopis: Přijetí na Hradě), in Čas: časopis Masarykova demokratického hnutí, leden 1997, roč. V., čís. 18., (reg. Min. kultury ČR č. 7435/96, ISSN 1210-1648), str. 2–3

České republiky **mezinárodní konference „JAN MASARYK, diplomat – státník – humanista“**, pořádaná k 110. výročí jeho narození, pod záštitou prezidenta VÁCLAVA HAVLA, ve spolupráci s VŠE v Praze, Univerzitou Karlovou a Masarykovou univerzitou. Na ní jsem byl vyslán, abych zastoupil předsedu Masarykova demokratického hnutí dr. Emila Ludvíka v čestném výboru konference, příspěvkem a projevem v češtině i angličtině. Součástí konference bylo i otevření výstavy „Jan Masaryk a rodina TGM“ zahájené primátorem dr. Janem Koukalem na Staroměstské radnici dopoledne v pátek 13. září 1996 s odjezdem do Lán, k uctění památky TGM a JGM, s prohlídkou zámku, včetně bytu prezidenta Václava Havla a společného oběda (MDH tam reprezentovali i další členové hlavního výboru Jiří Dienstbier, předseda Rady pro mezinárodní vztahy, dr. Čestmír Císař a moje manželka Ing. Jitka Nevečeřalová Preclíková).

Naším tehdejším „úkolem bylo nezdržovat“ pana prezidenta v jeho důležité státnické národní i mezinárodní činnosti⁵ (doufali jsme však, že si naše písemná blahopřání i pozdravy ze zahraničních cest přečte, což

potvrdily odpovědi KPR i jeho osobní) a podporovat je v jeho prioritách, jimiž byly zejména:

- Dobré vztahy se sousedními zeměmi a mír ve světě
- Vstup ČR do obranné aliance NATO
- Vstup ČR do Evropské unie⁶

Po operaci a překonání vážné choroby se pan prezident 4. ledna 1997 podruhé oženil s Dagmar Veškrnovou, která jej v nemocnici v Londýnské ulici navštěvovala. Uvítali jsme novou první dámu, známou herečku, již s Václavem Havlem seznámil zakládající člen MDH herec a zpěvák Jiří Suchý (spolu s Jitkou Molavcovou se také účastnil podvečerů MDH v Divadle Kolowrat). S podporou obou prvních dam se pan prezident věnoval charitativní činnosti, a tak vznikla i v roce 1997 nadace Dagmar a Václava Havlových (**Vize 97**) do níž vložil 50 milionů korun, působící zejména v sociální, zdravotní, vzdělávací a kulturní oblasti. A také Nadace Forum 2000, mezinárodně respektovaná, pořádající od roku 1997 výroční setkávání významných osobností na podporu demokratických hodnot a úcty k lidským právům.

Delegace MDH na Pražském hradě. Zleva: Prezident Václav Havel, JUDr. Josef Patejdl (místopředseda MDH), PhDr. Emil Ludvík (předseda MDH – zády k foto), Jana Koželuhová Sládková (tenisová mistryně, exulantka, členka hlavního výboru MDH), doc. Vratislav Preclík (místopředseda MDH), Jiří Dienstbier st. (člen předsednictva MDH, první polistopadový ministr zahraničí).

Zdroj: archiv Masarykova demokratického hnutí

Václav Havel měl největší zásluhu na tom, že jsme mohli potkat sv. otce papeže Jana Pavla II. již 21. dubna 1990 na Letné (V. Havel: „Nevím, zda vím, co je to zázrak...“) a zakrátko amerického prezidenta George Walkera Bushe na Václavském nám. v Praze a udělit mu čestné členství MDH; 19. prosince 1990 jsme od něho obdrželi písemné poděkování za čestné členství dopisy v češtině i angličtině.
⁶ Od roku 1990 bylo MDH volně přidruženým členem Evropského hnutí a od roku 1996 do roku 2023 kolektivním členem EH v ČR a členem jeho Výkonného výboru i předsednictva.

Pro nás byl rok 1997 i ve vztahu k panu prezidentovi především rokem „medailovým“, udělování prvních čestných medailí T. G. Masaryka. Pan prezident si sám vybral termín **22. května 1997 (čtvrtek)**, kdy jsme jej mohli na Hradě navštívit a jako prvním jemu tuto čestnou medaili, za věrnost odkazu TGM, udělit. V přijímacím sále, za přítomnosti sdělovacích prostředků, přijal Václav Havel v dopoledních hodinách nejen předsedu Emila Ludvíka, ale také místopředsedy Jiřího Dienstbiera (za Egona Lánského), Vratislava Preclíka, Josefa Patejdlu, ústředního tajemníka Michaela Halašku a paní Janu Koželuhovou Sládkovou (slavnou tenisovou mistryni), jako členy komise předsednictva MDH pro udělování tohoto ocenění. Byl to hezký a radostný den, kdy jsme mohli našemu panu prezidentovi svěřit naše radosti i starosti a vyslechnout jeho podporu v našem konání. Pan prezident poděkoval a řekl, že si tohoto ocenění velmi váží. Krásné jarní počasí za okny Pražského hradu doplňovalo důstojnost tohoto setkání s naším prezidentem. Potkali jsme se tam i s panem kancléřem Ivanem Medkem, který v té době vedl také podvečer MDH v Divadle Kolowrat a účastnil se i setkání Klubu TGM v Kopřivnici. Celá významná akce udělení první „Čestné medaile TGM“, z níž je i náš obrázek, byla prezentována v televizi, rozhlase i dalších sdělovacích prostředcích.

Slibný vývoj naší země v tomto roce narušily povodně, které nastaly po velkých deštích o svátcích 5. a 6. července 1997 v okolí Hradce Králové a Olomouckém kraji, zejména na řece Moravě a Bečvě. Velké záplavy byly na řece Moravě, od Olomouce až po Hodonín. Vyžádaly si více než 50 lidských obětí a velké hospodářské škody. Znáмым pojmem této přírodní katastrofy se stala obec Troubky na řece Bečvě. A tím bylo poznamenáno i udělení čestných medailí v září tohoto roku. Již v předvečer šedesátého výročí skončení pozemské pouti T. G. Masaryka byla předána celá série „Čestných medailí TGM“ v Sukově síni Rudolfiny na Palachově náměstí v Praze. Předsednictvo MDH rozhodlo o udělení těchto medailí také předsedovi Senátu Parlamentu ČR (doc. Petru Pithartovi), předsedovi Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (Ing. Miloši Zemanovi) a předsedovi vlády ČR (prof. Václavu Klausovi). Celé předávání mi bylo svěřeno moderovat a bylo mi také ctí právě pana předsedu vlády uvítat, doprovodit do Sukovy síně a po ukončení shromáždění zpět k automobilu u Rudolfiny⁷. Byla udělena i první čestná medaile TGM in memoriam, studentu Janu Palachovi. Uznání obdržel rovněž první církevní představitel mons. Václav Malý, jako významný aktér „Sametové

revoluce“. Byl pořizován i televizní záznam, který byl v ČT odvysílán **14. září 1997** v rámci ranního přímého přenosu diskuzního stolu s místopředsedou Masarykova demokratického hnutí doc. Vratislavem Preclíkem⁸. Odpoledne byla ještě odvysílána repríza pořadu na ČT2. Přímého televizního přenosu včetně kulturního doprovodného programu se udělení těchto uznání dočkalo **7. března 1998** z Míčovny Pražského hradu (se svolením prezidenta ČR Václava Havla), kdy byli mimo jiné oceněni ministr zahraničí Jaroslav Šedivý, Marta Kubišová, Jiří Suchý, který se s pěknou medailí pochlubil též ve večerním televizním pořadu, rektor univerzity Radim Palouš a místopředsedové Milan Machovec a Vratislav Preclík⁹.

A nastal **21. srpen 1998**, třicáté výročí škaradé středy 1968, kdy jsme byli napadeni cizí mocností. Václav Havel byl tehdy v Liberci, my v Praze. V té době pobýval na Hrádečku a byl svědkem na svatbě herce Jana Třísky. Byl organizátorem svatby s Karlou Chadimovou a uvedme, jak líčí tyto dny: Byli jsme s mou ženou a Janem Třískou tu noc náhodou v Liberci, u našich tamějších přátel a zůstali tam potom celý ten dramatický týden, protože naši přátelé nás okamžitě zaintegrovali do libereckého odbojového dění. Působili jsme v tamním rozhlase; já psal každodenní komentáře, Honza je předčítal, vystupovali jsme i v TV studiu, narychlo zřízeném na Ještědu...“ (Miloš Smetana: Dvě kariéry..., str. 52, Mimořádné události). Ten týden pro něj znamenal zážitek, na který asi těžko zapomene. Viděl, jak okupační tanky na náměstí rozbořily podloubí, jež zasypalo několik lidí; viděl, jak se velitel tanku pomátl a začal zběsile střílet do davu, viděl a zažil mnoho dalších věcí, z nichž nejsilněji na něho působil ten zvláštní jev solidárního popolitosti, pro tu dobu tak příznačný. Říká: „Lidé nám do libereckého rozhlasu nosili potraviny, květiny, léky, aniž jsme co z toho potřebovali, když nebylo pár hodin Třísku slyšet z rádia, bombardovali rozhlas co s námi je; budova rozhlasu byla obklopena obrovskými transportéry s těžkými betonovými kvádry, které měly zabránit jejímu dobytí; různé fabriky nám daly průkazy, abychom se mohli v případě osobního ohrožení skrýt mezi dělníky.“ Zřejmě krvavým událostem nebyl Liberec obsazen sovětskou posádkou a vojska jím jen projížděla a spontánní lidový odpor proti okupaci se mohl rozrůst do větších rozměrů a forem. Totalitní moc však Václavu Havlovi i Janu Třískovi jejich aktivní účast na libereckém spontánním lidovém odporu nikdy nezapomněla (Miloš Smetana: Dvě kariéry..., str. 53, Návštěva u Václava Havla a tanky). A to ještě při vzpomínce v roce 1988!

⁷ Den 13. září 1997 a rozhovor s panem předsedou vlády nelze zapomenout včetně pozdravu „Nazdar Vašku“, když jsme míjeli skupinku Miloše Zemana i vtipnou reakci, když se dověděl, že právě vedle něho bude v Sukově síni sedět.

⁸ Do televizního studia „Rohlík“ na Kavčích horách jsem se musel dostavit již v 6 hod ráno; netušil jsem, že je tak složitá příprava na přímé vysílání (přinesl jsem řadu knížek vydaných MDH, katalogy z výstav podepsané také Václavem Havlem, podklady k prezentaci činnosti MDH, předem jsem dodal okruhy problematiky, z nichž si paní moderátorka vybere a položí otázky pro diskuzi); musel jsem odpovídat také na otázku, proč byli kandidáti na čestnou medaili za věrnost odkazu TGM vybráni; součástí byla i soutěž o knižní dary s vylosováním tří výherců správné odpovědi.

⁹ Masarykovo demokratické hnutí (Wikipedie); 2024.

Krom stálých podvečerů MDH v Divadle Kolowrat a na Novotného lávce, výročních shromáždění v Praze (Pantheon Národního muzea s účastí prezidenta Václava Havla, Malovanka, Tyršův dům) proběhla řada akcí s účastí dalších demokratických organizací (4. konference Evropské hodnoty demokracie a výchovy po zkušenostech s totalitou na Pedagogické fakultě UK). Také jsem absolvoval cestu do Kopřivnice na akci klubu TGM, a protože pan poslanec doc. Zvěřina, který mne vezl tam, neměl zpáteční cestu do Prahy, absolvoval jsem ji spolu s panem Kancléřem Ivanem Medkem a panem Jaroslavem Šafaříkem z KPR v autě pana prezidenta Václava Havla.

S panem kancléřem Ivanem Medkem jsme na podvečeru v divadle Kolowrat diskutovali rovněž otázku, proč již 7. březen není památným dnem na TGM v kalendáři (z jeho odpovědi: „Každý slušný člověk si v ten den svíčku zapálí“).

Nejvýznamnější akcí spojenou s Hradem byla **oslava 10. výročí „Sametové revoluce“** na níž členy prezidia MDH pozval pan prezident Václav Havel na Pražský hrad 17. listopadu 1999. Doprovodného programu ve Vladislavském sále a následné recepce v prostorách Hradu se zúčastnila nejen první dáma, ale i významní zahraniční hosté (americký prezident George Bush starší, Margaret Thatcherová, Helmut Kohl, François Mitterrand, Michail Gorbačov). V tomto jubilejním roce 1999 jsme se také díky Václavu Havlovi, již 12. dubna, dočkali splnění jednoho z cílů, vstupu České republiky do Severoatlantického obranného společenství (NATO).

Nelze nezapomenout umělecké vystoupení Ivy Bitové ve Vladislavském sále, které pobavilo nejen našeho pana prezidenta, ale rovněž George Bushe a kancléře Helmuta Kohla. Také my jsme si při následné recepci zazpívali s kolegy z filosofické fakulty a spolužáky, komorně, dokonce za přítomnosti první dámy Dagmar a tehdejšího ministra vnitra pana Ivana Langera. Nezapomenutelné bylo však osobní setkání a přípitek s panem Miloslavem kardinálem Vlčkem, kdy jsme vzpomínali na dobu, v níž on jako disident musel umývat výlohy v okolí Václavského náměstí a my jako dobrovolní svatovítští zvoníci zvonili panu Františku kardinálu Tomáškovi při významných slavnostech (např. tisíc let Pražského biskupství na sv. Vojtěcha a sv. Václava v roce 1973 za přítomnosti Štěpána kardinála Trochty v arcibiskupském křesle). Také jsem mu mohl poděkovat za pěkný příspěvek, který pan kardinál napsal do časopisu ČAS.

Další pozvání celého předsednictva MDH (včetně manželky) od pana prezidenta Václava Havla na Pražský hrad přišlo u příležitosti oslav 150. výročí narození Tomáše Garrigua Masaryka 7. března 2000. Po ranní

cestě do Lán nejprve na výstavu o TGM v Královském paláci, poté na odhalení pomníku TGM na Hradčanském náměstí (panem prezidentem a Madeleine Albrightovou) s následným slavnostním shromážděním ve Vladislavském sále Hradu.

Z prvního sněmu také víme, že na půdě MDH byla rovněž ustavena Nadace pro postavení pomníku T. G. Masaryka v Praze (v níž se transformoval původní „Výbor pro postavení pomníku TGM MDH“ – dr. František Sedláček, doc. Milan Veverka, doc. Jaromír Hořec a další), starající se spolu s předsednictvem MDH nejen o **pomník TGM**, který byl slavnostně odhalen prezidentem Václavem Havlem na Hradčanech 7. března 2000, ale i další památníky T. G. Masaryka (Mexiko, Petrohrad, Užhorod aj.). Místopředsedové MDH doc. Jaromír Hořec (za prof. Milana Machovce) a doc. Vratislav Preclík se u této příležitosti zúčastnili referáty a diskusními příspěvky **mezinárodní konference o významu TGM na Pražském hradě**^{10, 11}. Oba obdrželi bronzové medaile T. G. Masaryka k tomuto 150. výročí jeho narození.

Nelze také zapomenout na účast pana prezidenta Václava Havla na 13. Všesokolském sletu, který v červnu 2000 na Strahově zahajoval (podobně jako slet dvanáctý v roce 1994, tentokrát však na menším Rošického stadionu), Čirou náhodou jsme měli s manželkou vstupenky na místa vedle paní dr. Jiřiny Šiklové, a tak jsme mohli panu prezidentovi společně zamávat.

Významnou akcí v tomto jubilejním roce byl i podvečer MDH ve velkém sále na Malovance v Praze 6, konaný u příležitosti 150. výročí narození Charlotty Garrigue–Masarykové, jehož se zúčastnila v listopadu 2000¹² i první dáma Dagmar Havlová. Měl jsem tu čest přivítat ji jménem Masarykova demokratického hnutí kyticí 40 žlutých růží a provázet ji podvečerem.

A tak jsme spolu s naším panem prezidentem vykročili do třetího tisíciletí, vstříc k dalším výzvám a událostem. Se snahou, ve smyslu „Deklarace Masarykova demokratického hnutí“ podepsané a sestavené v listopadu 1989 Václavem Havlem, Alexandrem Dubčekem a Emilem Ludvíkem udržovat zejména dobré vztahy mezi Čechy a Slováky.

VRATISLAV PRECLÍK

Literatura:

MASARYK, Tomáš Garrigue: Světová revoluce. Za války a ve válce 1914–1918., Čin Praha 1925, 1930, 1936, 1938.

DOLISTA, Josef. Identita Slováků v Československu a aktuální transformace slovenské identity očima českého občana v současnosti, in Čas: časopis Masarykova demokratického hnutí, červenec–září 2010, roč. XVIII. čís. 91. ISSN 1210-1648, str. 10–17

¹⁰ T. G. Masaryk, idea demokracie a současné evropanství (Konference 4. až 6. března 2000); úvodní přednáškou ji v Míčovně zahájil Václav Klaus (10 mýtů o TGM).

¹¹ Vratislav Preclík: T. G. Masaryk, Auguste Comte a víra, in. Sborník z mezinárodní konference TGM, Praha-Hrad, březen 2000, nakl. EVA, Milan Nevole, Praha 2000.

¹² Hotel Pyramida; Wikipedie 28. 11. 2000, datum narození paní Charlotty 20. listopadu 1850.

HAVEL, Václav. O lidskou identitu. Úvahy, fejetony, protesty, polemiky, prohlášení a rozhovory z let 1969–1979, K vydání připravili V. Prečan a A. Tomský, Rozmluvy 1990.

HAVEL, Václav. Eduard: hra o jednom dějství., 1966. Diplomová práce. Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta.

HEJDÁNEK, Ladislav. Havel je uhlík: filosof a politická odpovědnost. Praha: Knihovna Václava Havla, 2009. 108 s. Sešity Knihovny Václava Havla, 3/09. ISBN 978-80-903518-7-5.

KRISEOVÁ, Eda. Václav Havel: životopis. 1. vyd. v ČSFR. Brno: Atlantis, 1991. 175 s., ISBN 80-7108-024-1.

PEKAŘ, Josef. Masarykova česká filosofie. Český časopis historický. 1912, roč. XVIII, čís. 2, s. 170–208. (ISSN 0862-4356). Masarykova česká filosofie. Praha: Historický klub, 1927.

Pozdravné poselství dr. Emila Ludvíka, předsedy MDH, tlučené jeho místopředsedou doc. Vratislavem Preclíkem, in Sborník Konference Jan Masaryk, diplomat, státník, humanista II (13.–15. 9. 1996), Fakulta mezinárodních vztahů VŠE, Nadace Jana Masaryka, vydáno 1997, ISBN 80-7079-140-3, str. 27 a 194

PREČAN, Vilém. Chronologický přehled 1936 - srpen 1989 hlavních údajů o životě, literárním díle, kulturní a společenské aktivitě Václava Havla [online]. vaclavhavel.cz. Dostupné online.

PRECLÍK, Vratislav (-ecl-). „Přijetí v kanceláři prezidenta republiky.“ (Rukopis: Přijetí na Hradě), in Čas: časopis Masarykova demokratického hnutí, leden 1997, roč. V., čís. 18., (reg. Min. kultury ČR č. 7435/96, ISSN 1210-1648), str. 2–3.

PRECLÍK, Vratislav. „Toulky historií Masarykova demokratického hnutí aneb 30 let jeho existence“, in Čas: časopis Masarykova demokratického hnutí, leden–březen 2021, roč. XXIX., čís. 133. ISSN 1210-1648, str. 1–8.

PRECLÍK, Vratislav. „Václav Havel a počátky MDH“, in Čas: časopis Masarykova demokratického hnutí, červenec–září 2023, roč. XXXI., čís. 144. ISSN 1210-1648, str. 2–14.

PRECLÍK, Vratislav. „VÁCLAV HAVEL A MASARYKOVO DEMOKRATICKÉ HNUTÍ. Prezident Václav Havel a MDH v devadesátých letech“, in Čas: časopis Masarykova demokratického hnutí, říjen – prosinec 2023, roč. XXXI., čís. 144. ISSN 1210-1648, str. 6–17.

RÝC, Miloš. „Zpověď tajemníka (Ve službách Dagmar Havlové a Václava Havla)“, 206 s., Rybka Publishers, podzim 1999, ISBN 80-86182-26-6.

SMETANA, Miloš. Dvě kariéry Jana Třísky, Praha – Hollywood, 127 s., Interpress Praha, 1991, ISBN 80-85645-02-7.

ŽANTOVSKÝ, Michael. Havel. 1. vyd. Praha: Argo, 2014. 564 s. ISBN 978-80-257-1213-9.

Jak Masaryk v Moravské Nové Vsi z popela povstal

Jsou to už skoro tři roky, co jsme naše čtenáře informovali o tragickém zničení sochy TGM v Moravské Nové Vsi při řádění tornáda. Dne 21. 6. 2021 zažila celá obec svůj pravděpodobně nejhorší okamžik novodobé historie, kdy během okamžiku ničivé tornádo zdevastovalo na polovinu této jihomoravské obce ležící nedaleko Masarykova rodiště. Když jsem tehdy viděl tu ohromnou zkázu uprostřed nichž ležela na kusy zdevastovaná socha TGM, rozhodl jsem se uspořádat sbírku na pomoc s její obnovou. Bylo mi jasné, že veškeré úsilí bude věnováno na obnovu domů a infrastruktury a že v záplavě solidarity by se na sochu našeho prvního prezidenta mohlo tak trochu zapomenout, jelikož nebude prioritou. Prostřednictvím obce jsem se spojil s panem Františkem Trávníčkem ze Spolku vojenské historie Valtice, která si vzala obnovu sochy na svá bedra. Na obnovu sochy jsem zorganizoval sbírku, která se připojila ke sbírce pořádané tímto spolkem. Nejprve se uvažovalo o vytvoření a umístění kopie sochy s tím, že poničený originál bude obnoven a umístěn někde v interiéru. Restaurátorské práce byly svěřeny universitě v Pardubicích, fakultě restaurování, která po provede-

ní ultrazvukové transmise potvrdila dobrý stav kamene sochy a doporučila tak osazení sochy zpět na podstavce na náměstí Republiky v centru obce.

Historie sochy

Socha vznikla ke konci 30. let u příležitosti dvacátého výročí vzniku Československé republiky a jejím autorem byl sochař Josef Soják ze Strážnice. Socha v nadživotní velikosti o výšce 220 cm je vyhotovena z pískovce v realistickém stylu. Skulptura T. G. Masaryka je osazena na hranolovém pískovcovém podstavci osazeného mramorovou deskou, ve které je vysekán malý státní znak spolu s písmeny TGM a letopočtem 1918–1938. Masarykova postava má mírně natočenou hlavu doprava, stojí vzpřímeně se spojenýma rukama za zády. Postava je oděna v typické vojenské uniformě s holíčkami a vojenskou čepicí. Za druhé světové války byla socha uschována místními občany do budovy školy na náměstí, kde byla pravděpodobně uskladněna pod hromadou uhlí. Na své místo se vrátila hned po skončení u příležitosti cesty Edvarda Beneše z Košic do Prahy.

Následně roku 1948 byla přemístěna do areálu místní vojenské posádky kde byla předělána na postavu vojáka Rudé armády s kulometem v ruce. Po revolučním roce 1989 se díky místnímu řemeslníkovi, který soše vrátil původní podobu vrátila zpět na hlavní křižovatku na okraj parčíku na náměstí Republiky. Zatím poslední pohroma sochu postihla v červnu 2021, kdy byla srovnána se zemí společně se středem obce při masivním tornádu, které se prohnalo touto částí jižní Moravy. Ale tak jako vždy v její historii se jí podařilo navrátit na své místo. A tak mohla být slavnostně znovu vztyčena a přivítána občany u příležitosti dne vzniku samostatného Československa 28. 10. 2023 za doprovodu místní cimbálové skupiny Jatelinka.

Dne 25. 3. 2024 jsem měl na svojí služební cestě po Jihomoravském kraji osobně navštívit i obec Moravská Nová Ves a přesvědčit se na vlastní oči, jak je socha

opět na svém místě ve své původní podobě. V obci mě přivítala paní starostka Zuzana Jandáková, která mne provedla celým městysem a velmi ochotně ukázala všechna zkárou postížená místa a popsala jejich obnovu. Zároveň jsme spolu prodiskutovali možnost zapojení místní základní školy do naší literární soutěže „Masaryk do škol“, jejíž studenti by měli hned jedno unikátní téma do soutěže – a to osud sochy TGM.

Cena rekonstrukce díla byla 80 500 Kč a byla pokryta finančními prostředky ze sbírky, která byla určena přímo na opravu sochy TGM. Ze sbírky MDH bylo uhrazeno téměř 10 % této částky, a tak i my můžeme být hrdí, že jsme napomohli k obnově tohoto krásného díla.

ERIK LUKAS

T. G. Masaryk letem světem

Je všeobecně známo, že v Československu existovala již za života prvního prezidenta celá řada míst a institucí, pojmenovaných po něm. Brněnskou univerzitou počínaje, náměstími, ulicemi, parky, mosty, vyhlídkami či sady konče. Osobnost T. G. Masaryka ovšem inspirovala také zahraničí.

Začneme v ukrajinském Užhorodu, kde byl vztyčen prezidentův pomník na náměstí, nesoucím jeho jméno, již roku 1928. Město tedy samozřejmě fungovalo coby administrativní středisko Podkarpatské Rusi, součástí meziválečné republiky. Po maďarské anexi regionu o deset let později byl pomník demontován a odeslán do Čech. Socha přečkala bez úhony celou válku, ale do Užhorodu se už nikdy nevrátil, jelikož Podkarpatská Rus byla nuceně podstoupena Sovětskému svazu. O sochu tak projevil zájem město Hranice na Moravě, kde byl pomník dvakrát odhalen a zase demontován až byl nakonec počátkem 70. let definitivně odstraněn z náměstí a roztaven. Jelikož v 90. letech si početná maďarská komunita v Zakarpátí zajistila přejmenování náměstí na Petőfiho a na místě původní Masarykovy sochy postavila drobnou postavu tohoto maďarského básníka, návrat sochy TGM do Užhorodu se podařil realizovat na novém místě až v roce 2002. Současný pomník T. G. Masaryka tak stojí v české čtvrti Malé Galago naproti Masarykova mostu.

Přesuňme se na slunnou Floridu. Zde se v okrese Hernando, asi čtyřicet mil severně od města Tampa nachází Masaryktown. Její historie je velmi zajímavá. Přesně před stoletím, v roce 1924, Josef Joščák, redaktor krajanských novin v New Yorku, přišel s nápadem založit na Floridě zemědělskou osadu, kde by pozemky rovným dílem zakoupili krajané se zájmem zde dlouhodobě hospodařit. Plán zaujal skupinu šedesáti Čechů a zejména Slováků, kteří se stali majiteli celkem 320 hektarů úrodné půdy, na níž se brzy začalo dařit vinné révě, pomerančům a citrusům. „Masarykovo město“ prosperovalo, brzy zde vyrostl hotel Masaryk, kostel, obchody, mlékárna. Během dvou let narostl počet obyvatel na tři stovky. Jenže stačila nezvykle mrazivá zima 1926–27, která zničila většinu úrody. Mnoho lidí odešlo a hrozilo, že osada osiř. Krajané ovšem sebrali síly a namísto pěstování exotického ovoce se s úspěchem pustili do velkochovu drůbeže, který zapříčinil obdivuhodný ekonomický růst celého okresu. Masaryktown vešel ve známost jako zdroj inspirace pro desítky a stovky českých osad po celé Americe.

Avenida Presidente Masaryk od roku 1936 zdobí luxusní čtvrť v centru Mexico City, Masarykovy ulice naleznete na mapě také v chorvatském Záhřebu, slo-

vinské Lublani, v izraelské Haifě i Jeruzalémě. Mimochodem, jeden z izraelských kibuců na severu země od roku 1938 nese jméno Masarykova vesnice. Ve městě Cedar Rapids v americkém státě Iowa se můžete projít v Masarykově parku, návštěvníci Clevelandu ve státě by neměli vynechat tzv. českou kulturní zahradu s upravenou travnatou plochou a zděným prostranstvím, kde se nacházejí busty význačných osobností národních dějin, Masaryka nevyjímaje. Pro úplnost doplňme, že Masarykovu nenápadnou sochu na podstavci možná minete také na rušné křižovatce v centru Washingtonu D.C., hlavním městě USA. V New Yorku pro změnu v roce 1966 spatřil světlo světa zajímavý developer-ský projekt tzv. Masarykových věží (Masaryk Towers), konkrétně ve východní části Manhattanu, na rohu ulic Columbia a Rivington, na dohled od Williamsburského mostu do Brooklynu. Na financování se podílel Sokol a jiné krajanské spolky, nicméně hlavní část zajistilo město a federální vláda. Značnou zásluhu na realizaci si připsal americký Slovák Andrew J. Valuchek, toho času komisař zodpovědný za výstavbu na newyorské radnici. Tisícovka nájemních bytů se nabízela za zvýhodněnou cenu, díky čemuž tu našlo domov mnoho nemajetných a seniorů z řad krajanů.

Pohlednice pozdrav z Floridy – Masaryktown

Krajané v kanadském Torontu roku 1948 založili středisko Masaryktown, kde postupně vyrostla kaple, restaurace, škola, knihovna o tisícovkách svazků, bytové domy i pomník obětem komunismu. Uplynulých sedm desetiletí Masaryktown sloužil a dosud slouží jako pulzující srdce české a slovenské komunity. Každý červen se zde koná krajanský festival, pravidelně probíhají koncerty, výstavy a společenská setkání. Můžeme jen litovat, že podobných míst, postavených na odkazu T. G. Masaryka, není po světě více.

MARTIN NEKOLA

Krajanská beseda Čechů přesídlených z Kazachstánu v moravském Kořenci

Dne 25. dubna 2024 se Masarykovo demokratické hnutí spolupodílelo na netradiční akci – besedy českých krajanů, kteří byli přesídleni z Kazachstánu na přelomu tisíciletí zpět do země jejich předků – tedy do České republiky. Akci pořádal Erik Lukas a Masarykovo hnutí bylo součástí 10 partnerů, kteří tuto bezesporu zajímavou akci podpořili. A jak celá tato iniciativa vlastně vznikla? Na to organizátor odpovídá následovně:

Od roku 2018 jezdím každý rok (kromě covidového roku 2021) do Kazachstánu, někdy i vícekrát za rok. Přestože můj první dojem po přistání na letišti Nursultana Nazarbajeva v Astaně v lednu 2018 nebyl nejpříjemnější. Tehdy byla nepředstavitelná zima (teplota klesala až na $-37\text{ }^{\circ}\text{C}$) a než jsem si stihl uvázat beranici přes uši, pravé ucho mi omrzlo natolik, že se mi z něj po čase začala odpadávat spálená kůže. I přes to jsem si postupně tuto zemi zamiloval. Začal tuto zemi objevovat, seznamovat se s místními lidmi, až jsem si zde po letech vytvořil mnoho dobrých kontaktů a přátel, se kterými se vzájemně navštěvujeme. A jelikož je Kazachstán obrovská a multikulturní země (uvádí se že více jak 100 etnických skupin obývá tuto 9. největší zemi na planetě), začal jsem se zajímat i o to, zda se zde někdy nenaskytl i nějaké historické propojení s Čechy. A k mému údivu je těch věcí, co nás s Kazachstánem historicky propojují je celá řada. Krom toho, že za první světové války i zde bylo obrovské množství válečných zajatců R-U armády, mezi nimiž byli právě i Češi, tak v severních částech Kazachstánu působili také Československé legie na Rusi. Ale to pro mne nejvíce fascinující bylo zjištění, že i zde, tisíce kilometrů od české kotliny byly čeští osadníci. Ti sem přišli původně z jižní Ukrajiny a Besarábie, kde již začínal být nedostatek volné půdy pro nově příchozí. A tak první skupinka Čechů využila nabídku carské vlády na přiděl takřka neomezeně velkých ploch volné půdy v rozlehlých stepích v severozápadním Kazachstánu. Zde v roce 1911, asi 120 km od města Aktubinsk založili ryze českou vesnici Borodinovka. Ta se postupně rozrůstala a časem i populačně mísila se všemi dalšími národy tehdejšího Sovětského svazu až počet obyvatel vesnice dosáhnul 800. Ještě na počátku 90. let zde česky hovořilo okolo 350 osob. V rámci programu přesídlování krajanů ze zemí bývalého Sovětského svazu se dostalo možnosti i těmto kazašským Čechům, aby se vrátili do země svého původu. Většina tak učinila ze strachu o nestabilní a nejistou budoucnost pro svoje děti v nově vzniklém Kazachstánu. Celkem tak bylo z celého Kazachstánu přesídleno mezi léty 1994–2001 přes 700 krajanů, kteří o to projevíli zájem. Drtivá většina z nich byla z Akjubinské oblasti. Na podzim roku 1992, tedy ještě před samotným přesídlením do ČR se

převážně v Borodinovce natáčel dokument o této české enklávě, který byl odvysílán pouze 2x na ČT a poté ležel dalších 30 roků v jejím archivu. Když jsem si tento film vypátral, stejně jako jednu rodinu přesídlenců, tak jsem jim hned nabídnul, že jim film pustím, jelikož ho nikdy neviděli. A tak to celé vzniklo, komunita kazašských Čechů spolu stále udržuje kontakty i přesto, že jsou rozseti po celé republice. Když jsem tedy objevil nedaleko mého rodiště na Moravě manžele Valentinu a Borise Pyrvulesku, hned jsme si padli do oka a začal jsem s nimi plánovat setkání této komunity. K mému nápadu se okamžitě připojil i starosta jejich obce Kořenec – pan Miloslav Svoboda. Za obec nám tak zdarma poskytl sál místního kulturního domu a veškerou nutnou kooperaci. Pak už se vše na sebe nabalovalo samo. Tento můj počín se rozkřiknul a další lidé a partneři se připojovali... Až vznikla tato akce.

Beseda se konala od 13:00 a již po poledni se začalo parkoviště před kulturním domem plnit příjezdějícími krajanými, kteří sem vážili cestu i přes 400 km. Bylo krásné a dojemné sledovat, jak se lidé vzájemně objímají, jelikož někteří se neviděli spoustu let. Jelikož na akci přijela i delegace Kazašské ambasády v Praze, uvítal jsem jejich zástupce v tradičním slavnostním kazašském kroji – šapanu. Sál kulturního domu byl přichystán pro 100 osob. Po chvíli bylo zřejmé, že účast je tak velká, že lidé postávali i podél celého sálu. Akci jsem zahájil poděkováním všem našim partnerům a pomocníkům a na podiu jsem uvítal pana starostu obce Kořenec – Miloslava Svobodu, zástupce Kazašské ambasády pana Timura Akhmetzhanova, dále pana Zdenka Uherka z Etnologického ústavu ČR a mladé kazašské hudebníky a také tanečnický folklorní soubor Kořenáčec. Poté jsem na důkaz vzájemných dobrých česko-kazašských vztahů nechal zahrát za video doprovodu s textem hymny obou zemí. Bylo velmi hezké pozorovat, jak celý sál ve stoje zpívá hymny obou našich států. Následovalo úvodní slovo zástupce ambasády, který v češtině poděkoval za celé toto setkání a představil 2 mladé kazašské hudebníky, kteří oblečení v šapanech zahráli na tradiční kazašskou kytaru (Dombra). Oba mládenci sklidili opravdu bouřlivý potlesk od diváků, jelikož um s kterým dokázali zahrát na tento dvoustrunný nástroj byl až dechberoucí. Po tomto hudebním vystoupení následovalo to hlavní, promítání dokumentárního filmu Zapomenutí krajané, který drtivá většina přítomných neměla nikdy možnost spatřit. A přesně v souladu s tím, co jsem očekával, během promítání filmu se neustále ozývali spontánní reakce diváku, kteří velmi často zahlédli ve filmu sami sebe anebo svoje kamarády, příbuzné či sousedy ovšem s odstupem 32 let od natáčení. Při jedné této scéně, kdy začal sál bouřit, se ke mně

naklonila paní místostarostka obce a řekla mi „To jste vážně skvěle vymysleli!“. A přesně to bylo to, co jsem měl v plánu – vyvolat v lidech emoce.

Po skončení filmu jsem všechny hosty pozval ke společnému bufetu. Česká jídla poskytly naši partneři a veškeré pečivo jak sladké, tak slané věnovala v obrovském množství benešovská pekárna DOPES – za což jí patří obrovské poděkování. Další velký stůl zaplnili krajané tradičními kazašskými pokrmy v takovém množství, že nebylo vůbec možné vše vměstnat! Během občerstvení měli přítomní ještě možnost navštívit sousední budovu místního muzea, které nechala obec k dispozici vyjimečně otevřenou i v sobotu. Po této polední přestávce jsme pokračovali v programu. Jakožto moderátor a organizátor akce jsem nemohl opomenout (v sále zaplněném asi 120 lidmi) využít příležitosti a odprezentovat bohatou historii, zaměření a činnost Masarykova demokratického hnutí, které jsem zde zároveň zastupoval. Také jsem zde poukázal na historická témata, která obě naše země spojují, ale i na to, že samotné MDH pečující o odkaz našeho prvního prezidenta má v této zemi přímé tematicko-historické propojení. A to v severokazašském městě Petropavl, kterým Masaryk projížděl během svého přesunu po transsibiřské magistrále do Vladivostoku. Vzápětí jsem uvedl na podium pana Zdenka Uherka, který v 90. letech intenzivně pracoval na zmapování této české komunity v Kazachstánu. Pan Uherek měl pro diváky připravenou přednášku na toto

téma a pomocí prezentace na plátně všechny přítomné zasvětil do celé problematiky. Po skončení přednášky následovala mnou připravená anketa mezi krajany, pomocí které jsem sesbíral mnoho důležitých informací pro můj další výzkum. Následně už pokračovala volná zábava za reprodukce kazašské hudby, plných stolů jídla a veselého focení v tradičních krojích zapůjčených z kazašské ambasády. Asi největšího zadostiučinění se mi dostalo od loučících se krajanů a hostů, kteří mi často s dojetím děkovali za skvěle vydařenou akci. A to je to, proč to celé dělám. Protože dělat smysluplné věci, které v lidech budí emoce a pocit štěstí mě popohánějí dopředu.

ERIK LUKAS

Zdroje:

UHEREK, Zdeněk a kol.: Češi z Kazachstánu a jejich přesídlení do České republiky. Praha: Blesková tiskárna s.r.o. 2003. ISBN 80-85010-45-3

Zednáři, Masaryk, katolíci – trnitá cesta od nenávisti k dialogu

Monografii přivedl k životu její hlavní autor, teolog Ctirad Václav Pospíšil (nar. 1958), s mladšími spolupracovníky Veronikou Řehákovou a Janem Sušerem. Po léta usiluje o proměnu pohledu katolíků na M. Jana Husa, husitství, T. G. Masaryka a svobodné zednářství. Z jeho teologické pracovní vyšly publikace: *Masaryk irituující a fascinující*, Praha: Karolinum, 2018; *Úvod do husovských dilemat. Historie a teologie*, Praha: Karolinum, 2020. K monografii si se spolupracovníky připravil cestu řadou průpravných studií: Ctirad V. Pospíšil, *Poměr T. G. Masaryka k regulérním zednářům*. *Studia theologica* 22, č. 1, 2020, s. 197–227; Ctirad V. Pospíšil – Veronika Řeháková – Jan Sušer, *Tomáš G. Masaryk na stránkách časopisu Svobodný zednář 1925–1932*. *Studia theologica* 23, č. 1, 2021, s. 207–225; Ctirad V. Pospíšil – Veronika Řeháková, *Tomáš G. Masaryk na stránkách periodika Die Drei Ringe 1925–1938*. *Studia theologica* 23, č. 2, 2021, s. 193–212.

Masaryk se pro Pospíšila vychovaného v katolickém vyznání, postupně stal fascinující osobností. Studium jeho života a díla pochopil, že byl necírkevním, ale hluboce nábožensky založeným člověkem. Toto jeho velké téma jej přivedlo v souvislosti s postavou prezidenta Osvooboditele k dalšímu tématu, svobodnému zednářství. Pospíšil musel nejprve překonat konfesní odstup a obavy ze svobodných zednářů. To mu otevřelo cestu k přípravě zdeposuzované monografie o zednářích, Masarykovi a katolících. Ta je rozdělena do několika částí. První zachycuje Masarykův vztah k problematice vývoje lidského druhu a zpřehledňuje pohledy zednářů první republiky na tuto problematiku. Dokládá, jak Masaryk i samo moderní zednářství chápe křesťanskou teologii stvoření člověka. Další části knihy jsou věnovány vývoji Masarykova vztahu ke svobodnému zednářství, a poměru zednářství k prezidentu Osvooboditeli. Masaryk, původně římský katolík, se stal evangelíkem. Na univerzitě musel být v konfesní církvi. Politickou příčinou jeho rozchodu s katolickou církví bylo důsledné rozhodnutí pro demokracii. K jeho rozchodu s katolickou církví přispělo i vyhlášení dogmatu o papežské neomylnosti, jež nepřijal. Zednářem se však Masaryk nestal. Do roku 1918 zednářství v západní části monarchie stálo za hranou legality. I když zednářem nebyl, přední čeští zednáři ho v třicátých letech minulého století označovali za zednáře bez zástěry. Třetí část monografie její autoři zaměřili na osobnosti dějin, jimž věnovala meziválečná periodika českých zednářů opakovaně badatelskou a publikační pozornost, Jana Amose Komenského a Wolfganga Amadea Mozarta. Poslední část monografie je věnována vývoji vztahu římskokatolické církve ke svobodnému zednářství.

Využívá církevní dokumenty právní povahy a některé druhotné prameny. Dokládá, že v minulém století se vztah části řídicích i myšlenkových struktur této církve k modernímu zednářství začal postupně měnit a z části postihuje příčiny tohoto posunu od konfliktu k dialogu. I když v 18. století bylo v západní a střední Evropě v zednářských lóžích několik tisíc duchovních, řada biskupů a arcibiskupů, Vatikán zaujal vůči celému svobodnému zednářství vyhraněně odmítavou pozici. Tento vztah se ještě vyhranil s Velkou francouzskou revolucí, vnímanou papežskou kurií jako dílo svobodného zednářství. Tomuto přístupu, trvajícimu s proměnlivou intenzitou celé 19. století, chybělo porozumění pro rozdílný vývoj, složitost a diferencovanost dobového zednářství v řadě evropských zemí. V první polovině dvacátého století tento přístup v katolické církvi pro katolíky – členy lóží, přetrvával. Až po druhé světové válce katolické organizace v Rakousku a v Německu počaly realizovat jistý dialog s místními zednářskými skupinami v oblasti charitativních aktivit. Svým vyústěním monografie apeluje na hlubší dialog dnešního zednářství a osobností i institucí římskokatolické církve. Svým obsahem i apely je pak dílem vedoucím k diskusi. K tomu však potřebuje čtenářky a čtenáře bez ideových předpokladů. Ty chce informovat o českém a světovém zednářství i vývoji jeho konfesního vnímání především v římskokatolickém prostředí. Vydání monografie vybavené i závěrečným shrnutím, několika přílohami, bibliografií, seznamem použitých zkratk, obrazovým doprovodem, žel nikoliv však potřebným jmenným rejstříkem.

JAROSLAV HRDLIČKA

K Masarykovi bychom se měli vracet, říká Světlana Witowská

Jaký je váš osobní vztah k Tomáši Garrigue Masarykovi a co pro vás znamená?

Dost často si zpívám písničku *Ach synku, synku*, takže si na něj pravidelně vzpomenu. Masaryk byl demokrat a demokracie je směr, kterým bychom měli jít. Proto je Masaryk někdo, ke komu bychom se měli vracet vždycky, když máme nějaké náznaky toho, že půjdeme jinou cestou. Masaryk je můj oblíbený prezident – to, co o něm vím, je mi velmi sympatické.

Která osobnost českých dějin je pro vás ta nejvýznamnější a proč?

To bude asi jednoduché. Mám dvě – ženu a muže. Pro mě je velmi důležitá a zajímavá postava Milady Horákové. Byla to silná žena, která obětovala za svobodu své země život, je to neskutečná oběť. Zním její dceru Janu Kánskou, je jí už 91 let. Je to ohromně pozitivní člověk: když si vezmete, že jí zabijí mámu a ona má pořád k Česku blízký vztah a stále na něj nezanevřela, tak ta síla té mámy se přerodila v ní. Takže pro mě je

to Milada Horáková. Tím druhým je Václav Havel. To je příběh jak z nějakého románu, že se z vězně, umělce a disidenta stane prezident a tleskají mu v americkém kongresu a z jeho krátkých kalhot je hit. Pro mě je Václav Havel také člověk, k jehož heslu *Pravda a láska, musí zvítězit nad lží a nenávistí* bychom se rovněž měli vždycky vracet. Protože to tady tak jako pomalu vyšumí a mám dojem, že když o mě někdo řekne, že jsem havloid, tak já jsem vlastně potěšena. Já to neberu jako nadávku, ale trochu mě mrzí, že se z toho stala nadávka. To, co přišlo po Havlovi – ať to byl Klaus nebo Zeman – to byla vážně hrůza, takže pro mě je Václav Havel velká osobnost a myslím si, že jsme ji pořád ještě úplně nedocenili.

Jak se díváte na to, že v Česku má hodně lidí k Havlovi takový negativní postoj, a přitom ve Spojených státech amerických nebo kdekoliv ve světě má takové obrovské jméno?

Mám pocit, že my Češi si nedokážeme vážít svých

hrdinů, že to je taková naše nemoc. Člověku, který je úspěšný v zahraničí, tak mu to nepřejeme nebo mu to závidíme. Mám dojem, je to takový náš národní sport. Doufám, že to změní třeba generace, co bude po nás. Samozřejmě, nikdo není bezchybný, každý děláme chyby, já dělám chyby, Václav Havel určitě udělal také spoustu chyb, ale pro to, co přinesl této zemi a co pro ni udělal, stojí za to ho obdivovat a být mu vděčný. Nevím, proč to neumíme.

Zažila jste dětství a dospívání v Československu. Jak jste v roce 1993 vnímala rozdělení země na dva samostatné státy a jak to vnímáte s odstupem? Považujete to za chybu, nebo dobré rozhodnutí?

Je velký rozdíl, jak jsem to vnímala tehdy a teď. Tenkrát mě to bylo líto, protože já jsem se narodila v Československu a nechápala jsem, proč se máme rozdělit. Slováci jsou jediný národ, se kterým si opravdu dobře rozumíme, že spolu můžeme bez problémů mluvit, nemáme žádnou jazykovou bariéru nebo alespoň moje generace, moje děti asi už trochu ano, ale můžeme se dívat na stejné věci v televizi... Dnes, když vidím, co se na Slovensku děje, tak si říkám – co se s těmi Slováky stalo? Byli by tací, kdybychom zůstali spolu? Nevím.

Ale dneska jsem ráda, že už spolu nejsme, ale je to dané jenom tím, jak na Slovensku dopadají volby, jaká situace tam vůbec dnes je. Myslím si, že občanská společnost na Slovensku je mnohem méně vyspělá než u nás, a i když tam určitě je spousta lidí, kteří to myslí dobře a kteří jsou opravdoví demokraté v pravém slova smyslu, tak jsou Slováci i podle průzkumů mnohem náchylnější věřit dezinformacím, mnohem náchylnější podlehnout ruské propagandě. Těžko říct, jestli by tomu bylo stejně, kdybychom zůstali v jednom státě. Možná za ten rozdíl může i Václav Havel, díky kterému je u nás občanská společnost mnohem více zakořeněná než na Slovensku, možná že to tam to třeba ještě chvilku potrvá a časem se k tomu také možná dopracují, jestli se tedy nepřichýlí k tomu Rusku moc.

Velké uznání se vám dostalo za váš moderátorský výkon při prezidentské debatě v lednu 2018 mezi Jiřím Drahošem a Milošem Zemanem. Jak na vás oba kandidáti působili a jaké to pro vás bylo řídit diskusi s postavou, jakou je bývalý prezident Zeman?

Musím říct, že mě tehdy překvapil Miloš Zeman tím, jak byl pokorný, odpovídal na otázky a choval se úplně jinak, než jak jsem ho znala před tím. Jestli mu to tehdy někdo poradil, tak mu to poradil výborně, protože být nepřijemný na ženu, to není úplně cool. Takže on se vlastně stylizoval do polohy hodného dědečka, který najednou vytáhl brýle a řekl *já mám dvě dioptrie, to přeci všichni víte*, přitom já jsem v životě neviděla, že by měl brýle.

Najednou se choval úplně jinak než na té předchozí debatě, která byla na Primě, tam to byla show – vlastně divadlo. Konalo se to v divadle a bylo to divadlo a tady to byla kultivovaná debata. Oba dva se chovali

velmi slušně i vzájemně vůči sobě byli slušní, takže oni mi v tom hodně pomohli. Možná na ně dolehlo i to, že to byla česká veřejnoprávní televize, že to bylo v Rudolfinu, že seděla proti nim holka a ono to tak všechno sešlo do svých rolí. Miloš Zeman se předvedl úplně jinak, než jak jsme ho do té doby znali. Na konci mě dokonce pochválil, což mě málem „omyli“, protože to nejhorší, co se vám může stát, je, že vás někdo pochválí v přímém přenosu, a ještě navíc pokud je to Miloš Zeman.

Pro mě to bylo náročné období, protože jsem měla na přípravu týden. Pamatuju si ten moment, kdy jsem přijela do Rudolfinu, do Dvořákovy sítě... Chodila jsem tam a říkala jsem si: *Co já teď?* Měla jsem strach, abych to nezkazila – ne sobě, ale televizi, protože televize byla v podezření, že tam bude nahrávat Drahošovi, že jsme protizemanovská televize, tak jsem si říkala – hlavně to nezkazit tomu médiu jako takovému, aby si veřejnoprávní televize zachovala svoji tvář. Za schodištěm tam bylo takové defibrilační lehátko jako ze sanitky a já jsem si říkala, že to je tady asi pro mě, až mě klepne.

Bylo to hodně náročné právě kvůli tomu pocitu zodpovědnosti a pak také kvůli očekávání lidí. *Světлана, co tam jako ona bude dělat?* Já jsem navíc tu nabídku dostala tak, že Václav Moravec debatu moderovat odmítl, tak co kdybych to dělala já. A já jsem říkala: *Můžu se rozmyslet?* Ne, nemůžeš, musíš nám to říct teď. Já jsem říkala: *A proč teda zrovna já?* No, hele, víš co, jsi holka. A já říkám: *A to mě má potěšit, že jsem holka?* Kdyby aspoň řekli: *Jsi nejlepší, tak je to něco jiného...*, ale „seš holka“? Dnes už by to taky neřekli takhle, genderové otázky už jsou někde jinde... Každopádně já jsem si říkala, že někdo tu udělat musí, tak to udělám.

Která debata nebo rozhovor pro vás byl za celou dobu ten nejobtížnější?

Mám pocit, že všechny rozhovory jsou svým způsobem těžké, když odmyslím rozhovory „lifestylového“ typu, že máte nějakého vědce, herce nebo sportovce, kde nemáte žádnou konfrontaci. Každý konfrontační rozhovor je těžký. A každý trochu jinak. Myslím si, že největší pocit takového zmaru jsem měla při rozhovoru s Andrejem Babišem v roce 2017. To bylo jediné *Interview*, které jsem s ním dělala, protože pak už nikdy do *Interview* nepřišel. A to bylo 28 minut, tak jako když se dvě „báby“ překřikují na pavlači, žádná informace tam nepadla... Já jsem se pořád tak křečovitě usmívala, protože jsem si říkala, tohle musím hlavně nějak vydržet do konce, nenechat se vyprovokovat. Moderátoři mají sluchátko z režie, ale nemůžete poslouchat dvě věci najednou – buď posloucháte hosta, nebo sluchátko. Do sluchátka dostáváte krátké pokyny, takže jsem dostala za celou dobu jediný pokyn: *Nenech se vyprovokovat*. Tak jsem se snažila nenechat se vyprovokovat, ale ten rozhovor byl opravdu velmi těžký a nepřijemný. A na ten, když si vzpomenu, tak mám „osypky“.

Zajímá mě ještě jedna moderátorská událost z roku 2018. Mám na mysli rozhovor s paní Konečnou na

Světlana Witowská

Novinářka a moderátorka.

Vystudovala gymnázium v Litoměřicích. Po absolvování Právnické fakulty Univerzity Karlovy pracovala jako redaktorka agentury ČTK a v deníku Mladá fronta DNES. V roce 1996 začala svoji kariéru v České televizi, kde pracovala až do roku 2022. Od roku 2023 pracuje pro společnost Aktuálně.cz. Má dva syny.

ČT24, kdy jste neudržela smích ve chvíli, kdy tato politička pronesla, že KSČ je jednou z nejdemokratičtějších stran vůbec. Jak je to těžké udržet si profesionální nadhled v takové situaci?

Těžké to je, ale v tomhle případě jsem si řekla, že vlastně to, jak smíchem ukážu, co si o tom myslím, je víc, než kdybych cokoliv řekla. Jsou situace, kdy si i moderátor může dovolit vyjádřit nějaký svůj pocit nebo emoci a asi to bylo lepší, než kdybych řekla: „Vy si ze mě děláte legraci ne?“

Jaký byl váš důvod k odchodu z České televize, protože vy jste tehdy uváděla, že to byly snad osobní nebo rodinné důvody?

V té době jsem v televizi pracovala dohromady 21 let a jak jste říkal, vrchol přišel tou prezidentskou debatou, pak jsem dělala *Události a Události, komentáře* a zjistila jsem, že toho času trávím doma málo a když přijdu, tak jsem hrozně unavená, protože *Události, komentáře* končily ve třináct hodin, takže než přijdete domů, je půlnoc, takže vaše dítě si vás vůbec neužije. A druhý den jsem musela vstávat brzo ráno v sedm, abych ho vypravila do školy a já jsem si řekla, že takhle žít nechci, já už jsem měla pocit, že jsem té televizi dala všechno, co jsem mohla a naopak.

A mě nejvíc bavily rozhovory, takže já jsem se dobrovolně vrátila k *Interview ČT24*. Samozřejmě, když jste v hlavní zpravodajské relaci, jste v *Událostech, komentářích*, tak to nikdo nechápe: Ty jako odcházíš?

Vždyť z toho se neodchází. A já říkám: *Proč ne?* Až poté, co odejete z televize, tak najednou zjistíte, jak se tam žije v nějakém pocitu nenahraditelnosti, ale to tak vůbec není. A zjistíte, že ten svět kolem vás je mnohem barevnější a že ten pocit výjimečnosti, který tam lidé někdy získají, je mylný. Chvilími je to až směšné, na co si lidé v televizi občas hrají. Tak si říkám, že každý by z toho měl na chvíli vystoupit, aby si uvědomil tu svou nahraditelnost, a to, že ten svět je fakt trochu jiný. Pak jsem dostala nabídku do Aktuálně a ta nabídka byla pro mě vším tak zajímavá, že jsem se rozhodla a ani na vteřinu jsem nezalitovala, protože jaké je tady prostředí, jaké mám tady časové možnosti, že vlastně většinu té práce si udělám doma, když chci a netrávím tady večery, a navíc většinu těch rozhovorů točíme dopoledne nebo odpoledne.

Já jsem tak najednou získala velký pocit svobody i v práci, protože veřejnoprávní televize vás svazuje tím, jaká tam máte pravidla toho, co můžete a co nemůžete. Tady jste přeci jenom v nějakém názorovém médiu a tady už si můžete i trošku víc dovolit ptát se malinko jinak v těch rozhovorech, nemusíme to tady úplně sto procentně vyvažovat. My samozřejmě zveme i lidi, kteří jsou nám názorově dál, ale oni k nám nechodí, a my s tím nemůžeme nic udělat. Takže víme, že Babiš nikdy nepřijde, Okamura nikdy nepřijde, nemáme, jak je sem dostat, ale moc si z toho nedělám, protože si říkám, že to je jejich volba. Pozvání do veřejnoprávní televize je pro ně těžší striktně odmítat.

Vrátila byste se ještě někdy do České televize? Jaký je váš nynější postoj ke zpravodajství?

Já bych se vrátila do televize jenom za situace, kdy bych měla pocit, že to něco dá té televizi a že to dá něco mně. Ten pocit teď momentálně nemám a myslím si, že vzhledem k tomu, že můj partner Petr Kolář je blízký spolupracovník prezidenta, tak to by byl ve veřejnoprávní televizi asi problém, i když by se to dalo samozřejmě vyřešit, protože ani tady nedělám rozhovory s prezidentem ani s nikým z jeho kanceláře. Kdybych se tam vracela, tak by tam asi musela být trošku jiná konstelace, než je tam teď.

Mě se líbí zpravodajství České televize. Když se stane něco zásadního, tak si taky jako první pustím ČT24, ale pak už se dívám taky na další zpravodajské weby. Ale také mě třeba „fascinuje“ to, jak se ve zpravodajství kritizuje například to, že je málo dětských skupin, že zaměstnavatelé nejsou schopni udělat přívětivé prostředí pro své zaměstnance. A přitom sama televize nedělá vůbec nic proto, aby byla vůči svým vlastním zaměstnancům vstřícná. Česká televize nemá žádnou dětskou skupinu. Ženy, které mají malé děti, tak holt prostě mají smůlu.

A pokud se mě ptáte na zpravodajství jako takové – kdyby bylo na mě, já bych zprávy nebo *Události* zkrátila na 20 minut a dalších 40 minut bych udělala *Události, komentáře*, které by navazovaly na *Události*, a to by stačilo, protože já osobně nemám čas hodinu koukat na zprávy. Mám pocit, že druhá půlka *Události* už jsou prostě vycpávky a že o víkendů to je úplně jak magazin. Občas, když jsem je moderovala, tak jsem si sama říkala, tohle přece nemá být v hlavních zprávách, to má být v Objektivu nebo regionálním vysílání. Hlavní zprávy se mají odehrát během 20 minut a pak můžeme diskutovat o důležitých tématech, pobavit se, okomentovat to, ale... hodinu? To mi přijde zbesilé. V dnešní rychlé době, kdy televize už jen dohání, co vy všechno víte ze všech serverů. Všichni jsou teď pořád on-line

Myslím si, že televize by měla do zpravodajství víc zabudovávat nové technologie, celý je to zkosnatělá a já mám pocit, že jsme se někde zastavili. Svět okolo je ale jiný, jinak dynamický a teď my tam máme moderátory, kteří chodí z bodu A do bodu B ve virtuálním studiu... Fajn, ale já nevím, nemyslím si, že takhle má vypadat zpravodajství v 21. století v době technologického boomu.

Přednášíte o dezinformacích a vlivu médií na společnost. Existuje pro vás nějaká forma ospravedlnění pro obyčejného občana Ruské federace, který v podstatě celý svůj život vyrůstá pod tlakem propagandy vlády a je tím čím dál tím víc obklopen? Dá se podle vás pak do nějaké míry ospravedlnit pasivní postoj většiny k současnému dění na Ukrajině?

Já jsem vyrostla za „totáče“, takže já nikoho nesoudím, protože jsem taky v něčem vyrostla a taky jsem až do svých šestnácti let žila v nějaké iluzi, v nějaké bláhové představě o životě. Spousta Rusů asi nemá dostatečně

objektivních informací na to, aby si dokázali udělat obrázek o tom, co se opravdu děje a Rusové jsou zvláštní povaha a my je těžko pochopíme. Nebudu nikoho soudit – to si musí udělat oni se svým vlastním svědomím. Já pořád čekám, že přijde někdo, nějaká elita národa, která určitě je, ale už je dost často pryč z Ruska, a ti, co tam zůstali, tak jsou pod takovým tlakem, že po nich asi těžko můžeme chtít, aby se najednou vzbouřili, protože víte, že každý, kdo má nějaký jiný názor, než má Putin, skončí ve vězení. Takže od obyčejných Rusů já fakt očekávání nemám. Nemyslím si, že to přísluší mě, abych někoho soudila, to se oni sami musí se sebou porovnat. Já se taky musela porovnat s tím, že jsem věřila v to, že ten Západ je hnusný a ošklivý a ten Východ je ten spravedlivý. Taky jsem v tom vyrůstala, sice moje rodiče nebyli nikdy v komunistické straně, ale nechali mě v tom vlastně jakoby žít, v té nevědomosti. Takže co pak s tím? Až přijde nějaký impuls, tak se třeba probeďte a zjistíte, jak v tomhle mohl být člověk zaslepený. Otázka je, jestli v Rusku někdy tenhle impuls přijde. Oni jsou fakt jiný, to je jiný svět.

Je o vás známé, že jste zastánkyní Ukrajiny. Jsou Ukrajinci podle vás, tak jak se prezentují, opravdu tak proevropští a mentalitou odlišní od Rusů?

To neumím úplně říct, ale Ukrajinci, které znám, jsou nám hodně podobní. Ale to jsou lidé, kteří tady žijí léta, takže to může být zkreslený pohled. Když byla první uprchlická vlna, ubytovali jsme dvě maminky se čtyřmi dětmi. Jedna byla ze střední Ukrajiny a druhá byla z Luhanské oblasti, a to byly úplně dva odlišné světy, ty holky se spolu ani nesnesly. Měly i takový velmi odtahitý vztah k Zelenskému, což bylo pro nás trošku překvapení, ale nevím. To je také tak obrovská země, že všichni Ukrajinci nejsou stejní. Na mě působí velmi sympaticky to, že se nevzdali a bojují přesto, že jsou v menšině, kdy je proti nim obrovská ruská přesila. Ano, ta země má spoustu problémů – to my taky. Jsou víc na východ, takže to tam bude jiné, ale pro mě je velmi sympatické, že se dokážou takhle vzepít ruskému nepříteli. Protože čím blíž bude ten „Rusák“ u nás, tím víc problémů budeme mít tady my.

V poslední době se čím dál častěji hovoří o širším mezinárodním konfliktu ve světě. Události posledních především dvou let tomu i nasvědčují. Válka na Ukrajině a v Gaze, bezpečnostní situace v Rudém moři a celková situace na Blízkém východě, stále se stupňující tlak Číny na Tchaj-wan... Máte z tohoto obavu? A jak byste se postavila k tomu, kdyby vaše děti musely jít do války?

To víte, že strach mám. A jak bych se k tomu postavila? Nevím, nechala bych to na nich, protože děti do války nechodí, do války chodí dospělí lidé. To je právě to, co používá Babiš – „Poslali byste svoje děti do války?“ To nejsou děti, to jsou dospělí lidé. To je manipulace, už to, že to řeknete „děti“. Mému staršímu synovi je 24 let – musela bych to nechat na něm. To je to: děti do

války nechodí – to je první věc, kterou bychom si tady měli vyjasnit.

Víte, jak jsem to myslel...

Ano, všichni jsme děti někoho, ale považujete se za dítě? Já už ne, ale jsem dítě svých rodičů. Takže dítě bych do války neposlala, ale dospělý člověk... To je strašně jednoduché pak zmanipulovat lidi: „Vy byste poslal svoje děti do války?“ – No, děti ne! Jasně, nejsem „magor“, děti do války nechodí, možná kromě Afriky, ale tady ne, tady máme nějakou hranici, od kdy to je dospělý člověk a pak už je to rozhodnutí přece na něm. Já bych mu asi jako matka nebránila, kdyby mi řekl „já chci do války jít“. *Dobře, je to tvoje rozhodnutí, rozhodl ses po zralé úvaze, že tam chceš jít? Jo, běž.* Jako matka v Čapkovi, dám ti zbraň a běž. Ale nechtěla bych to nikdy řešit.

Jaký je váš osobní pocit z mladé generace, se kterou hodně pracujete? Masarykovo demokratické hnutí a další paměťové organizace, které udržují hodnoty a základy tohoto státu v povědomí, se krom vážných finančních problémů potýkají především se zmenšující se členskou základnou. Starší generace odchází a mladí o tyto aktivity a hodnoty nejeví aktivní zájem. Máte nějakou osobní zkušenost v tomto směru? Jak to vnímáte?

Hodně jezdíme po republice s kolegou Martinem Šimkem s naším projektem „Pod povrchem“ a mám pocit, že to není tak strašné, jak to může vypadat. Minulý týden jsem viděla debatu lídrů do evropských voleb, kterou organizovali studenti s naším kolegou Oldou Neumannem, jmenovalo se to „Zavolíme“. A to bylo super! Já jsem někde psala na Instagram, že kdyby to takhle udělala jakákoliv velká televize, nemusela by se stydět. Takže mám dobrý pocit, že jsou tady lidé, který chtějí být občansky aktivní. Nevím, jestli jich je dost, to já neumím posoudit, protože nemám žádný kvalifikovaný průzkum, ale to, co vidím kolem sebe, tak ty děti to zájímá, jsou aktivní, ptají se. Možná je to dané zase jenom tím, že tam mají nějakého osvíceného ředitele, který je otevřený a nebojí se vpustit do školy neznámé lidi, že neví, co se tam odehraje, ale nechá nás tam. Takže už to je taky nějaká známka.

Samozřejmě taky narážíme na školy, které vůbec nechtějí. Myslím si, že studenti tím, jak vyrostli už do

demokratické země, nemají moc žádné starosti, nemusí řešit nějaké existenční věci, tak oni pak řeší „blbosti“, ale až nastane nějaký ten problém, tak by se zaktivizovali.

Mladí lidé žijí úplně jiný život než vy nebo já. Na gymplech vám všichni řeknou, že mají čtyři sociální sítě. To je jako kdybyste se narodil ve středověku a pak se najednou takhle stříhem dostal do roku 1920. Já jsem chodila do práce v době, kdy nebyl internet, umíte si to představit? Já jsem chodila telefonovat zprávy „četce“ (ČTK – Česká tisková kancelář) do telefonní budky. Ručně do notýsku jsem si napsala tu zprávu, šla jsem do budky, tam jsem hodila korunu, zavolala jsem to stenografce do „četky“, stenografka to přepsala a pak se to teprve vydalo... Dneska? Všechno máte on-line, všechno máte prostě hned, to je taková obrovská změna.

Ale zpátky k vaší otázce: Není to tak, že by historická témata nikoho nezajímala – takoví lidé jsou. Možná je to pro ně jen málo atraktivní, přece jenom je pro ně Masarykova doba už strašně vzdálená, je to pro ně doma kamenná... Možná kdyby se organizace jmenovala po Václavu Havlovi...

A poslední otázka na závěr na odlehčení. Jaké je vaše nejoblíbenější místo v ČR a jaké v zahraničí? Které místa byste našim čtenářům doporučila?

Nevím, jestli mám u nás nějaké jedno nejoblíbenější místo. Já jsem ráda doma – to je moje oblíbené místo...

... k vám do obýváku naše čtenáře asi nepozveme...

Mám ráda jižní Čechy, tam je to super na kolo, protože to je všechno po rovině, tam můžete ujet 60 km a ani to nevíte, protože jedete pořád po rovině. Tak to je bezvadné. No a já mam strašně ráda moře! Kdybychom my měli moře, tak já jsem nejtěšnější člověk na světě. Už poněkolkáté se vracím na Krétu, protože mě se na Kréte hrozně líbí, tam pořád trošku fouká, takže tam není vedro, zároveň jsou tam vlny, takže se tam dá blbnout ve vlnách a já mám hrozně ráda řeckou kuchyni. Mě se to tam tak všechno poskládalo dohromady.

**ERIK LUKAS
TOMÁŠ SAIC**

T. G. Masaryk ve Velimi

K významu jedné vesnické přednášky z roku 1901

2. část: Masarykova velimská přednáška a její ohlasy

Masaryk a Velim¹

Na počátku léta roku 1901 měl Masaryk bohatý cestovní itinerář, v rámci kterého byly regionální přednášky a výjezdy do českých krajů na programu každou neděli. Během června jezdil po tři po sobě následující víkendy (první, druhý a třetí víkend v měsíci) vyučovat do Náchodu, a to na pozvání tamní učitelské jednoty, jež pořádala cyklus vzdělávacích společenskovedních kursů. Panovalo tehdy krásné letní počasí a Masaryk proto tyto pobyty spojil s turistickým poznáváním regionu, kde mu byla spolehlivým průvodcem skupinka místních učitelů, jeho příznivců.² Masarykovo velimské vystoupení se uskutečnilo ihned následující neděli po ukončení série náhodských kursů, 23. června 1901. V dalších týdnech, před odjezdem na prázdniny do slovenské Bystričky, stihl Masaryk ještě 30. června nedělní výjezd do Loun, kam byl pozván na husovské slavnosti a pronesl o Janu Husovi přednášku.³ 7. července se zřejmě konal Masarykův proslov ve východočeských Holicích. Ten byl organizován vzdělávacím výborem místního Sokola, který setkání svolal na třetí hodinu odpoledne do hostince pana Konráda. Bližší informace o holickém vystoupení nejsou však známy.⁴

Masarykova velimská řeč se onoho 23. června 1901 konala v rámci veřejné schůze realistické strany. Masaryk zde přitom poprvé před publikem promluvil z titulu předsedy tohoto politického uskupení vzniklého v předchozím roce.⁵ Řeč publikoval pod názvem *Naše politická situace* ve dvou pokračováních deník *Čas* a ještě té-

hož roku vyšla i samostatně.⁶ Během návštěvy Velimi se pak Masaryk na místní evangelické faře setkal s Justem Emanuele Szalatnayem (1834–1910), evangelickým farářem helvetského vyznání, superintendentem této církve pro Čechy a důležitým hybatelem regionálního života, podrobně zmiňovaným v článku z předchozího čísla.⁷

Nocleh nalezl Masaryk u velimského rolníka Bedřicha Sixty (1858–1904). Rozvětvená rodina Sixtů patřila k významným pozemkovým vlastníkům na Kolínsku a sehrávala v regionu velkou úlohu.⁸ S rodem Szalatnayů byla přitom sňatkově propojena. Velimský evangelík a lokální realistický politik Bedřich Sixta působil nejen jako statkář, nýbrž i jako podnikatel (ve Velimi vlastnil cihelnu) a platil za muže širokých rozhledů, přezdívaného „velimský Tolstoj“. Údajně s oblibou řečnil, dával přednášky a rád se přitom též poslouchal. Svě školici a osvětové výklady podával často i zemědělským pracovníkům přímo na poli a zvláště pak dělníkům ve své cihelně. Ti jej ale podle tradovaného vyprávění neměli příliš v oblibě, neboť se tak zdržoval pracovní proces a oni byli nezřídka nuceni zůstat na pracovišti přesčas, zatímco Sixta měl radost, jak se mu daří šířit politickou i všeobecnou osvětu. Rodina Bedřicha Sixty vnímala Masaryka jako svého přítele a na velimském statku u Sixtů býval pozdější prezident zřejmě hostem během delšího časového období. Nacházel zde pohoštění a nocleh při cestách na Kolínsko i při různých jiných výpravách po státě a náleželo mu i právo otevřít si při příjezdu sám vrata od statku. V dobách hilsneriády, kdy se Masaryk veřejnosti spíše vyhýbal, měl ve zvyku cestou na Sixtův statek obcházet ves zadem přes pole.

¹ První část článku viz *Čas*. Časopis Masarykova demokratického hnutí, roč. XXXI, č. 144, říjen–prosinec 2023, s. 21–27.

² Na první přednášku přijel Masaryk do Náchodu jen na naděli (2. června). Na další dvě pak již v sobotu a pobýval tak na Náchodsku v termínech 8.–9. června a 15.–16. června. Ve vzpomínkách srov. Kulíř, B.: *T. G. Masaryk na Náchodsku. Vzpomínky a obrázky*. In: *Od kladského pomezí*, roč. II., č. 6, 1925, s. 81–101; Zeman, J.: *Vzpomínky na pobyt prof. Masaryka na Náchodsku*. In: *Tamtéž*, s. 106–110. Srov. též heslo *Náchod* v rámci webové *Mapy TGM*, <http://tg-masaryk.cz/mapa/index.jsp?id=66&misto=Navstevy-mesta>.

³ *Husova slavnost*. *Čas*, roč. XV, č. 180, 2. 7. 1901, s. 3. Srov. též webovou *Mapu TGM*, heslo *Louny: návštěvy města a pomník TGM*, <http://tg-masaryk.cz/mapa/index.jsp?id=110&misto=Navstevy-mesta-a-pomnik-TGM>, vzniklé na základě Koukal, P.: *Budu se na vás dívat. Osudy pomníků TGM na severu Čech*. Ústí nad Labem 2000.

⁴ *Čas*, roč. XV, č. 183, 5. 7. 1901, s. 4.

⁵ Herben, J.: *T. G. Masaryk*, I. Praha 1928, s. 252.

⁶ *Naše politická situace*. *Čas*, roč. XV, č. 172, 24. 6. 1901, s. 1–2, č. 173, 25. 6. 1901, s. 1–3. Na základě samostatného knižního vydání viz edici v rámci spisů TGM, *Naše politická situace. Řeč prof. T. G. Masaryka ve Velimi 23. června 1901*. In: Masaryk, T. G.: *Ideály humanitní a texty z let 1901–1903*. Praha 2011, s. 116–125.

⁷ Srov. Scholz, M.: *T. G. Masaryk ve Velimi. K významu jedné vesnické přednášky z roku 1901 (1. část: Kontext Masarykova velimského vystoupení)*. *Čas*. Časopis Masarykova demokratického hnutí, roč. XXXI, č. 144, říjen–prosinec 2023, tam zvl. s. 23–25.

⁸ Viz Holovský, J.: *Modernizace mezi Prahou a Kolínem*. Disertační práce FF UK. Praha 2019, s. 92. K životním datům B. Sixty v rámci genealogie rodu Sixtů viz Sixta, J.: *Velim a paměti rodu Sixtovského*. Praha 1924, samostatně číslovaná příloha na konci knihy, s. 9. Dále viz Čábelová, M.: *Justus Emanuel Szalatnay: farář ve Velimi 1857–1910*, životopis dostupný jako pdf z adresy <https://velim.evangelnet.cz/o-nas/historie/>; M. Č.: *Profesor prezidentem*. Velimské noviny, roč. XXXVI, č. 7–8, 2018, s. 4.

Masarykovi, jenž ne vždy zcela dobře vycházel se svými peněžními prostředky, byl Sixta pravděpodobně též věřitelem a přispíval i na masarykovský Čas.⁹

Masarykovo velimské vystoupení se konalo od půl třetí odpoledne a bylo doprovázeno horkým počasím – kvůli němu musela být akce ve svém průběhu dokonce na chvíli přerušena. Přesto byla účast posluchačstva značná.¹⁰ Dle zprávy deníku Čas tvořili jádro účastníků příznivci masarykovského politického realismu a stoupci sociální demokracie, zúčastnili se ale i mladočeši, národní socialisté a katoličtí klerikálové. Zpravodaj Času si velmi pochvaloval prostředí a atmosféru. Podtrhl klidný průběh celé akce a kvitoval, že po četných excesech a pokusech o narušení Masarykových přednášek

spojených s dozvuky hilsneriády (které od předchozího roku často doprovázely Masarykova veřejná vystoupení) ve Velimi „prof. Masarykovi už nebyla zabráněna svoboda slova“. Právě o svobodném prostředí se vyjádřil v tom smyslu, že „je politickým činem rovinky velimské, jež od dob husitských v srdcích svých obyvatel chovala a pěstila svobodu svědomí, volnost přesvědčení, svobodu duchovní“.¹¹

Docela jinak viděl ale věc deník *Katolické listy*, jenž byl často Masarykovým oponentem.¹² Jeho redaktor Sojka, přítomný na přednášce, byl ostatně v navazující diskusi nejagilnějším a nejvášnivějším debatérem. Povšiml si přitom, že výběr Velimi jako dějiště Masarykova prvního veřejného vystoupení z pozice

Pamětní deska na připomínku Masarykovy velimské přednášky od akademického sochaře Antonína Lhotáka (1897–1975), instalovaná původně roku 1930 na stěně místního hostince U Krásenských (tato budova již neexistuje). Roku 2013 byla deska obnovena a umístěna do parčíku uprostřed obce, naproti lokalitě, kde hostinec stával. Zdroj: archiv autora

⁹ Za poskytnuté podrobné informace o Bedřichu Sixtovi děkuji historikovi PhDr. Radovanu Lovčímu, jenž je s velimským rodem Sixtů příbuzensky spřízněn a eviduje široké spektrum rodinných vzpomínek. Radovan Lovčí se problematice zároveň věnuje v doslovu ke dvěma publikacím. Jedná se o román Štěpána Sixty (1925–2019), který byl vnukem Bedřicha Sixty, a o sbírku básní Jiřího Aloise Růžičky (1918–2003), manžela vnučky Bedřicha Sixty Olgy. Srov. Sixta, Š.: *Zlatý dolar*. Týn nad Vltavou 2018, Růžička, J. A.: *Zázrak návratu*. Praha 2023.

¹⁰ Hojnou účast v zásadě potvrzuje i vůči Masarykovi kritický deník *Katolické listy*, roč. V, č. 171, 24. 6. 1901, s. 1.

¹¹ Čas, roč. XV, č. 172, 24. 6. 1901, s. 1.

¹² Deník *Katolické listy* vznikl roku 1897 přejmenováním původně staročeského deníku *Čech*, reprezentujícího katolicky orientovanou část strany. Od roku 1904 vycházel deník opět pod názvem *Čech*.

předsedy realistů rozhodně nebyl náhodný a musel být dlouho připravován, zejména s ohledem na evangelický charakter obce: „[Masaryk] mluvil ne jako profesor, ale jako protestant. Proto se uchýlil do Velimi, kde je místní zastupitelstvo většinou protestantské, kde se dříve ujistil přátelským přijetím a kde byl jako protestant svými spoluvěrci i mile přijat“. Méně přesná byla však již Sojkova dedukce, že přednáška měla Masarykovi otevřít cestu k poslaneckému mandátu. To tehdy Masarykovým cílem (na rozdíl od úsilí o proměnu českého politického myšlení) rozhodně nebylo. Rovněž další Sojkovy postřehy a dojmy se diametrálně liší od podání líčeného masarykovským *Časem* a ukazují, jak velkou roli sehrává úhel pohledu, navíc notně posílený světonázorovým sporem, ale zvláště politickým bojem – Masaryk „dělal dojem ubožáka“, „rozčlil se tak, že se dal místo rozumných důvodů do házení kameny“, „budil jen soustrast“. Zajímavé nicméně je, že *Katolické listy* přinesly článek o Masarykově velimské přednášce jako první zprávu na první straně. Byť tedy bylo ladění jimi uveřejněného textu vyloženo protimasarykovské, je z této skutečnosti zjevné, jaký význam list Masarykovi proslovu přikládal.¹³

K analýze Masarykova velimského proslovu

Téma Masarykova velimské přednášky nebylo nikterak lokální. Vycházelo z Masarykových dalekosáhlých vývodů o pojetí české otázky a jejího mezinárodního kontextu. Velimská řeč tak pojednávala o českém poměru k mnohonárodnostnímu rakousko-uherskému soustátí a především o česko-německých vztazích. Velkou roli při formulaci Masarykových myšlenek zřejmě sehrály bezprostřední silné dojmy z návštěv česko-kladského pomezí na Náchodsku v předchozích týdnech, kdy Masaryk společně s místními učiteli podnikl krátké (avšak náplní bohaté) výlety po venkově na obou stranách hranice.¹⁴ Tento barvitý region představoval hned několiknásobné pohraničí a otázka identity zde neby-

la vůbec jednoduchá, natož jednosměrná. A právě to byla problematika, jež v Masarykovi budila více než živou pozornost. Jednalo se o dávnou hranici historického Kladska, které náleželo k Čechám do roku 1742, kdy války o rakouské dědictví vedly k jeho přičlenění k Prusku. Tehdy bylo Kladsko fakticky (a od roku 1818 i formálně) vtěleno do pruského Slezska. Jazykově šlo pak o mez česko-německou, i když v Kladsku poblíž Náchodu, v bezprostřední blízkosti českých hranic, existoval tzv. český koutek s českou menšinou (právě ten Masaryk navštívil). Kladsko, dokud patřilo k Čechám, mělo v rámci země od středověku specifické, částečně exteritoriální postavení, a po bělohorské bitvě v časech rekatolizace tvořilo nezřídka most pro české exulanty, nucené kvůli své víře opustit rodnou zemi směrem na sever, do Slezska.¹⁵ Česko-kladské pomezí bylo ale též rakousko-pruskou státní hranicí a po německém sjednocení (1871) i hranicí rakousko-německou.¹⁶ Ve velimské řeči Masaryk přímo vzpomněl kladské poměry a její výtisk s poděkováním zaslal svému regionálnímu průvodci po Náchodsku, učiteli z České Černé Václavu Černému, na důkaz, že poznatků z Kladska plně využil.¹⁷

Masaryk ve velimském proslovu zdůraznil, že „odvěký boj s Němectvem stal se u nás pohodlnou frází“, což vůbec nebyl vyhovující stav. „Léta hlásám, abychom svého odpůrce studovali, poznávali...“, posteskl si Masaryk, „vmysleme se v postavení rakouských, a zejména našich českých Němců“. A s kritikou zaměřenou dovnitř (jak do českých zemí, tak do podunajské monarchie jako celku) pokračoval: „Otázka je tedy: Jakou proti této [...] ideji německé máme ideu my Čechové? Jakou ideu má Rakousko? O tom si po celý život lámal hlavu náš Palacký – on burcoval to staré Rakousko, aby si svou situaci uvědomilo. [...] Rakousko [...] nerozumělo znamením doby a obávám se, že jim nerozumí posud [...]“. Masaryk si velmi dobře uvědomoval nebyvalý hospodářský a vědecko-technický

¹³ *Katolické listy*, roč. V, č. 171, 24. 6. 1901, s. 1.

¹⁴ První výlet (v neděli 9. června časně zrána a dopoledne) směřoval do Kladska, přes Žďárky na české straně hranice do obce Stroužné (dnes Pstrážna) a Lázní Chudoba (dnes Kudowa-Zdrój). Druhý výlet (po Masarykově příjezdu v sobotu 15. června odpoledne) mířil do kopcovité krajiny jižně od Náchodu, přes obec Dobrošov do Jizbice a do lokality zvané Peklo. Zeman, J.: *Vzpomínky na pobyt prof. Masaryka na Náchodsku*, s. 108. Dále srov. heslo *Jizbice* na webové Mapě TGM, <http://tg-masaryk.cz/mapa/index.jsp?id=73&-misto=Pametni-deska-na-budove-skoly>.

¹⁵ K problematice viz podrobně Štěříková, E.: *Pozvání do Slezska. Vznik prvních českých emigrantských kolonií v 18. století v pruském Slezsku*. Praha 2001, stručně též heslo „Český koutek“ na Wikipedii, https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%BD_koutek.

Po druhé světové válce, kdy bylo někdejší pruské Slezsko včetně Kladska odděleno od Německa a připadlo Polsku, se území Kladska stalo předmětem sporu mezi Polskem a Československem (obyvatelstvo polské národnosti zde v předválečných časech nežilo, zatímco malá česká menšina existovala). Tento spor byl definitivně vyřešen až smlouvou o vzájemných hranicích z roku 1958, kdy se Kladsko s konečnou platností stalo součástí Polska. Zajímavostí je, že z hlediska katolické církevní správy náleželo Kladsko od středověku až do roku 1972 k pražskému arcibiskupství (teprve tehdy připadlo k slezské Vratislavi).

¹⁶ Po druhé světové válce, kdy bylo někdejší pruské Slezsko včetně Kladska odděleno od Německa a připadlo Polsku, se území Kladska stalo předmětem sporu mezi Polskem a Československem (obyvatelstvo polské národnosti zde v předválečných časech nežilo, zatímco malá česká menšina existovala). Tento spor byl definitivně vyřešen až smlouvou o vzájemných hranicích z roku 1958, kdy se Kladsko s konečnou platností stalo součástí Polska. Zajímavostí je, že z hlediska katolické církevní správy náleželo Kladsko od středověku až do roku 1972 k pražskému arcibiskupství (teprve tehdy připadlo k slezské Vratislavi).

¹⁷ Kulíř, B.: *T. G. Masaryk na Náchodsku. Vzpomínky a obrázky*, zvl. s. 84–85; Zeman, J.: *Vzpomínky na pobyt prof. Masaryka na Náchodsku*, s. 108. Zmiňovaný Masarykův příznivec, učitel z České Černé Václav Černý, byl otcem stejnojmenného profesora a literárního vědce (1905–1987), klíčové postavy českých intelektuálních dějin 20. století.

rozmač Německa v desetiletích po německém sjednocení (1871) a poukázal na německou ekonomickou expanzi napříč světem (jmenovitě na německé úspěchy v Číně a na Balkáně). Do kontrastu k tomuto vývoji postavil české „politické utopie diktované naší národnostní antipatií“. Zmíněné utopické představy byly dle jeho názoru trojího druhu, přičemž v každém z těchto tří případů nacházely trochu jiné sociální zázemí a akcentovaly jiný geografický směr. V zásadě se ale prolínaly: jednalo se o (1) „zastaralou politiku tzv. slovanskou“, (2) „naše dětinské horování pro Francii“ a (3) „naše spoléhání na zastaralé tradice – rakouské“. Sjednocené Německo podle Masaryka na rozdíl od Rakouska a jeho národů o dalším směřování podunajské monarchie jasnou představu mělo – totiž aby se tento stát (vyplňující do značné míry středoevropský prostor) co nejlépe připojal k Německu a stal se jeho zázemím, tedy vlastně přidruženým okrajem dynamického německého národního státu.¹⁸ Na Masarykovu představu řešení česko-německého poměru v českých zemích prezentovanou ve velimské řeči je však s historickým odstupem třeba hledět kriticky. Pro české země Masaryk navrhoval „národnostní ohraničení správních obvodů se zavedením krajského zřízení, aby co nejdříve každý národ v českých zemích rozhodoval o svých záležitostech sám“ (nutno zdůraznit, že tato vize je obecnější a svým původem nikoliv specificky masarykovská).¹⁹ Byl to však koncept v praxi jen stěží realizovatelný a určitě nikoliv bezkonfliktní, protože česko-německá jazyková hranice jako čára zakreslitelná bezesponě na mapu v terénu neexistovala. Jestliže zde byla relativně kompaktní německojazyčná území v pohraničních oblastech v Čechách, potom na Moravě českojazyčný venkov nezřídka obklopoval německojazyčné město. I v rámci Čech byla navíc centrem německého zemského kulturního života spíše Praha (z naprosté většiny českojazyčná) než některé z regionálních středisek v německojazyčných oblastech, Liberec či například Cheb.²⁰ Realizace řešení, jež mělo zabránit sporům a konfliktům, by tak spíše konflikty vyvolávala.

Krizi identity habsburského soustátí mohli podle Masaryka Češi ovlivnit jen částečně. Posunu Rakouska směrem k modernímu státu 20. století totiž dle jeho názoru bránil „aristokraticko-hierarchický duch“, který v této zemi stále zůstával alfou i omegou státnického

uvažování. Přesto se ale základem všeho českého počínání měla stát demokratičnost a tím i úsilí o demokratizaci Rakouska, včetně všeobecného a rovného volebního práva. Přitom si však Masaryk posteskl, že česká politika hlavního proudu jde jiným směrem, „je nedemokratická, nelidová“.²¹ Zde už přirozeně přicházela Masarykova politická agitace. Přijížděl ostatně do Velimi jako předseda realistů. Právě realisté měli dle Masarykova vyjádření odvážnou ambici české země i Rakousko demokratizovat a dát tak české i širší rakouské identitě nový impuls. Další historický vývoj ukázal, že vše dopadlo docela jinak. Uplatnil se tak druhý, alternativní směr Masarykova uvažování o budoucnosti českých zemí, který budoucí československý prezident ve velimské řeči naznačil, byť jen lehce a s velkým politickým taktikem – spoléhat se na vlastní síly.²²

Po skončení Masarykovy veřejné řeči následovala debata. Z jejího obsahu otiskl masarykovský *Čas* tu část, jež se dotýkala Masarykovy polemiky s redaktorem *Katolických listů* Sojkou. Stalo se tak zjevně v reakci na kritický článek publikovaný v *Katolických listech* hned následující den po přednášce, v němž redaktor uvedl, že Masaryk velimské evangelické „ovzduší použil k útokům na církev katolickou“ a „co zlého na jednotlivé katolíky věděl, to řekl“.²³ Jádrem příspěvku byla proto náboženská problematika sehrávající jinak v Masarykově velimském proslvu jen vedlejší úlohu. Masaryk zde (podobně jako v jiných svých vyjádřeních k této otázce) akcentoval rozdíl mezi upřímným katolicismem a klerikalismem, přičemž klerikalismu rozuměl jako proud, který chtěl z duchovní moci učinit moc politickou. A vůči němu se důrazně vymezoval. Ocenil středověký katolicismus, jenž měl své mučedníky, a zdůraznil též zásluhu katolických kněží o české národní obrození. Zároveň ale podtrhl, že se jednalo o nedogmaticky a kriticky smýšlející duchovní, kteří byli brzy ze strany církevní hierarchie pronásledováni.

Masarykovská intelektuální revue *Naše doba* v reakci na velimskou přednášku napsala, že tištěnou podobu Masarykovy řeči se zájmem refletovaly německé a ruské listy (včetně těch slavjanofilských). Bohužel bylo ale toto konstatování formulováno jen obecně, bez konkrétních příkladů, a pro dnešního badatele je tudíž obtížné zmíněné reflexe dohledat. Nelze se k nim tak blíže vyjádřit.²⁴

¹⁸ *Naše politická situace. Řeč prof. T. G. Masaryka ve Velimi 23. června 1901.* In: Masaryk, T. G.: *Ideály humanitní a texty z let 1901–1903.* Praha 2011, s. 117–119.

¹⁹ Tamtéž, s. 122.

²⁰ Na tuto pozici Prahy narážel v debatě po velimské přednášce již zmiňovaný redaktor *Katolických listů* Sojka, jenž uvedl, že „vzdycy zůstane Praha hlavním městem království českého, tedy hlavním městem i Němců“. Srov. *Čas*, roč. XV, č. 174, 26. 6. 1901, s. 1.

²¹ Kuriální volební systém, který ve svém výsledku nedával všem volebním hlasům rovnou váhu, se ostatně ve volbách do celorakouské Říšské rady uplatňoval jen do roku 1907, zatímco ve volbách do zemských sněmů až do zániku monarchie. Srov. pozn. č. 1 v článku Scholz, M.: *T. G. Masaryk ve středním Polabí. Devadesátá léta devatenáctého století.* *Čas.* Časopis Masarykova demokratického hnutí, roč. XXXI, č. 143, červenec–září 2023, s. 18.

²² *Naše politická situace. Řeč prof. T. G. Masaryka ve Velimi 23. června 1901,* s. 121, 123.

²³ *Ze schůze ve Velimi.* *Čas*, XV, 1901, č. 174, 26. 6. 1901, s. 1–2, přetisk viz *Ze schůze ve Velimi. Rozhovor po řeči prof. Masaryka.* In: Masaryk, T. G.: *Ideály humanitní a texty z let 1901–1903,* s. 125–129.

²⁴ *Naše doba*, roč. VIII, 1901–1901, s. 760. Při základní rešerši ohledně reakcí německého a ruského tisku na text Masarykovy velim-

Velimské ohlasy Masarykovy přednášky

Ohlasy a reakce, jež Masarykova velimská řeč ve středolabském regionu vyvolala, nebyly pro Masaryka svými důsledky vždy jednoduché. Vzdělání velimští občané, kteří získali intelektuální sebevědomí navštěvováním místní evangelické školy proslulé vysokou úrovní, začali v Masarykovi spatřovat významnou autoritu. A tím i arbitra v ideových sporech s evangelickou církevní hierarchií. Masaryk se tak nechtěně dostal do soukolí sporu v rámci evangelické komunity dotýkajícího se otázky kázeňského dohledu faráře nad věřícími, jehož návrh byl tehdy vedením církve přijat. Záhy po

Masarykovu přítomnost ve Velimi připomíná i základní škola nesoucí jeho jméno. Foto: archiv autora

velimské řeči odeslali velimští rolníci v čele s již dříve zmiňovaným vlivným Bedřichem Sixtou Masarykovi dopisem dotaz, jak na tuto problematiku nahlíží. Masaryk v odpovědi z 1. července 1901 uvedl, že je spíše odpůrcem kázeňského dohledu ze strany církevních představitelů: „Dějiny církevní podávají ze všech zemí příkladů dost, jak přísný dohled se neosvědčil. Vždy utkví na maličkostech a povrchnostech [...] Kde je takový živý a přímý styk s církevníky, kázeňský dohled dán je sám sebou a stává se přátelstvím duchovním. Ale vykonávat kázeň bez toho vnitřního působení znamená lidu policajtovat [...]“ A to byl podle Masaryka stav, kdy dokonce „nedělní bohoslužba sama [...] stává se byrokratickým výkonem“. Velimští rolníci s Masaryko-

vým svolením tuto odpověď v srpnu 1901 publikovali v evangelickém časopisu *Hlasy ze Siona*.²⁵ To značně rozhořčilo evangelického faráře Vlastimila Jurena (1864–1951), tehdy působícího v Libenicích na půli cesty mezi Kolínem a Kutnou Horou, jenž Masarykovi dopisem s výčitkou sdělil, že jeho odpověď na dotaz ohledně církevní kázně byla věřícími zneužita. Celá věc byla podle Jurena způsobena Masarykovou neznalostí místních poměrů v evangelické komunitě na Kolínsku, kde se již před časem rozmohly nešvary všeho druhu a snaha o kázeňský dohled ze strany církevních představitelů byla jen reakcí na ně. Zároveň (a to je charakteristické) si ale Juren uvědomoval, že si Masaryk v regionu vydobyl pozici intelektuální a duchovní autority, mezi evangelickými věřícími zvláště. Neváhal proto požádat o podporu svého vlastního stanoviska: „Bude-li Vám, slovný pane, možno poslati mně několik řádků, jimiž bych se mohl hájiti proti presbyterstvu dobré pořádky odstraňujícímu, budu vám za ně vděčen.“ Masarykova odpověď na tuto Jurenovu žádost není známa a historik Stanislav Polák, jenž problematiku zpracovával, se domnívá, že Masarykova reakce patrně nešla směrem, jaký si Juren přál.²⁶

Ve Velimi si nicméně Masaryk a jeho realismus mezi četnými příznivci uchovali pevné postavení. V neděli 13. dubna 1902, krátce před Masarykovým odjezdem na přednáškový cyklus do Spojených států amerických, uspořádal politický klub realistů na žádost mimopražských členů (zvláště benešovských a plzeňských) v Praze přednášku, na níž Masaryk prezentoval obsah svých plánovaných amerických vystoupení. Na akci měli přístup členové strany, politického klubu a jimi pozvaní hosté. Deník *Čas* k tomu uvedl: „Přijeli stoupenci z Benešova (velmi četně), z Plzně, z Kolína, z Nymburka, z Velimi, z Nového Strašecí, z Kochánek, z Úpice, z Kralup, z Brna a odjinud“.²⁷ Velim, obec ve středním Polabí, je tak vedle tamních regionálních středisek Kolína a Nymburka jako domov účastníků jmenována na předním místě. A zároveň je po Kochánkách, obci u Benátek nad Jizerou, nejmenším jmenovaným sídlem.²⁸

MILAN SCHOLZ

ské přednášky jsem pro německý případ pracoval s monografií Hoffmann, R.: *T. G. Masaryk und die tschechische Frage*. München 1988, jež věnuje velimské řeči stručnou kapitolu (s. 227–230). Hoffmann se ale zabývá výhradně proměnami Masarykova pojetí české otázky a reflexi přednášky v německém tisku neuvádí. Pro ruský případ jsem pracoval s výsledky výzkumů historika Jevgenije Fjodoroviče Firsova. Firsov, J. F.: *T. G. Masarik v Rossii i bor'ba za nezavisimost' Čechov i Slovakov*. Moskva 2012 věnuje sice na s. 18–35 stručnou pozornost období mezi lety 1890–1910 (i když jádro knihy pojednává o vývoji v pozdějším období), o ruských reakcích na tištěnou podobu velimského proslovu se ale nezmiňuje. Podobně je tomu i v případě publikace Firsov, J. F.: *T. G. Masarik i rossijskaja intellektual'naja sreda. Po archivam Čechii i Rossii*. Moskva 2005, která primárně mapuje Masarykovy vztahy s filosofem a literárním vědcem Ernestem Leopoldovičem Radlovem (1854–1928). Stejně negativní výsledek mělo i hledání vodítka v pracích z české strany: Doubek, V. – Květina, J. (eds.): *Korespondence T. G. Masaryk – Slované. Poláci, Rusové a Ukrajinci*, sv.1. Praha 2015; Doubek, V.: *Česká politika a Rusko (1848–1918)*. Praha 2004; Doubek, V.: *T. G. Masaryk a česká slovanská politika 1882–1910*. Praha 1999. Vzhledem k neznámosti zdrojových tiskovin proto zjištění reakcí německého a ruského tisku na text velimské řeči přesahuje možnosti tohoto článku.

²⁵ *Hlasy ze Siona*, roč. XXXI, 1901, č. 34, 22. 8. 1901, s. 270, přetisk viz *Ohlasy*. In: Masaryk, T. G.: *Ideály humanitní a texty z let 1901–1903*, s. 130–131.

²⁶ Masarykovu korespondenci s velimskými rolníky i libenickým farářem Jurenem rekonstruuje Polák, S.: *T. G. Masaryk. Za ideálem a pravdou*, IV. Praha 2005, s. 84–85, 453–455, kde viz podrobné odkazy na konkrétní archiválie i přetisk Jurenova dopisu Masarykovi.

²⁷ *Čas*, roč. XVI, č. 102, 14. 4. 1902, s. 2.

²⁸ Kochánky čítaly 826 obyvatel (údaj k roku 1890), zatímco Velim 1197 (údaj k roku 1900). Viz *Ottův slovník naučný*, sv. XIV.

Skalica – svobodné královské město

V prvním článku této nové rubriky pozveme naše čtenáře na výlet do příhraničního malebného městečka k našim slovenským sousedům.

Skalica je skvělým místem na letní výlet. Městečko je situováno pouhé 2 km za hranicemi, v severozápadním cípu Slovenska, v mírné pahorkatině vinného kraje. Je známé nejenom svojí bohatou vinnou tradicí, na kterou narazíte ve městě a jeho okolí na každém kroku, ale zároveň bohatou sakrální architekturou. Pokud se vám zadaří sem zavítat koncem září, nenechte si ujít slavnost Skalické dny. Tato tradiční každoroční akce slavnosti vína s čerstvým burčákem a dalšími pochoutkami včetně trhu se konají obvykle od pátku do neděle.

V historickém centru města je převážně nízká zástavba, z které výrazně vyčnívají věže mnoha místních kostelů. Vždy začínám návštěvu města od místního hřbitova, na kterém je také pochován jeden z nejvýznamnějších rodáků města – Pavol Blaho (25. 3. 1867 – 29. 11. 1927). Honosný hrob tohoto významného slovenského

politik, novináře a lékaře naleznete hned po levé straně při vstupu na hřbitov naproti kapliče. Nejmalebnější pohled na historickou část Skalice se nachází na Kalvárii vedle hřbitova, na kopečku situovaném za městskými hradbami. Odtud je celé město jako na dlani. Přímě naproti Kalvárii se nachází starobylá románská rotunda sv. Jiří jejíž historie sahá pravděpodobně až do hluboko do 11. století a je součástí městského opevnění. Zbytky městských hradeb můžete ve Skalici nalézt na několika místech, ale právě odsud – od hřbitova doporučuji začít prohlídku starého města. Projdete-li hradbami Potoční ulicí, po cestě narazíte na krámky s tradičním skalickým trdelníkem (Skalický trdelník nese ochranou známkou EU), anebo se můžete zastavit ve vinařství značky Masaryk. Potoční ulice nese název podle potoka, který je v současnosti svedený do podzemí a lemujee celou jižní část městského centra příjemnou lipovou alejí, která potěší obzvláště v parných letních dnech. Pod korunami stromů tak můžete dojít až na druhý konec městských hradem, které se v této části dochovaly v největším roz-

Pohled na historické centrum města z Kalvárie. Foto: Tomáš Saic

sahu. Po cestě můžete také udělat pár kroků stranou do Lichardovi ulice, kde naleznete evangelický pozdně barokní kostel z let 1796–1797. V roce 1938 k němu byla dostavěna modernistická věž s nápisem „Pamiatke Komenského 1650“ (rok jeho pobytu ve Skalici). Interiér kostela má klasicistickou dřevěnou výzdobu. Pro „lovce“ prvorepublikové architektury doporučuji si odbočit Štefánikovou ulicí na kruhový objezd, v jehož okolí se nacházejí budovy bývalé sokolovny či budova fakultní nemocnice s československým státním znakem na fasádě. Vydáte-li se Štefánikovou ulicí na druhou stranu zpět do centra, po pár set metrech přijdete na roh hlavního skalického náměstí nesoucí název Svobody. Přímou vedle sebe tak budete mít zelenou budovu místní radnice na jejímž průčelí je od roku 1928 umístěna pamětní tabule s nápisem: „Tu sa vrátila do rúk ľudu správa vecí oslobodeného Slovenska“ s datem 6. XI. 1918 odkazující na ustanovení první dočasné československé vlády na Slovensku. Díky tomu se Skalica stala na několik dnů historicky prvním „hlavním“ městem. Budova radnice pochází z počátku 17. století a do současné barokní podoby byla přestavěna v 18. století. Před budovou radnice se nachází na dlažbě kilometrovník vzdáleností do hlavních měst. Po levé straně je malý parčík, jemuž dominuje morový sloup panny Marie. Za stromy nelze přehlédnout jednu z dominant Skalice a tou je jezuitský

kostel a klášter Sv. Františka Xaverského z přelomu 17. a 18. století. Po stejné straně při cestě zpět na náměstí Svobody projdete okolo hotelu Tatran k secesní budově Kulturního domu, na jehož vzniku se podílel právě Pavol Blaho. Budova z roku 1905 slouží jako Záhorské muzeum a dochovala se v původním stavu. Její fasáda je zdobena mozaikami s motivy kreseb od Mikoláše Aleše. Přímou naproti kulturnímu domu se nachází uprostřed náměstí dominanta města. Římsko-katolický kostel sv. Michala Archanděla je trojlodňová gotická stavba s mohutnou věží z období okolo roku 1372. V roce 1640 prošla budova úpravami a byla doplněna renesanční věží s ochozem, z kterého se naskýtá další úžasný pohled na město.

Zbude-li vám po prohlídce města ještě chvíli čas, doporučuji návštěvu i jeho okolí, třeba romantickou plavbu po Baťově kanále nebo nedalekých Kopčan – rodiště Masarykova otce.

ERIK LUKAS

Zdroje:

[https://sk.wikipedia.org/wiki/Skalica_\(mesto\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Skalica_(mesto))
<https://www.architectureweek.cz/skalica/>
<https://www.skalica.sk>

NOVINKY Z KOPŘIVNICE

Slovo předsedy klubu TGM Kopřivnice

Milí členové a přátelé

Masarykova demokratického hnutí,

dovolte mi vás jakožto předseda našeho Klubu MDH Kopřivnice všechny srdečně pozdravit s přáním pokoje a radosti v tomto jarním čase. Jsem hrdý na historický odkaz našeho prvního československého prezidenta T. G. Masaryka, jehož myšlenky a reálné vize, promítané do současnosti, se snažíme pravidelně diskutovat, a tak vše promítat do našeho každodenního života ve svém okolí.

Náš Klub MDH v Kopřivnici byl založen, jako jeden z prvních, už v roce 1991 a od počátku rostla jeho prestiž především díky obětavým osobnostem jeho zakladatelů, ale především činností klubu při spolupráci s městem Kopřivnice, pořádáním akcí pro veřejnost a školy, a to i z okolních měst a obcí. Po dobu více než dvaceti pěti let jsou k nám pravidelně zvány, na společenské večery, významné osobnosti veřejného života, především do pořadu TGM a současnost, později přejmenovaného na Kopřivnické pressování.

Kořeny těchto aktivit v našem městě je možno najít už v hluboké minulosti, kdy TGM kandidoval do Říš-

ského sněmu a Kopřivnice byla součástí jeho volebního obvodu. Občané Kopřivnice pak v roce 1928 vybudovali v centru města památník našemu prvnímu prezidentovi, který tehdy slavnostně odhalil poslanec Národního shromáždění František Tomášek. Socha TGM pak byla celkem 3x za totalitních režimů odstraněna. Druhé slavnostní odhalení sochy proběhlo v roce 1947, za účasti Vavro Šrobára. K poslednímu a doufejme definitivnímu znovuoživení sochy došlo v roce 1990, kdy byla nalezena ukrytá v podzemí archivu okresního muzea a umístěna na své místo.

Občané našeho města s hrdostí pečují o svoji slavnou historii a Klub MDH se snaží svou činností jít ve šlépějích pravdy, demokracie a svobody.

Pořádáme pravidelná měsíční klubová setkání, v naší klubovně máme k dispozici i malou knihovnu s tituly k zapůjčení. Pravidelnou aktivitou chceme i nadále šířit důležitý odkaz Masarykův pro současný svět i přes hranice naší vlasti.

JAROSLAV ŠULA

Z klubu MDH v Kopřivnici

Kopřivnický klub Masarykova demokratického hnutí nepolevuje ve svých aktivitách. Na začátku letošního roku připravil dvě akce pro školy v dopoledních hodinách a v odpoledních hodinách pro širokou veřejnost. Tu první ve spolupráci s Novojičínskou otevřenou společností, Městem Nový Jičín, Muzeem Novojičínka a druhou ve spolupráci s DK Kopřivnice a Městem Kopřivnice.

24.1.2024 Dopoledne pro školy a odpoledne pro veřejnost v Trámovém sále Zámku Žerotínů v Novém Jičíně přednáška Stále živé otázky, jejíž tématem byly otázky židovství. Nejdříve Mgr. Martin Vítek Ph.D. seznámil přítomné s historií židovské komunity v Novém Jičíně, která byla v předválečné době velmi silná. Poté Ph.Dr. Eva Doležalová Ph.D. přednášela o historii židovského národa, a hlavně osvětlila odkud se vzaly mnohdy velmi nelichotivé mýty o židovské komunitě.

25. 1. 2024 tentokrát v Kopřivnici, nejdříve pro školy v Kulturním domě Kopřivnice a potom v Katolickém domě, byla uspořádána interaktivní přednáška nazvaná Pod povrch se Světlanou Witowskou a Martinem Šimkem. Tématem byl věčný problém dezinformací a nově nebezpečné možnosti zneužití fenoménu umělé inteligence. Z řad diváků zazněly i dotazy na novinářskou práci. Oba aktéři se nevyhnuli přiznání, kdy udělali chybu, které by se novináři měli vyhnout.

Další velkou akci kterou jsme připravili v březnu 2024 byla beseda na téma Československá demokracie za účasti slovenských hostů z vedení Společnosti Milana Rastislava Štefánika. V letním měsíci se členové chystají zúčastnit oslav 100 let založení Masarykovy chaty.

Československo a demokracie

V den narozenin TGM uspořádal Klub Masarykova demokratického hnutí Kopřivnice ve spolupráci s Muzeem města Frenštát p. R. a Nadací Dr. Eduarda a Betty Parmových večer s názvem Československo a demokracie. Součástí této akce bylo i předání Ceny Tempora 2023 osobnostem regionu, které Nadace uděluje každoročně. Večer začal promítáním videa s netradičním zpracováním Hymny ČR a SR v podání skupiny Metalinda. V úvodu vystoupil bývalý starosta Trojanovic pan Strnadel. Ukázal některé historické dokumenty. Citoval ze zápisu v kronice obce Trojanovice o návštěvě Prezidenta Osvooboditele i udělení pojmenování trojanovické školy Masarykova jubilejní škola, k němuž TGM udělil svůj souhlas. K vyprávění pana Strnadela už neodmyslitelně patří humor, kterým udržuje pozornost posluchačů. Jako druhý vystoupil člen předsednictva Masarykova demokratického hnutí Lubomír Sazovský, který se ve svém příspěvku zamyslel nad demokracií v současné době i vlivu myšlenek TGM na jeho vlastní život. Hlavním hostem večera byla předsedkyně klubu Společnosti Milana Rastislava Štefánika Spišská Nová Ves paní

PhDr. Ružena Kormošová Ph.D. Ve své skvělé přednášce seznámila přítomné s děním na Spiši v dobách První republiky. Na rozvoji této oblasti se i za přispění TGM podílelo mnoho Čechů. Mnohá fakta a detaily určitě obohatily vědomosti přítomných. Její vystoupení bylo na závěr oceněno bouřlivým potleskem všech přítomných. Poslední část příjemného večera byla věnována předání cen Tempora 2023 osobnostem regionu. Předání předcházela krátká hudební ukáзка skladby J. I. Fomina Arietta v provedení mladé flétnistky Petry Troščakové.

Účastníci akce Československo a demokracie. Zleva Mgr. Jakub Volný, Ing. Marcela Vodičková, Mgr. Martin Trubač. Foto: Zdeněk Sazovský

Ocenění byli: zakladatel amatérského divadla Waterloo Mgr. Martin Trubač za dlouholetou činnost ve prospěch Muzea Frenštát p. R. a vzdělávání nejen žáků ZŠ, Ing. Marcela Vodičková členka Sokola Frenštát, Muzejní vlastivědné společnosti a v neposlední řadě hospodářka několika spolků, Mgr. Jakub Volný středoškolský učitel za práci s žáky a přípravu žáků k soutěži Masaryk do škol, ve které jeho studenti vyhrávají nebo se pravidelně umisťují na oceňovaných místech. Ocenění předali paní Mahulena Parmová, MUDr. Petra Šmajstrlová spolu s vnučkami.

ZDENĚK SAZOVSKÝ

BYLI JSME U TOHO

ČESKOSLOVENSKÝ ÚSTAV ZAHRANIČNÍ THE CZECHOSLOVAK TALKS

7. 8. 17:15
PO STOPÁCH ČECHŮ V AUSTRÁLII A NA NOVÉM ZÉLANDU

11. 4. 17:00
METROPOLE A OSOBNOSTI ČESKÉ AMERIKY

16. 5. 17:00
LETEM ČECHOAMERICKÝM SVĚTEM

13. 6. / 26. 9. (přesný termín bude upřesněn)
ČEŠI V EXILU PO ROCE 1948

i ČSÚZ, Karmelitská 25, Praha 1 - 2. patro
Potvrzení účasti na krajane@csuzkrajane.cz
nebo pomocí registračního formuláře

Lány 7. 3.

Tradičně, jako každý rok, jsme se zúčastnili vzpomínkové akce na hřbitově v Lánech u hrobu naše prvního prezidenta Masaryka. Tentokrát jsme se za Masarykovo demokratické hnutí účastnili v nové sestavě, a to v zastoupení místopředsedy Erika Lukase a nové tajemnice Dany Nemcové. Zástupci MDH položili k hrobu zakladatele státu věnec a s ostatními si tak připomněli 174. výročí od narození TGM. Následoval tradiční program – prohlídka Lánského muzea.

Křest knihy Dějiny Slovenska

Slovenský dům v Praze uspořádal dne 11. 3. křest nové knihy známého historika a spisovatele Jana Rychlíka. Tato obsáhlá kniha je první svého druhu. Kompletně mapuje dějiny našich sousedů očima českého historika – od jejich počátků až do politického návratu vlády Roberta Fica v roce 2023. Tuto knihu uváděl panu Rychlíkovi jeho dlouholetý přítel – Vojtěch Čelko. Sál byl zcela zaplněn hosty, včetně ministra spravedlnosti Pavla Blažka – velkého obdivovatele autora. Po ukončení oficiální části si přítomní mohli knihu zakoupit za zvýhodněnou cenu a nechat si ji na místě podepsat od autora.

Den výročí nacistické okupace 15. 3.

Při vzpomínkové akci na Hradčanském náměstí bylo Masarykovo demokratické hnutí zastoupeno pí. tajemnicí Nemcovou, aby si tak i MDH s ostatními organizacemi a jednotlivci připomnělo černý den našich dějin a to 15. březen 1939, kdy zbytek okleštěné republiky obsadily jednotky wehrmachtu a započala tak šestiletá okupace.

Přednášky v Československém ústavu zahraničním

Československý ústav zahraniční ve spolupráci s projektem The Czechoslovak talks se rozhodnul uspořádat v letošním roce 5 přednášek známého a uznávaného politologa, spisovatele a historika Martina Nekoly, které jsou věnovány československým krajanům ve světě. Pozvánky na tyto mimořádně zajímavé a přínosné přednášky můžete sledovat na našich sociálních sítích. Doposud jste tak s námi mohli navštívit 3 přednášky na následující témata:

- 7. 3. Po stopách Čechů v Austrálii a na Novém Zélandu
- 11. 4. Metropole a osobnosti české Ameriky
- 16. 5. Letem čechoamerickým světem

Dokončení série přednášek je plánováno na podzim 2024.

V rámci obnovení a nastavení nové dimenze spolupráce mezi Masarykovým demokratickým hnutím a Československým ústavem zahraničním se spolu setkali nová předsedkyně pí. Hana Hlaváčková z ČSÚZ a místopředseda MDH Erik Lukas dne 30. 4., aby probrali možnosti a společné témata mezi oběma organizacemi. Jelikož organizace spolu velmi dobře spolupracovali za minulého předsedy Jaromíra Šlápoty, rozhodli se obě organizace na tuto spolupráci navázat. MDH má s ČSÚZ společné zájmy především v Zakarpatské oblasti Ukrajiny a nově se také hlásí ke spolupráci na projektech v Kazachstánu. Z této schůzky vzešlo několik velmi zajímavých témat, o kterých naši čtenáři jistě brzy uslyší.

105. výročí úmrtí Milana Rastislava Štefánika na Petříně

Stejně tak jako každý rok jsem se i toto jaro zúčastnil pietní akce na pražském Petříně u sochy spoluzakladatele Československé republiky – generála Milana Rastislava Štefánika. Letošní 105. výročí tragického úmrtí MRŠ bylo tradičně organizováno Společností Milana Rastislava Štefánika v Praze a Československou obcí legionářskou za bohaté účasti hostů včetně velvyslankyně Slovenské republiky Ingrid Brockové, senátora Jiřího Drahoše a dalších. Po tradičním položení věnců, květinových darů a následných proslovech se hosté odebrali do kavárny ve Štefánikově hvězdárně, kde měli letos mimořádně možnost zdarma si prohlédnout expozice a vybavení hvězdárny.

DANA NEMCOVA

СНОС2 CLUB

Ukrainian Culture festival

Фестиваль української культури

18. 8. 2024 | 11:00 - 21:00

ukrainianfestival.eu

more information

більше інформації

ADDRESS | АДРЕСА - Plynární 1096/23, 170 00 Praha 7-Holešovice

- K nejméně oblíbeným českým politikům na Slovensku patřil Jan Malypetr. Jako předseda vlády pronesl 20. října 1933 v poslanecké sněmovně projev, jak Češi na Slovensko doplácují, protože na daních se na Slovensku vybere podstatně méně, než kolik se tam posílá ze státního rozpočtu. Slovenští politici vznesli protiargumenty, že na Slovensku působí mnoho poboček firem, které ale sídlí v Čechách, kde pak také platí daně. Malypetr na slovenský nesouhlas reagoval neadekvátně. Svůj projev nechal vytisknout a v podobě plakátů vyvěsit po celém Slovensku. Aby obyvatelstvo nevyjadřovalo nesouhlas s textem jejich strhávání tak nařídil, aby vylepené plakáty střežili četníci. Stržení plakátu bylo jako vážný přeštok pokutováno.
- Ve dnech generální stávky v prosinci 1920 navštívila delegace tzv. marxistické levice vedená Bohumírem Šmeralem prezidenta Masaryka. Požadovala zvýšení dělnických mezd, legalizaci záborů podniků, které dělníci provedli, amnestii za činy spáchané v době stávky a přikročení k socializaci. Masaryk všechny požadavky odmítl a – jak si Šmeral poznamenal – konstatoval, že „by rozuměl, kdyby připravili pořádnou revoluci, ale takhle se mu to zdá diletantské“. Šmeralovi pak bylo v tisku předhazováno, že chtěl „za moskevské zlato“ rozbít republiku a Karel Hašler zkomponoval písničku Šmeralův puč.
- V roce 1916 vznikl Český svaz, který byl sdružením českých poslanců snažících se bránit české zájmy politikou loajality k Rakousko-Uhersku. Postupně se ale radikalizoval. V květnu 1917 již požaduje spojení Čechů a Slováků v rámci federálního Rakousko-Uherska a radikalizace vyvrcholila přijetím tzv. Tříkrálové deklarace v lednu 1918. V ní již nebyla žádná zmínka o habsburské monarchii a požadovala vytvoření samostatného státu v historických hranicích spolu se Slovenskem.
- V roce 1917 se Masaryk obával, že vzhledem k vojenské situaci a únavě v dohodových státech skončí válka bez vítězů a že Rakousko-Uhersko zůstane zachováno. Pro tento případ uvažoval o pokračující emigraci.
- Řada českých politiků měla představu, že vytvoření českého státu proběhne v rámci habsburské monarchie. Počítali s monarchií jako s politickou realitou nezbytnou pro zabezpečení českého národa. Nesdíleli přesvědčení, že by Rakousko mělo být rozbito, neboť český stát mimo habsburskou monarchii by byl mocensky i hospodářsky velmi zranitelný. Toho si byl vědom i Masaryk, který se zabýval i možností sdružení malých států „od Baltu k Černému moří“.
- Masarykova koncepce čechoslovakismu, hovořící o Čechách a Slovácích jako jednom národu, vycházela z představy postupné asimilace. Její význam v praktické politice spočíval v tom, že výrazně navyšovala početní sílu takového národa v zamýšleném státním útvaru proti třímilionové německé menšině.
- Vznik Československa vyžadoval prezentovat Čechy a Slováky jako jeden národ. Jinak by nebylo možné přesvědčit dohodové mocnosti o smyslu jeho vzniku. Nesouhlasily by s tím, aby místo jednoho velkého mnohonárodnostního státu se zřídil ve jménu národního principu jiný a malý. V českých zemích skutečně převládalo přesvědčení, že Češi a Slováci jedním národem jsou. Pokud se čeští politici zabývali národnostní otázkou, měli vždy na mysli jen německé obyvatelstvo republiky. Na Slovensku však byla teze československého národa chápána čistě účelově – představovala nejsnazší způsob, jak se nejlépe dostat z rámce uherského státu.
- Pro Čechy bylo Československo obnoveným starým českým státem, jehož samostatnost zanikla v roce 1620. Jako český stát bylo vnímáno i v cizině – obdobně jako svět vnímá Velkou Británii jako stát pouze Angličanů. Politické koncepce vycházely z přesvědčení, že časem logicky dojde mezi tak blízkými národy jako byli Češi a Slováci k asimilaci. S těmito koncepcemi se ale Slováci neztotožnili. Nelíbil se jim už název státu, který jim jakoby přisuzoval druhořadé postavení. A tak zatímco pro Čechy se staly i Tatry „našimi horami“, Krkonoše se pro Slováky „jejich horami“ nestaly!
- V roce 1929 se rozhovořil v Lánech prezident Masaryk o tom, že na funkci prezidenta byl sice teoreticky připravený, ale praxe pro něho byla úplně nová. A že si okamžitě uvědomil, že mezi jeho největší prezidentské povinnosti patří poznávat a pozorovat lidi. A právě proto, že nezná nyní řadu lidí na Slovensku a na Podkarpatské Rusi, tak se mu jak Slovensko, tak i Podkarpatská Rus poněkud „ztrácí z dohledu“.
- Když bylo odvolacím soudem 20. listopadu 1916 potvrzeno smrtelné odsouzení Karla Kramáře a Aloise Rašína, tak jim zřejmě zachránil život osobní lékař císaře dr. Kerz. Zakázal totiž aby umírajícímu císaři předložili rozsudek k podpisu. Následujícího dne císař František Josef zemřel a nový císař rozsudek smrti změnil.

FRANTIŠEK MORKES

ČLENSKÉ POPLATKY

Připomínáme našim členům, kteří tak neučinili, uhradit členský příspěvek na bankovní účet 478 436 153 / 0300 vedený u ČSOB do konce roku. Do zprávy platby uvádějte ČP 2024.

Výše poplatku je pro rok 2024:

- Senioři 200 Kč (časopis elektronicky), 250 Kč (časopis tištěný)
- Pracující 300 Kč (časopis elektronicky), 350 Kč (časopis tištěný)

Děkujeme.

ČAS

Časopis Masarykova demokratického hnutí

Ročník XXXI, číslo 145 / jaro–léto 2024

Šéfredaktor: Erik Lukas

Redakční rada: Vratislav Preclík (předseda), František Dobšík, Lubomír Sazovský, Erik Lukas

Vydavatel: Masarykovo demokratické hnutí, Praha 2024

Adresa redakce: Senovážné náměstí 978/23, Praha 1

telefon: 606 770 680

e-mail: masdem.tajemnik@gmail.com

www.masarykovohnuti.cz

Redakce otiskuje články, i když nejsou v souladu s názorem vydavatele a redakce.

Přetiskování informací jen s uvedením pramene včetně jména autora.

Registrace: Ministerstvo kultury ČR číslo 7435 – ISSN 1210 – 1648.

Tisk: Tiskařské služby Rudolf Valenta

DĚKUJEME PARTNERŮM A SPONZORŮM

„Společnost, která žije, má dějiny.“

Václav Havel, 1978